Title किरातार्जुनीयम्

Author महाकविभारविः

Extent ८५ पत्र Age

Subject काव्य

हीरामन मेल ॥३॥

नं- १२५७

८४५ पन्ने

दसा । नप्रक...
॥ ६ ॥ शोद्धि पारार्थं प्रोप वसु लहिला
विहस्तं गुल षट्कं त्रिप्रष्ठा दर्से
श्रुत्वा सार्धं स्हस्त्व पारा स्यात्
आर्द्रे या षड् वत्तु र द्विगुली टं
तार ज्ञे त स्या मध्ये स्तु शंकु के
भौमये तेन मानेन तया रज्जा
भागयारा बाप प्रत्व तुरीय पांश
ध्ये ना लिख्य संग्रहैः इति गार्ह
पत्याद्वनीय यो रंतरं प्रोक्तम्
प्रक्षा धावि मण्डप त्रोगं तु क्रम
त्रे धाविन मण्डप प्र प रा वि
नावयम आत्मप्रतिकृते ब्रह्मपेनले
...रिगह... ॥ विमान
...न मण्डपश्च... ...विसं
...रोश्शां सम...

द्वैतसरस्वतुपलक्षितंवनं द्वैतवनं २

किरा. १

॥श्रीगणेशायनमः॥ ॥श्रियःकुरूणामधिपस्यपालनींप्रजासुवृत्तिंयमयुंक्तवेदितुं॥सवर्णि
लिंगीविदितःसमाययौयुधिष्ठिरंद्वैतवनेवनेचरः॥१॥कृतप्रणामस्यमहींमहीभुजेजितांसपत्ने
ननिवेदयिष्यतः॥नविव्यथेतस्यमनोनहिप्रियंप्रवक्तुमिच्छंतिमृषाहितैषिणः॥२॥द्विषांविघात
यविधातुमिच्छतोरहस्यनुज्ञामधिगम्यभूभृतः॥ससौष्ठवौदार्यविशेषशालिनींविनिश्चितार्थामि
तिवाचमाददे॥३॥क्रियासुयुक्तैर्नृपचारचक्षुषोनवंचनीयाःप्रभवोनुजीविभिः॥अतोर्हसिक्षं
तुमसाधुसाधुवाहितंमनोहारिचदुर्लभंवचः॥४॥सकिंसखासाधुनशास्तियोधिपंहितान्नयःसं

राम १

गाथ४ पृथ्वीतिगिवेनयास्तप्रणामवेदमचकपावेदे४ पृथ्वीतिराज्ञानेचकृत्यामितिराजना१॥२
सौष्ठवं सुसामर्थ्यं औदार्यं अर्थसंपत्ति४३

भारविकृत किरातार्जुनीय

गुमानिप्रायेर

शृणुते स किंप्रभुः ॥ सदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिं नृपेष्वमात्येषु च सर्वसंपदः ॥५॥ निसर्गदुर्बोधमबो
धविक्लवाः क्व भूपतीनां चरितं क्व जंतवः ॥ तवानुभावोयमवेदि यन्मया निगूढतत्त्वं नयवर्त्म विद्विषां ॥६॥
विशंकमानो भवतः पराभवं नृपासनस्थोपि वनाधिवासिनः ॥ दुरोदरछद्मजितां समीहते नयेन जेतुं ज
गतीं सुयोधनः ॥ तथापि जिह्मः स भवज्जिगीषया तनोति शुभ्रं गुणसंपदा यशः ॥ समुन्नयन्भूतिमनार्यसं
गमाद्वरं विरोधोपि समं महात्मभिः ॥८॥ कृतारिषड्वर्गजयेन मानवीमगम्यरूपां पदवीं प्रपित्सुना ॥ विभज्य
नक्तंदिवमस्ततंद्रिणा वितन्यते तेन नयेन पौरुषं ॥९॥ सखीनिव प्रीतियुजोनुजीविनः समानमाना
न्सुहृदश्च बंधुभिः ॥ स संततं दर्शयते गतस्मयः कृताधिपत्यामिव साधु बंधुतां ॥१०॥ असक्तमाराधयतो

दाक्षिण्यादियु...
गरिमा ४

मनाथियिकं२ पदंव्यवसितंत्राणस्थानलेखद्धोष्विवस्तुष्वितिअमरः।।५ निकृष्टलोचादिनि ...सन२
...

यथायथंविभज्यभक्त्यासमपक्षपातया।।गुणानुरागादिवसख्यमीयिवान्नवाधतेस्यत्रिगणःपरस्परं।।११

किरा २ निरत्ययंसामनदानवर्ज्जितंनभूरिदानंविरहय्यसत्क्रियां।।प्रवर्त्ततेतस्यविशेषशालिनीगुणानुरोधेनवि

नानसत्क्रिया।।१२।।वसूनिवांछन्नवशीनमन्युनास्वधर्मइत्येवनिवृत्तकारणः।।गुरूपदिष्टेनरिपौसुतेपि

स्वत २ वानिहंतिदंडेनसधर्मविप्लवं।।१३।।विधायरक्षान्परितःपरेतरानशंकिताकारमुपैतिशंकितः।।क्रियापव

र्गेष्वनुजीविसात्कृताःकृतज्ञतामस्यवदंतिसंपदः।।१४।।अनारतंतेननपदेषुलंभिताविभज्यसम्यग्विनियोगस

त्क्रियाः।।फलंत्युपायाःपरिबृंहितायतीरुपेत्यसंघर्षमिवार्थसंपदः।।१५।।अनेकराजन्यरथाश्वसंकुलंतदी राम

क्षिराद्दत्यर्थः यमास्थाननिकेतनाजिरं।।नयत्ययुग्मच्छदगंधिरार्द्रतांभृशंनृपोपायनदंतिनांमदः।।१६।।सुखेनलभ्या। २

पदंव्यवसितत्राणस्थानलक्ष्माघ्रिवस्तुषु६

दधतः कृषीवलैरकृष्टपच्याइव सस्यसंपदः॥ वितन्वति क्षेममदेवमातृकाश्चिराय तस्मिन्कुरवश्चकासति
॥१७॥ उदारकीर्त्तेरुदयं दयावतः प्रशांतबाधं दिशतोऽभिरक्षया॥ स्वयं प्रदुग्धेऽस्य गुणैरुपस्नुता वसूपमानस्य व
सूनि मेदिनी॥१८॥ महौजसो मानधना धनार्चिता धनुर्भृतः संयति लब्धकीर्त्तयः॥ न संहतास्तस्य न भिन्नवृत्तयः
प्रियाणि वांछंत्यसुभिः समीहितुं॥१९॥ महीभृतां सच्चरितैश्चरैः क्रियाः स वेद निःशेषमशेषितक्रियः॥ महो
दयैस्तस्य हितानुबंधिभिः प्रतीयते धातुरिवेहितं फलैः॥२०॥ न तेन सज्यं क्वचिदुद्यतं धनुः कृतं न वा कोपवि
जिह्ममाननं॥ गुणानुरागेण शिरोभिरुह्यते नराधिपैर्माल्यमिवास्य शासनं॥२१॥ स यौवराज्ये नवयौवनो
द्धतं निधाय दुःशासनमिद्धशासनः॥ मखेष्वखिन्नोऽनुमतः पुरोधसा धिनोति हव्येन हिरण्यरेतसं॥२२॥

कि रा.
३
3

प्रलीनभूपालमपि स्थिरायति प्रशासदावारिधिमंडलं भुवः॥ स चिंतयत्येव भियस्त्वदेष्यतीरहो दुरं
तावलवद्विरोधिता॥२३॥ कथाप्रसंगेन जनैरुदाहृतादनुस्मृताखंडलसूनुविक्रमः॥ तवाभिधा
नाद्व्यथते नताननः स दुःसहान्मंत्रपदादिवोरगः॥२४॥ तदाशु कर्तुं त्वयि जिह्ममुद्यते विधी
यतां तत्र विधेयमुत्तरं॥ परप्रणीतानि वचांसि चिन्वतां प्रवृत्तिसाराः खलु मादृशां धियः॥२५॥ इतीरयि
त्वा गिरमात्तसत्क्रिये गतेथ पत्यौ वनसंनिवासिनां॥ प्रविश्य कृष्णासदनं महीभुजा तदाचचक्षेऽनु
जसंनिधौ वचः॥२६॥ निशम्य सिद्धिं द्विषतामपाकृतीस्ततस्ततस्त्या विनियंतुमक्षमा॥ नृपस्य मन्यु

राम
३

वि३

प्र१

व्यवसायदीपिनीरुदाजहारद्रुपदात्मजागिरः॥२७॥भवादृशेषुप्रमदाजनोदितंभवत्यधिक्षेपइवानु

शासनं॥तथापिवक्तुंव्यवसाययंतिमांनिरस्तनारीसमयादुराधयः॥२८॥अखंडमाखंडलतुल्य पव२

धामभिश्चिरंधृताभूपतिभिःस्ववंशजैः॥त्वयात्महस्तेनमहीमदच्युतामतंगजेनस्रगिवापवर्जिता॥२९॥

व्रजंतितेमूढधियःपराभवंभवंतिमायाविषुयेनमायिनः॥प्रविश्यहिघ्नंतिशठास्तथाविधानसंवृ

तांगान्निशिताइवेषवः॥३०॥गुणानुरक्तामनुरक्तसाधनःकुलाभिमानीकुलजांनराधिपः॥प

रैस्त्वदन्यःकइवापहारयेन्मनोरमामात्मवधूमिवश्रियं॥३१॥भवंतमेतर्हिमनस्विगर्हितेविवर्त्तमा

किरा ४ ंनरदेववर्त्मनि॥ कथंनमन्युर्ज्वलयत्युदीरितः शमीतरुंशुष्कमिवाग्निरुछिखः॥३२॥ अवंध्यको
पस्यविहंतुरापदांभवंतिवश्याः स्वयमेवदेहिनः॥ अमर्षशून्येनजनस्यजंतुनानजातहार्देनविद्वि
षादरः॥३३॥ परिभ्रमंल्लोहितचंदनोचितः पदातिरंतर्गिरिरेणुरूषितः॥ महारथः सत्यधनस्य
मानसंदुनोतिनोकच्चिदयंवृकोदरः॥३४॥ विजित्ययः प्राज्यमयछदुत्तरान्कुरूनकुप्यंवसुवासवो
पमः॥ सवल्कवासांसितवाधुनाहरन्करोतिमन्युंनकथंधनंजयः॥३५॥ वनांतशय्याकठिनी राम
कृताकृतीकचाचितौविष्वगिवागजौगजौ॥ कथंत्वमेतौधृतिसंयमौयमौविलोकयन्नुत्सहसे ४

नबाधितुं॥३६॥इमामहंवेदनतावकींधियंविचित्ररूपाःखलुचित्तवृत्तयः॥विचिंतयंत्याभ
वदापदंपरंरुजंतिचेतःप्रसभंममाधयः॥३७॥पुराधिरूढःशयनंमहाधनंविबोध्यसेयः
स्तुतिगीतिमंगलैः॥अदभ्रदर्भामधिशय्यसस्थलींजहासिनिद्रामशिवैःशिवारुतैः॥३८॥अ
नारतंयौमणिपीठशायिनौ[illegible]वरंजयद्राजशिरःस्रजांरजः।निषीदतस्तौचरणौवनेषु
तेमृगद्विजालूनशिखेषुबर्हिषां॥३९॥पुरोपनीतंनृपरामणीयकंद्विजातिशेषेणय
देतदंधसा॥तदद्यतेवन्यफलाशिनःपरंवपुः॥[illegible]॥द्विषन्निमित्तायदियंदशाततःसमूल

रैति कार्श्यंयशसासम

किरा० मुन्मू [illegible] ल घतीवमेमनः॥ परैरपर्यासितवीर्यसंपदां पराभवोप्युत्सव एव
मानिनां॥४१॥ विहाय शांतिं नृपधाम तत्पुनः प्रसीद संधेहि वधाय विद्विषां॥ व्रजंति शत्रून व
५ धूय निस्पृहाः शमेन सिद्धिं मुनयो न भूभृतः॥४२॥ पुरः धामवतां यशोधनाः सुंदुःसहं प्राप्य नि
5 कारमीदृशं॥ भवादृशाश्चेदधिकुर्वते रतिं निराश्रयाहंत हता मनस्विता॥४३॥ अथ क्षमामेव
निरस्तविक्रमश्चिराय पर्येषि सुखस्य साधनं। विहाय लक्ष्मीपतिलक्ष्म कार्मुकं जटाधरः संजुहु राम
धीहि पावकं॥४४॥ न समयपरिरक्षणं क्षमं ते निकृतिपरेषु परेषु भूरिधाम्नः॥ अरिषु विजयार्था ५

सरा३

वे२

ग्रापर्याचार
कालसिद्धां
त

नयोग्यः उपकार एव
पर पश्चात येषु।

कपटोस्त्री व्याजदंभोपधयः छद्मकैतवे इत्यमरः ॥ विधिर्विधाने दैवे चेत्यमरः ॥

र्थिनः क्षितीशा विदधति सोपधिसंधिदूषणानि ॥४५॥ विधिसमयनियोगा
द्दीप्तिसंहारजिह्मं शिथिलवसुमगाधे मग्नमापत्पयोधौ ॥ रिपुतिमिरमुदस्योदीय
मानं दिनादौ दिनकरमिव लक्ष्मीस्त्वां समभ्येतु भूयः ॥४६॥ ॥इति श्रीकिराता
र्जुनीये महाकाव्ये भारविकृतौ श्रांके द्रौपदीवचनं नाम प्रथमः सर्गः ॥१॥ विहितां प्रि
यया मनःप्रियामथ निश्चित्य गिरं गरीयसीं ॥ उपपत्तिमदूर्जिताश्रयं नृपमूचे वचनं वृ

।सारगतरां। पुष्किपु कं।

दुर्वीर्यापिअन्यत्रकुः। क्षत्रियकुलाभिमानवती। तीर्थयितोजलावतारे चेति हलायुधः॥ अशेषषष्ठीयं न कर्मयोगतन्त्रः
प्रवेशोऽपिनीतिशास्त्रेविस्मयकरत्वेहेतुमाह॥२ णा अतोलोके साऽत्यादिपूषा
२स अभिप्रायोपीतिशेषः। प्रतिषेधोऽनर

किरा० कोद्रः॥३॥यदवोचदवेक्ष्यमानिनीपरितःस्नेहमयेनचक्षुषा॥अपिवागधिपस्यदुर्वचं
६ वचनंतद्विदधीतविस्मयं॥४॥विषमोपिविगाह्यतेनयःकृततीर्थःपयसामिवाशयः॥स
तुतत्रविशेषदुर्लभःसदुपन्यस्यतिकृत्यवर्त्मयः॥५॥परिणामसुखेगरीयसिव्यथकेऽस्मि
न्वचसिक्षतौजसां॥अतिवीर्यवतीवभेषजेबहुरल्पीयसिदृश्यतेगुणः॥६॥इयमिष्टगुणा
यरोचतांरुचिरार्थापिभवतेपिभारती॥ननुवक्तृविशेषनिस्पृहागुणगृह्यावचनेविपश्चितः
॥७॥चतसृष्वपितेविवेकिनीनृपविद्यासुनिरूढिमागता॥कथमेत्यमतिर्विपर्ययंकरिणीपंकमि वाम
६

अन्वीक्षिकीत्रयीवार्तादंडनीतिश्च शाश्वती॥विद्याश्चतस्र एवैताः इत्यमरः॥१ स्थिति हेतवः॥१ २ गुणानां रक्षाः ग्रापपद्माश्रिताः।
अन्वीक्षिक्यांतुविज्ञानं धर्माधर्मौत्रयीस्थितौ॥ अर्थानर्थौ तु वार्तायां दंडनीत्यां नयानयौ॥१

वद्कुतप्रसारं२

नशोभनः अतिशयेन अस्वंतापच्च अपायबहुलं नम८२

कष्टं

वावसीदति॥६॥विधुरंकिमतःपरंपरैरवगीतांगमितेदशामिमां॥अवसीदतियत्सुरैरपित्व
यिसंभावितवृत्तिपौरुषं॥७॥द्विषतामुदयःसुमेधसागुरुरस्वंततरःसुमर्षणः॥नमहानपि
भूतिमीच्छताफलसंपत्प्रवणःपरिक्षयः॥८॥अचिरेणपरस्यभूयसींविपरीतांविगणय्य
चात्मनः॥क्षययुक्तिमुपेक्षतेकृतीकुरुतेतत्प्रतिकारमन्यथा॥९॥अनुपालयतामुदेष्य
तींप्रभुशक्तिंद्विषतामनीहया॥अपयांत्यचिरान्महीभृतांजननिर्वादभयादिवश्रियः॥१०॥
क्षययुक्तमपिस्वभावजंदधतंधामशिवंविवृद्धये॥प्रणमंत्यनपायमुत्थितंप्रतिपच्चंद्रमिवप्र

विचार्य६

सप्रभावः प्रतापश्चयत्रेपथकोशदंडर्नः२ सर्वाल्लोकादकं२ अपवादभयादिवअपसरंति।२ उपेक्षाणानीः१
तथाक्षीणमपिसंतं१ अचेष्टयाअनुत्साहेन२

मनुष्यमुख्याः किंभूतन्यायस्य उत्साहः कुत्रोपपुरुषस्तेन तत्राह १ मनुसाहाय्यासहायस्य कपमर्थसिद्धिरित्याह २ क्षिप्रकारित्वेन

कोशोऽर्थराशिः दंडश्चतुरंगमेव्यं १ सहायाः साधनोपायाः विभागो देशकालयोः विनिपातप्रतीकारः सिद्धिः पंचांगमिष्यते

किरा ७

ज्ञान्तपं॥११॥प्रसभं वः खलु कोशदंडयोः कृतपंचांगविनिर्णयो नयः स विधेयपदेषु दक्ष
तां नियतिं लोक इवानुरुध्यते॥१२॥अभिमानवतो मनस्विनः प्रियमुच्चैः पदमारुरुक्षतः
विनिपातनिवर्तनक्षमं मतमालंबनमात्मपौरुषं॥१३॥विपदोभिभवंत्यविक्रमं रहयत्या
पदुपेतमायतिः॥लघुतां नियतां निरायतेरगरीयान्न पदं नृपश्रियः॥१४॥तदलं प्रतिप
क्षमुन्नतेरवलंब्य व्यवसायवंध्यतां॥निवसंति पराक्रमाश्रया न विषादेन समं समृद्धयः॥
॥१५॥अथ चेदवधिः प्रतीक्ष्यते कथमाविष्कृतजिह्मवृत्तिना॥धृतराष्ट्रसुतेन सुत्यजाश्चि

रामा ७

तस्मात् उत्कर्षस्य प्रतिपक्षं शत्रुं व्यवसायवंध्यतां अवलंब्य आलं १
अवधिः वनवासावधिः प्रतीक्ष्यते ... इत्यर्थः १

ननु सोढे व कार्यसिद्धे । किमिति त्वया यथाह मनु ४ = ननु युद्धात्मा द्विकोलाम ४ उपायांतरे रक्त
साम्नादाविन भेदेन षम मे हतं तारथकृ। विहितं प्रयतेत रीन   नतथा यु त्याग कृमा
युद्धेन कदाचेरन ॥   ६२

स्माप्याद्यनरेंद्रसंपदः॥ १६॥ द्विषता विहितं त्वयाथवा यदि लब्धा पुनरात्मनः पदं। जननाथ तवा
नुजन्मनां कृतमाविष्कृतपौरुषैर्भुजैः॥ १७॥ मदसिक्तमुखैर्मृगाधिपः करिभिर्वर्त्तयते स्वयं
हतैः। लघयन्खलु तेजसा जगन्न महानिच्छति भूतिमन्यतः॥ १८॥ अभिमानधनस्य गत्वरैरसु
भिः स्थास्नु यशश्चिचीषतः॥ अचिरांशुविलासचंचला ननु लक्ष्मीः फलमानुषंगिकं॥ १९॥
ज्वलितं न हिरण्यरेतसं चयमास्कंदति भस्मनां जनः॥ अभिभूतिभयादसूनतः सुखमु
ज्झंति न धाम मानिनः॥ २०॥ किमपेक्ष्य फलं पयोधरान्ध्वनतः प्रार्थयते मृगाधिपः॥ प्रकृतिः

चिनोति: संग्रहयय
चेतु मिकृतः।

वृद्धिं करोति वैरे ..
जीन तीव्य र्थः। २

न १
ननु लघ्यमा न ष्यु केतो ४ प्रागात्यागा ४ ने ६ ६
कथं रात्रु क्यते के तृप्तो जाव मूमड़ा
पश्यती त्याशं क्य मो ह २

सिंहः अभिपातिसि सुखं व्यातिधावती त्यर्थः ४

अन्यथाप्रागेवविपर्ययेभवतिवी॰मोहेन२
प्रतिवद्धानग्री४२

१यत्नद्यतनस्तनतोद्वेतानित्यमरः।
२दिक्ष्वप्रसिद्धान्३

किरा॰
८
४

खलुसामहीयसः सहते नान्यसमुन्नतिंययाा॥२१॥ कुरुतन्मतिमेवविक्रमेन्नृपनिर्द्धूयतमः प्रमादजं॥
ध्रुवमेतदवेहिविद्विषांत्वद नुत्साहहताविपत्तयः॥२२॥ द्विरदानिवदिग्विभाविता न्चतुरस्तोयनिधीनिवायं
तः प्रसहेतरणेतवानुजान्द्विषतांकः शतमन्युतेजसः॥२३॥ ज्वलतस्तवजातवेदसः सततंवैरिकृतस्यचेतसि
विदधातुशमंशिवेतरारिपुनारीनयनांबुसंततिः॥२४॥ इतिदर्शितविक्रियंसुतंमरुतः कोपपरीतमानसं॥
उपसांत्वयितुंमहीपतिर्द्विरदंदुष्टमिवोपचक्रमे॥२५॥ अपवर्जितविप्लवेशुचौहृदयग्राहिणिमंगलास्पदे।वि
मलातवविस्तरेगिरांमतिरादर्शइवाभिदृश्यते॥२६॥ स्फुटतानपदैरपाकृतानचनस्वीकृतमर्थगौरवं॥ रचिता

=प्रागल्भ्यतः२

१स्फुटनेतुंप्रसा
दयितुमित्यर्थः

द्वि॰ बाहुमल

॥८॥ पुरावृ
द्वितीयपद्येतोर
ङ्गेोर२

१दर्पणेमुकरादर्शाविि २पवृत्तः। त्यमरः।
विस्तारोविग्रहोव्यासःसचशब्दस्यविस्तरइत्यमरः॥निश्चयवाचा
अपवर्जितान्त्यक्ताविप्लव=दर्शितवाग्विकारायेन १राचनंचंदनंदेहमर्दयंदर्पणिमाणि
त्नवःप्रमाणवाची=प्रमाणंनामवतस्मात्यादिति गुरुमानंतयोसूर्य प्रात४प
घस्त्रिप्रमाणाभूतान२ श्रेयस्सदाचुच४
प्रसादयति२
१अर्थत्यक्तं

अभिप्रायेणता अपुनरुक्ता घटितेतियावत् ॥ अन्योन्यसाकाङ्क्षतया हितं च विनिर्मितं ॥ उपपत्तिः ... पद्यो ... पानितिप्रक्रिः सूक्तेत्यर्थः १
इदं कुरु इदं च न ... रूपक्रमेत २
पुरुषानप्रत्यानुकूल्येन स्वल्परूपं स्वयमेव ... सं ... प्रमापयितुं ... से विनिग्रहादिकं ... षु २ बलमात्रेण

पृथगर्थतागिरांनचसामर्थ्यमपोहितंक्वचित् [illegible]॥ उपपत्तिरुदाहृताबलादनुमानेननचागमःक्षतः॥
इदमीदृगनीदृगाशयप्रसभंवक्तुमुपक्रमेतकः॥२८॥ युग्मं॥ अवितर्कितयातथापिमेहृदयंनिर्णयमेवधाव
ति॥ अवसाययितुंक्षमाःसुखंनविधेयेषुविशेषसंपदः॥२९॥ अभिवर्षतियोऽनुपालयन्विधिबीजानि
विवेकवारिणा॥ससदाफलशालिनींक्रियांशरदंलोकइवाधितिष्ठति॥३०॥ शुचिभूषयतिश्रुतंव
पुःप्रशमस्तस्यभवत्यलंक्रि[illegible]या॥ प्रशमाभरणंपराक्रमःसनयापादितसिद्धिभूषणः॥३१॥
सहसाविदधीतनक्रियामविवेकःपरमापदांपदं॥ वृणतेहिविमृश्यकारिणंगुणलुब्धाःस्वयमे
वसंपदः॥३२॥ मतिभेदितमस्थिरोहितेगहनेकृत्यविधौविवेकिनां॥ सुकृतःपरिशुद्धआगमः

ननु साहसिकस्यापि ... सिद्धिः दृश्यते तत्किं विवेकिना ४

... कृत्यतत्त्वमन्ये ...

वस्तुविशेषावधारण ... मन्तरेणोपयुक्तोपि ... त्याशङ्क्याह ॥

विमृश्यकुर्यादिति ... [illegible]
उत्तमेकेभाषान्तरेत्याह

सत्स्वप्यन्यत्रनातादिरहित ४

किरा० कुरुते दीपइवार्थदर्शनं॥३३॥स्पृहणीयगुणैर्महात्मभिश्चरिते वर्त्मनियच्छतां मनः। विधिहेतु
रहैतुरागसां विनिपातोपि समः समुन्नतेः॥३४॥शिवमौपयिकं गरीयसीं फलनिष्पत्तिमदूषितायशः
ति। विगणय्य नयंति पौरुषं विजितक्रोधरया जिगीषवः॥३५॥अपनेयमुदेतुमिच्छता तिमिरं रोषमयं
यं धिया पुरः॥अविभिद्यनिशाकृतंतमः प्रभया नांशुमतापुदीयते॥३६॥वलवानपि कोप
जन्मनस्तमसो नाभिभवं रुणद्धि यः। क्षयपक्ष इवैंदवीः कलाः सकला हंति स शक्तिसंपदः॥
३७॥समवृत्तिरुपैति मार्दवं समये यश्च [illegible]ति तिग्मतां॥अ[illegible]ति [illegible]ष्ठति लोकमोजसा स विवस्वानि

द्वि विमृश्य कुर्वंतं कि याप्रकारमाह२
श्रि नन्तु दुर्बलस्यैव मन्युः कातलीय सक्रको
धादेव कार्यसिद्धि ४२

कलंबु सुखनात व्याजेन इति विभ्रमः २ कोपस्य दुष्टतामुक्त्वा तस्य परिहारमाह २
=अनेक व्याजा इत्यर्थः। २ चिरकाल पर्यंतं।

वमेदिनीपतिः॥ इच्छाक चिरायपरिग्रहः श्रियांक्वाचदुष्टेंद्रियवाजिवश्यता॥ शरदभ्रचलाश्चलें द्रि
येरसुरक्षा हि वहुच्छलाः श्रियः॥ ३९॥ किमसामयिकं वितन्वता मनसः क्षोभमुपात्तरंहसः॥ क्रियते पतिरु
च्चकैरपां भवता धीर तया ऽधरीकृतः॥ ४०॥ श्रुतमप्यधिगम्य ये रिपून्विनयंते न शरीरजन्मनः॥
जनयंत्यचिराय संपदामयशस्ते खलु चापलाश्रयं॥ ४१॥ अतिपातितकालसाधना स्वशरीरेंद्रियव
र्गतापिनी॥ जनवन्नभवंतमक्षमा नयसिद्धेरपनेतुमर्हसि॥ ४२॥ उपकारकमायतेर्भृशं प्रसवः कर्म
फलस्य भूरिणः॥ अनपायि निवर्हणं द्विषां न तितिक्षासममस्ति साधनं॥ ४३॥ प्रणतिप्रवणान्वि

कालः तमयानीत रहस्य साधना नियया २
तथापि क्रोधात्कार्यहानिरिष्टूत्याह २ =र्धुत्त्वः क्रोधइत्यक्तौ अत्र
=अनिक्रांतानि २ क्षमायागुणोह २
नो

मित्राणि पितृपक्षः
कोत्रिमसुहृत्ता ४४
=नहु तितिक्षायाः क
लत्रयेसर्वान्नत्रो
वशीकुर्यात्क्षमा
हरुम ४१

दानुकूल्यादिकं कालेन गमयेति
किंतु कालेन मुयोधनसद्भूतिः

किरा०
१०

ह्रयनाः सहजप्रेमनिबद्धचेतसः प्रणमंति सदा सुयोधनं प्र[य] मेमानच्युतां न वृत्तह्रयः ॥४४॥ सुहृदः स
हजास्तथेतरे मतमेषां न विलंघयंति ये। विनयादिव यापयंति ते धृतराष्ट्रात्मजमात्मसिद्धये ॥४५॥ अ
भियोगइमान्महीभुजो भवता तस्य कृतः कृतावधेः ॥ प्रविविर्षेद्दयिता समुत्यतन्रुरिदम्रुः कमला
करानिव ॥४६॥ उपजापसहान्विलंघयंस्सविधाता नृपतीन्मदोद्धतः ॥ सहते न जनोप्यधः
क्रियां किमु लोकाधिकधामराजकं ॥४७॥ श्रीसमापितकृत्यसंपदा हृतवेगं विनयेन तावता ॥ प्रश
मानशालिनां मदमुन्नमयितुं विभूतयः ॥४८॥ मदमानसमुद्धतं नृपं न वियुंक्ते नियमेन मूढता ॥

रा
१०

स्या द्रोहित्मान्
भेद योग्यान्
–नुपमानं
लोकोत्तरप्रभा
वं राजसमूहं
वेत्यन्ति
१ वर्द्धयितुं
दर्पहिकारणं मूढता
स्वल्पेन
कार्यवर्धमाने तिरोधः

विरक्तो भवति

श्रतिमूढ उदस्यते नयान्नयहीनादपरज्यते जनः ॥४९॥ श्रपरागसमीरणेरितः क्रमशीर्णाकु
लमूलसंततिः ॥ सुकरस्तरुवत्सहिष्णुना रिपुरुन्मूलयितुं महानपि ॥५०॥ श्रणुरप्युपहंति वि
ग्रहः प्रभुमंतःप्रकृतिप्रकोपजः ॥ श्रखिलं हि हिनस्ति भूधरं तरुशाखांतनिघर्षजोऽनलः ॥५१॥
मतिमान्विनयप्रमाथिनः समुपेक्षेत समुन्नतिं द्विषः ॥ सुजयः खलु तादृगंतरे विपदंता ह्यवि
नीतसंपदः ॥५२॥ लघुवृत्ततया भिदां गतं वहिरंतश्च नृपस्य मंडलं ॥ श्रभिभूय हरत्यनंतरः
शिथिलं कूलमिवापगारयः ॥५३॥ श्रनुशासतमित्यनाकुलं नयवर्त्माकुलमर्जुनाग्रजं ॥ स्वयम

प्राप्तानि प्रतिकूलानि मृगपक्ष्यादीनि

किरा० ११

र्थइवाभिवांछितस्नमनीयायपराशरात्मजः॥५४॥मधुरैरवशानिलंभयन्नपितिर्यंचिसमी

पं तिरीह्नितैः परितः पटुबिभ्रदेनसांदहनं धाम विलोकनक्षमं॥५५॥युग्मं॥सहसोपग

तः सविस्मयं तपसां सूतिरसूतिरेनसां॥ददृशे जगतीभुजा मुनिः सवपुष्मानिव पुण्यसंच

यः॥५६॥अथोच्चकैरासनतः परार्ध्यादुद्यन्सधूतारुणवल्कलाग्रः॥रराजकीर्णाकपिशां

शुजालः॥शृंगात्सुमेरोरिवदीप्तरश्मिः॥५७॥अवहितहृदयोविधायसोऽर्हामृषिप्रवरे गु

वदृषि गु

राम १९

श्रुतं
प्रशमशांतिःऋतशास्त्रयथाकरोति

पदिष्टं॥ तदनुमतमलंचकारपश्चात्प्रशमइवश्रुतमासनंनरेंद्रः॥ पचाव्यक्तोदितस्मितमयूखवि
भासितोष्ठ [illegible] स्तिष्ठन्मुनेरभिमुखंसविकीर्ण [illegible] धाम्नः॥ तन्वंतमिद्धमभितोगुरुमंशुजालंलक्ष्मीमु
वाहसकलस्यमृगांकमूर्त्तेः॥५९॥ इति श्रीकिरातार्जुनीयेमहाकाव्येभारविकृतौ [illegible]
द्वैपायनसमागमोनामद्वितीयःसर्गः॥ ॥ ततःशरच्चंद्रकराभिरामैरुत्सर्पिभिःप्रांशुमिवांशु
जालैः बिभ्राणमानीलरुचंपिशंगीर्जटास्तडित्वंतमिवांबुवाहं॥१॥ प्रसादलक्ष्मींदधतंसमग्रांव
पुःप्रकर्षेणजनातिगेन प्रसह्यचेतःसुसमासजंतमसंस्तुतानामपिभावमार्द्रं॥२॥ अनु

संस्तवःस्यात्परिचयइत्यमरः॥

केरात

किरा० तकाररतयाविविक्तांतन्वंतमंतःकरणस्यवृत्तिं॥माधुर्यविस्रंभविशेषभाजाकृतोपसंभाषमि
१२ वेक्षितेन॥३॥धर्मात्मजोधर्मनिबंधिनीनांप्रसूतिमेनःप्रणुदांश्रुतीनां॥हेतुंतदभ्यागमनेप
रिक्षुःसुखोपविष्टंमुनिमाबभाषे॥४॥वचुर्भिःकलापश्चनाप्तपुण्योपचयैर्दुरापाःफलस्यनि
12 र्हूतरजाःसवित्रीतुल्याभवद्दर्शनसंपदेषावृष्टेर्दिवोवीतवलाहकायाः॥५॥अद्यक्रियाःकाम अनुष्ठानं
ज्ञाताइति दुघाःक्रतूनांसत्याशिषःसंप्रतिभूमिदेवाः।आसंसृतेरस्मिंजगत्सुजातस्त्वय्यागतेयद्बहुमानपा राम
शेषः त्रं॥६॥श्रियंविकर्षत्यपहंत्यघानिश्रेयःपरिस्नौतितनोतिकीर्तिं।संदर्शनंलोकगुरोरमोघंतवात्मयो १२

लक्ष्मीमाकृष्यददातीत्यर्थः। जन्मप्रभृतिदेवना उक्ताः इत्यमरः।
सनति
अंहोदुःखव्यसनेष्वघानीत्यमरः। प्रस्नौतिव्यहमर्थेर्यं। मांप्रतीतिशेषः२

-त्रागमप्रयोजनप्रश्नो नि १ न-प्रमाणस्तु खं
२ र्थकाः २ दुर्मुखनेमुखराबद्धत्यमरः २

श्री

नेरिव किं न षन्ते॥७॥ [illegible] तान्मयूखेपि हिमद्युतौ मे न निर्वृतं निर्वृतिमेति चक्षुः। समुत्सुकं ज्ञातिवियोगदुःखं
वत्सं निधातु कृ सती व चेतः॥८॥ निरास्पदं प्रश्नकुतूहलित्वमस्माद्य चानं किमुनिस्पृहाणां तथापि कल्याण
करीं गिरं ते मां श्रोतुमिच्छा मुखरीकरोति॥९॥ इत्युक्तवानुक्तिविशेषरम्यं मनः समाधाय जयोपपत्तौ॥
-प्रार्थवतीः २ उदारचेता गिरमित्युदारां द्वैपायनेनाभिदधे नरेंद्रः॥१०॥ चिचीषतां जन्मवतामलघ्वीं यशोवतंसामुभ
२ योग्या यत्र भूतिं॥ अभ्यर्हिता बंधुषु तुल्यरूपा वृत्तिर्विशेषेण तपोधनानां॥११॥ तथापि निघ्नं नृप ताव बवहाराः २
कीनैः प्रह्वीकृतं मे हृदयं गुणौघैः। वीतस्पृहाणामपि मुक्तिभाजां भवंति भव्येषु हि पक्षपाताः॥१२॥

२-प्रधीनो निघ्न आयत्त त्यमरः
वर्त्तलद्दति शेषः

२कर्णदीनि लैतृत्वे नाम्री॥तीत्यर्थः॥

हेविचन्ने॰

किरा॰ सुतान्नयूयंकिमुतस्वराज्ञ :सुयोधनंवानगुणैरतीताः॥य स्मात्तवान्वा!सहृथावलाद्वामोविषयाभि
१३ लाष॥।१३॥जहातुनैनंकथमर्थसिद्धिः संशय्यकर्णादिषुतिष्ठते यः॥असाधुयोगाहिजयांतरा
या:प्रमाथिनीनांविपदांपदानि॥१४॥पथश्च्युतायांसमितौरिपूणांधर्म्यांदधानेनधुरंचिराय॥
13 त्वयाविपत्स्वविपत्तिरम्यमाविष्कृतंप्रेमपरंगुणेषु॥१५॥विधायविध्वंसमनात्मनीनंशमैकवृत्ते र्भव
र्भवत:च्छलेन॥प्रकाशितवन्मतिशीलसारा:कृतोपकाराइवविद्विषस्ते॥१६॥लब्धाध १३

प्य
प२

२ तुहिबलमहत्वैपाद्दपरस्तेद्दलमशः

रित्रीतस्य विक्रमे राज्यायांश्च वीर्यास्तुबलैर्विपक्षः अतःप्रकर्षायविधिर्विधेयः प्रकर्षतंत्राहिरणी
जयश्रीः ॥१७॥ वि:सप्तकृत्वोजगतीपतीनांहंतागुरुर्यस्यसजामदग्न्यः वीर्यावधूतःस्मतदावि
वेदश्चकर्षमाधारवश्चांगुणानां ॥१८॥ यस्मिन्ननैश्चवर्थिकृतयत्नीकःपराभवंप्राप्तद्ववांतको
पि ॥ धुन्वन्धनुःकस्यरणेनकुर्यान्मनोभयैकप्रवणंसभीष्मः ॥१९॥ युग्मं ॥ सुजातमाडा ॥ वि
धुसंहतीर्थः सहेतकोपज्वलितंगुरुंकः परिस्फुरल्लोलशिखाग्रजिह्वंजगज्जिघत्संतमिवां
तवह्निं ॥२०॥ निरीक्ष्यसंरंभनिरस्तधैर्यंराधेयमाराधितजामदग्न्यं ॥ असंस्तुतेषुप्रसभंभ

कोपेन भिर स्संभरेपं

परिरय... रमहत्वयानिद्धया

सुरिसामापर

15

किरा॰ १४

येषु जायेत ...रपिपद्मपातः ॥२०॥ यथा समासादितसाधनेन सुदुश्चरामाचरता तपस्या ।
एते दुरापं समवाप्य वीर्यमुन्मूलितारः कपिकेतनेन ॥२१॥ महत्वयोगाय महामहिम्नामा-
राधनीं तां नृप देवतानां ॥ दातुं प्रदानोचितभूरिधाम्नीमुपागतः सिद्धिमिवास्मि ... विद्यां ॥
॥२२॥ युग्मं ॥ इत्युक्तवंतं व्रज साधयेति प्रमाणयन्वाक्यमजातशत्रोः ॥ प्रसेदिवांसं तमु-
पाससाद वसन्निवांते विनयेन जिष्णुः ॥२४॥ निर्याय विद्याथ दिनादिरम्याद्बिंबादिवार्क-
स्य मुखान्महर्षेः ॥ पार्थाननं वह्निकणावदाता दीप्तिः स्फुरत्पद्ममिवाभिपेदे ॥२५॥ योगं च

क्षात्रां तेजासि सिनो रश्मि... ...

महाप्रभावां

राम १४

ध्यानविधि

योगः संहननो ध्यान संग तिर्युक्तिः ... त्यमरः

प्रकृतिर्महान् अहंकारः।मनः।पंचतन्मात्राणि।पंचज्ञानेंद्रियाणि।पंचकर्मेंद्रियाणि।पंचमहाभूतानि इतिचतुर्विंशति तत्वानि।१

तंयोग्यतमायतस्मैतपःप्रभावाद्विदिताखिलार्थः।ध्यानास्पदंतवैष्णुकंतेब्रमासेसमुन्मिमीलेवचिरा

दपक्ष्म्ः॥२६॥ आकारमाशंसितभूरिलाभंदधानमंतःकरणानुरूपंनियोजयिष्यन्विजय उत्साहहृदममिन

तपोनियमैः योदयेतंतपःसमाधेर्मुनिरित्युवाच॥२७॥ अनेनयोगेनसमृद्धतेजानिजांपरस्मैपदवीमप

प्रसादायेच्छार्थे यच्छन्॥ समाचरांचारमुपात्तशस्त्रोजपोपवासाभिषवैर्मुनीनां॥२८॥ करिष्यसेयत्रसुदुश्चराणि

सत्तयेगोत्रभिदस्तपांसि॥ शिलोच्चयंतमेषःद्रूणान्नेष्यतिगुह्यकस्त्वा॥२९॥ इतिब्रुवाणेननरेंद्रसूनुं

महर्षिणातेनतिरोबभूवे॥ तंराजराजानुचरोऽस्यसद्यःप्रदेशमादेशइवाधितस्थौ॥३०॥ कृता

कि०
१५
15

नतिर्यीष्ठतसांत्ववादे जातस्पृहः पुण्यजनः स जिष्णौ॥ इयाय सख्याविव संप्रसादं विश्वासय
त्याशु सतां हि योगः॥३१॥ अथोष्णभासेव सुमेरुकुंजान्विहीयमानानुदयाय तेन॥ बृहद्द्युतीन्दुः
खकृतात्मलाभं तमः शनैः पांडुसुतान्प्रपेदे॥३२॥ असंशयालोचितकार्यनुन्नः प्रेम्णा समा
नीय विभज्यमानः॥ तुल्याद्विभागादिव तन्मनोभिर्दुःखातिभारोपि लघुः स मेने॥३३॥ धैर्येण
विश्वास्यतया महर्षेस्तीव्रादरातिप्रभवाच्च मन्योः वीर्यं च विद्वत्सु सुते मघोनः स तेषु न स्थानमवाप शोका
कः॥३४॥ तान्भूरिधाम्नश्चतुरोपि दूरं विहाय यामानिव वासरस्य॥ एकौघभूतं तदशर्मकृष्णां विभा १५

१५ करा शि रूतं सत

शर्म शांति सुखानि वेत्य

वरीं ध्वांतमिवप्रपेदे ॥३५॥ तुषारलेशाकुलितोत्पलाभे पर्यश्रुणी मंगलभंगभीरुः अगूढभावापि

विलोकने सा न लोचने मीलयितुं विषेहे ॥३६॥ अकृत्रिमप्रेमरसाभिरामं रामार्पितं दृष्टिविलोभि दृष्टं

॥मनः प्रसादांजलिना निकामं जग्राह पाथेयमिवेंद्रसूनुः ॥३७॥ धैर्यावसादेन ह[illegible]

तत्प्रसादावन्यद्विपेनैव निदाघसिंधुः ॥ निरुद्धबाष्पोदयसन्नकंठमुवाच कृच्छ्रादिव राजपुत्री ॥३८॥

म ग्रोद्विषच्छद्मानि पंकमूर्ते संभावनो भूतिमिवोद्धरिष्यन् ॥ आधिद्विषामातपसंप्रसिद्धेरस्मद्विना

मा स्म भूमुन्मनीभूः ॥३९॥ यशोधिगंतुं सुखलिप्सया वा मनुष्यसंख्यामतिवर्तितुं वा ॥ निरुत्सुका

योग्यतां गौरवमि नियानन्द्र २

दृष्टिं २ धैर्यस्त्रवेन ४ ति ३ स्मृतिर्न्नस्मनिसंपद स्मरः ।२

१ उद्यमवतां। (सोत्कंठास्त्रीन

हूरस्थे: ४ प्रतीते प्रथितख्यातवित्तविज्ञातविश्रुता इत्यमरः।

१८

किरा॰ १६ नामभियोगमाजौसमेत्यकेवांकमुपैतिलक्ष्मीः॥१३॥आलोकंविभ्रान्ताविलित्तस्यगोपुंद्दनस्यमुहूर्त

वसुजैत्रमोजस्तेजस्वितायाविजयैकहेतोर्निघ्नन्निवप्राणमिवाभिमानं॥१४॥व्रीडानतैराप्तजनोपनी मार २

तःसंशय्यहक्रुणान्नृपैःप्रपन्नःवितानभूतंप्रथितंपृथिव्यांयशःसमूहन्निवदिग्विकीर्णं॥१५॥वीर्या

प्रनदानं कर्मगतमित्यमरः।२ दानेषुकृताभिमर्शप्रवृत्तेमूर्जामिवसंप्रतिष्ठिं॥कुर्वन्नयामह्रयमायतीनामर्कत्विषामह्नइवावशेषः॥

प्रसह्ययोऽस्मासुपरैःप्रयुक्तोवक्तुंनशक्यःकिमुताधिकर्तुं॥नवीकरिष्यत्युपशुष्यदार्द्रःसत्वद्विनामेद राम

दयंनिकारः॥१७॥कलापकं॥प्राज्ञोभिमानव्यसनादसह्यंदंतीवदंतव्यसनाद्विकारं।द्विषत्प्रभा १६

वांतरितोस्ततेजाः शरद्घनार्कोइवादिरक्तः॥४५॥ सव्रीडमंदैरिवनिष्क्रियत्वान्नात्यर्थमस्त्रैरवभा
समानः॥ यशः क्षयात्क्षीणजलार्णवाभस्त्वमन्यमाकारमिवाभिपन्नः॥४६॥ दुःशासनामर्षरजोवि
कीर्णैरेभिर्विनार्थैरिवभाग्यनाथैः केशैः कदर्थीकृतवीर्यसारः कच्चित्सएवासिधनंजयस्त्वं॥४७॥
निकृतिविशेषकं॥ सक्षत्रियस्त्राणसहः सतांयस्तत्कार्मुकेकर्मसुयस्यशक्तिः॥ वहन्द्वयीमप्यफलेर्थ
जातेकरोत्यसंस्कारहतामिवोक्तिं॥ वीतौजसः सन्निधिमात्रशेषाभवत्कृतांभूतिमवेक्षमाणाः समा
नदुःखाइवनस्त्वदीयाः सरूपतांपार्थगुणाभजंते॥४८॥ आक्षिप्यमाणंरिपुभिःप्रमादान्नागैरिवालून

किरा० ११ सठंम्हगेऽङ्गं॥ वांछ्रु रिपुंयोग्यतयाधिरूढादीस्यादिन श्रीरिवधर्मराशिसांप॰॥ करोतियः सर्वजन
तिरिक्तांसंभावनामर्थवतीक्रियाभिः॥ संसत्सुजातेपुरुषाधिकारे नपूरणीतंसमुपैतिसं
17 ख्या॥५१॥ प्रियेषुयैः पार्थविनोपपत्त्याविचिंत्यमानैः क्लममेतिचेतः॥ तवप्रयातस्यजयाय
तेषांक्रियादघानांमघवाविघातं॥५२॥ मागाश्चिरायैकचरः प्रमादंवसन्नसंबाधशिवे
[illegible]पिदेशे॥ मात्सर्यरागोपहतात्मनांहि स्खलंतिसाधुष्वपिमान राम
सानि॥५३॥ तदाशुकुर्वन्वचनंमहर्षेर्मनोरथान्नः सफलीकुरुष्व॥ प्रत्यागतंत्वास्मिकृ ११

तार्थमेवस्तनोपपीडंपरिरब्धुकामा॥५४॥उदीरितांतामितियाज्ञसेन्यानवीकृतोद्ग्राहितविप्रकारां॥
आसाद्यवाचंसनरेशंदिदीपेकाष्ठामुदीचीमिवतिग्मरश्मिः॥५५॥अथाभिपश्यन्निवविद्विषःपुरः
पुरोधसारोपितहेतिसंततिः॥बभारराम्योपिवपुःसभीषणंगतःक्रियांमंत्रइवाभिचारिकीं॥५६॥
अविलंघ्यविकर्षणंपरैःप्रथितज्यारवकर्मकार्मुकं॥अगतावरिदृष्टिगोचरंसितनिस्त्रिंशयुजौ
महेषुधी॥५७॥यशसेवतिरोदधन्मुहुर्महसागोत्रभिदायुधक्षतीः कवचंचसरत्नमुद्वहन्
ष्टतारकं नभ रिवस्थितां १ ज्वलितंज्योतिरिवांतरंदिवः॥५८॥अलकाधिपभृत्यदर्शितंशिवमुर्वीधरवर्त्मसंप्रयान्॥

ज्योतिस्ताराशिमालादकपदार्थधरास्थितिवदप्रतीत१

लूटश्राजवेतिवक्तारक्रियापार्थक्रियाया
टू॥१

कि॰रा॰ हृदयानिसमाविवेशसःकृणामुद्वाप्यहृशांतपोमृतां॥पलं॥विशेषकं॥अनुजगुरथदिव्यंदुंदुभि
ध्वानमाशाः सुरकुसुमनिपातैर्व्योम्निलक्ष्मीर्वितेनेप्रियमिवकथयिष्यन्नालिलिंगस्फुरंती कथयितुमि
१८ भुवमनिभृतवेलावीचिबाहुःपयोधिः॥६०॥ ॥इतिश्रीकिरातार्जुनीयेमहाकाव्येमा
18 रविकृतौलक्ष्म्यंकेतपस्यर्जुनप्रस्थानंनामतृतीयसर्गः॥३॥ततःसकूजत्कलहंसमा
लिनींसपाकसस्याहितपांडुतागुणां॥उपाससादोपजनंजनप्रियःप्रियामिवासादित रामा
यौवनांभुवं॥१॥विनम्रशालिप्रसवौघशालिनीरपेतपंकाःससरोरुहांभसः॥ननंदपश्यं १८

स१

२ विक्रमनःसंशयच्चोतौ शौ...पावेवैंडत्रंतीर२

न्नुपसीमसस्थलीरूपायनीभूत शारदगुणश्रियः॥१॥ निरीक्ष्यमाराद्भवविस्मयाकुलैः प
योभिरुन्मीलितपद्मलोचनैः॥ कृतप्रियादृष्टिविकाशविभ्रमा मनोस्य जह्रुः शफरीविह
तयः॥२॥ तुतोष पश्यन्कलमस्य सोधिकं सवारिजे वारिणि रामणीयकं॥ सुदुर्लभे नार्हति को
भिनंदितुं प्रकर्षलक्ष्मीमनुरूपसंगमे॥४॥ नुनोद तस्य स्थलपद्मिनीगतं वितर्कमावि
ष्कृतफेनसंहतिः॥ अवाप्तकिंजल्कविभेदमुच्चकैर्विवृत्तपाठीनपराहतं पयः॥५॥ कृ
तोर्मिलेखं शिथिलत्वमायता शनैः शान्तरयेण वारिणा॥ निरीक्ष्यरेमे स समुद्रयोषितां तरं

शनैः१

...सतीतिशो
...:१४

हिलमा २

किरा० तद्वौमविपंडुसैकतं ॥६॥ मनोरमं प्रापितमंतरं भ्रुवोरलंकृतं केसररेणुनाणुना । अलक्तताम्राधरपल्लवश्रियासमान
यंतीमिव बंधुजीवकं ॥७॥ नवातपालोहितमाहितं मुहुर्महानिवेशौ परितः पयोधरौ । चकासयंतीमरविंदजं रजः परिश्रमांभः
१९ पुलकेन सर्पता ॥८॥ कपोलसंश्लेषि विलोचनत्विषा विभूषयंतीमवतंसकोत्पलं ॥ सुतेन पांडोः कलमस्य
19 गोपिकां निरीक्षमाणेन शरदः कृतार्थता ॥९॥ त्रिभिर्विशेषकं ॥ उपारताः पश्चिमरात्रगोचरादपारयंतः अपारयंतोऽ कृतेनतृत्वर्थः २
पतितुं जवेन गां ॥ तमुत्सुकाश्चक्रुरवेक्षणोत्सुकं गवां गणाः प्रस्नुतपीवरोधसः ॥१०॥ परीतमुक्ष्णा राम
वजये जयश्रियानदंतमुच्चैः क्षतसिंधुरोधसं ॥ ददर्श पुष्टिं दधतं स शारदीं सविग्रहं दर्पमिवाधिपं २९

५ विपरीतानि पार्श्वानि येषु तानि

गवां॥११॥ विमुच्यमानैरपितस्यमंथरंगवांहिमानीविशदैःकदंबकैःशरन्नदीनांपुलिनैःकुतूहलंगलद्दुकू
लैर्जघनैरिवादधे॥१२॥ गतान्पशूनांसहजन्मबंधुतांगृहाश्रयंप्रेमवनेषुबिभ्रतः॥ददर्शगोपानुपधेनुपां
डवःकृतानुकारानिवगोभिरार्जवे॥१३॥ परिभ्रमन्मूर्द्धजषट्पदाकुलैःस्मितोदयादर्शितदंतकेसरैःमु
उपलक्षिताः४ खैश्चलत्कुंडलरश्मिरंजितैर्नवातपामृष्टसरोजचारुभिः॥१४॥ विबद्धनिश्वासविकंपिताधरालताइवप्र संवलितनि
स्फुरितैकपल्लवाःव्यपोढपार्श्वैरपवर्तितत्रिकाविकर्षणैःपाणिविहा रहारिभिः॥१५॥ व्रजाजिरे तनाः २
ष्वंबुदनादशंकिनीःशिखंडिनामुन्मदयत्सुयोषितःमुहुःप्रणुन्नेषुमथांविवर्त्तनैर्नदत्सुकुंभेषु
मृदंगमंथरं॥१६॥ समंथरावल्गितपीवरस्तनीःपरिश्रमक्लांतविलोचनोत्पलाःनिरीक्षितुंनोपरा

 २ वैशाखमंथमंथानमन्थनोमंदंडकइत्यमरः।
म

गोप गोपाल गोसंख्य गोधुगाभीरवल्लवा इत्यमरः ।।

सरु

दलीतीः । तेर १भारसू[illegible]की क्वावेल्वयेत्यमरः ।

कि॰ ग॰ मवल्लवीरसिघट्टनाडुववारयोषितः ।।१७।। कलापकं ।। पपातपूर्वां जहतोविजिह्मतांवृषोपमुक्तांतिकस

१० स्यसंपदः । रथांगसीमंतितसांद्रकर्दमान्प्रसक्तसंपातपृथक्कृतान्पथः ।।१८।। जनैरुपग्रामममनिंद्यकर्मभिर्विवि

गरहलताः ।। नीलस्वसलतपू योरित्यमरः ।। ४ २० क्तभावेंगितभूषणैर्वृताः । भृशंददर्शाश्रममंडपोपमाः सपुष्पहासाः सनिवेशवीरुधः ।।१९।। ततः समस्पृश्य शरदगु

णश्रियं शरद्गुणालोकनलोलचक्षुषं ।। उवाचयक्षस्तमचोदितोपि गां नहींगितज्ञोवसरेवसीदति ।।२०।। इ

यं शिवायानियतेरिवायतिः कृतार्थयंती जगतः फलैः क्रियाः । जयश्रियं पार्थपृथूकरोतुते शरत्प्रसन्नांबु

नंबुवारिदा ।।२१।। उपैति सस्यं परिणामरम्यतां नदीरनौद्धत्यमपंकतामहीं ।। नवैर्गुणैः संप्रतिसंस्तवस्थिरं

तिरोहितंप्रेमघनागमश्रियः ।।२२।। पतंतिनास्मिन्विशदाः पतत्रिणोधृतेंद्रचापानपयोदपंक्त

संतनसप्वारः मंड पोऽस्त्रीजन श्रयइत्यमरः राम २०

उत्पादिकर्मणिफलैः संपादयति ।

रघुनाथहरदेवस्य

१ आरोप्यमाणं
२ कदंबानिलशब्देन वर्षर्तुः सप्तनर्तां

पः तथापि पुष्णाति नतः श्रियं परां न रम्यमाहार्यमपेक्षते गुणं ॥२३॥ विपांडुभिर्म्लानतया पयोधरैश्च्यु
ताचिराभागुणहेमदामभिः । इयं कदंबानिलभर्तुरत्यये न दिग्वधूनां कृशता न राजते ॥२४॥ विहा
य वांछामुचिते मदात्यये रक्कंठस्य कृते शिखंडिनः । श्रुतिः श्रयत्युन्मदहंसनिस्वनं गुणाः प्रिय
त्वेऽधिकृता न संस्तवः ॥२५॥ अमी पृथुस्तंबभृतः पिशंगतां गता विपाकेन फलस्य शालयः । विकाशि
वप्रांभसि गंधसूचितं नमंति निघ्रातुमिवासितोत्पलं ॥२६॥ मृणालिनीनामनुरंजितं त्विषा विभिन्न
मंभोजपलाशशोभया । पयः स्फुरच्छालिशिखापिशंगितं द्रुतं धनुःखंडमिवाहिविद्विषः ॥२७॥ वि
पांडु संव्यानमिवानिलोद्धतं निरुंधतीः सप्तपलाशजं रजः । अनाविलोन्मीलितबाणचक्षुषः स

प्रयोजकाः ४
अनुपुसन्क्योमेघ
केदारः क्षेत्रम्
स्य ५५
संव्यानमुत्तरीयं च
अमरः १

उपलक्षित
स्तंबो गुच्छस्तृण
दिनत्व्य अमरः
द्विषोनं प्रसवेस्त्र
नमित्यमरः १

नवंतु

ताि२

कि २१ पुष्पहासो वनराजियोषितः॥२८॥अदीपितं वैद्युतजातवेदसासितांबुदच्छेदतिरोहितातपं॥ततांतरं सांतर २१
वारिसीकरैः शिवं नभोवर्त्म सरोजचामुसिः॥२९॥सितच्छदानामपदिश्य धावतां रुतैरमीषां ग्रथिताः २८
पतत्रिणां॥प्रकुर्वते वारिदरोधनिर्गताःपरस्परालापमिवामलादिशः॥३०॥चलुर्ति॰ ष्ठालापं॥विहायभू
मेरतिघोषमु ... मुकाः शरीरजेभ्यश्च्युतयूथपंक्तयः॥असक्तमूर्धानि पयःकुरंत्यमू रुपायनानी
व ... नयंति धेनवः॥३१॥जगत्प्रसूतिर्जगदेकपाविनी व्रजोपकंठं तनयैरुपेयुषी॥द्युतिं समग्रां योत्रितार
समितिर्गवामसावुपैति मंत्रैरिव संहिताहुतिः॥३२॥कृतावधानं जितबर्हिणध्वनौ सुरक्तगोपीजनगी
तनिःस्वने॥इदं जिघत्सामपहायभूयसीं नसस्यमभ्येति मृगी कदंबकं॥३३॥असावनास्थापर राम २१

सरोजरेणुना तिरस्कारस्य ... हृतसारकणेन उपागमेषु ... दुश्चरिता ...
वायुना ...

हृता

याववीरितः सरोरुहिण्याः शिरसा नमन्नपि ॥ ३ पैति शु[...]कलमः सहांसमंस मनोनुवातमड्वालिपांडुतां ॥ ३४ ॥
श्रमीसमुद्धूतसरोजरेणुना हृता सारकणेन वायुना ॥ उपागमे दुश्चरिता इवापदं गतिं न निश्चेतुमलं शिली
मुखाः ॥ ३५ ॥ मुखैरसौ विद्रुमभंगलोहितैः शिखाः पिशंगीः कलमस्य बिभ्रती शुकावलिर्व्यक्तशिरीषको
मला धनुः श्रियं गोत्रभिदोऽनुगच्छति ॥ ३६ ॥ इति कथयति तत्र नातिदूरा[द]थ ददृशे पिहितोष्ण[र]श्मि
बिंबः विगलितजलभारशुक्लभासां नि[च]य इवांबुमुचां नगाधिराजः ॥ ३७ ॥ तमतनुवनराजिश्यामितो
प[त्य]कां तं नगमुपरिहिमानीगौरमासाद्य जिष्णुः ॥ ॥ इति श्रीकिरातार्जुनीये महाकाव्ये भारविकृतौ
[...]के शरद्वर्णनं नाम चतुर्थः सर्गः ॥ ४ ॥ ॥ अथ जयाय नु मेरुमहीभृतो रभसया नु दिगंतदिदृक्षया ॥

नानावर्णवान् इन्दु ... रिवेभाति इति ... लंकार ४४

... सो विधेयं ... सारस्य ... पा

लक्ष्म्य

अपगममद्गगशामनुसस्मार लक्ष्मी
... वासा बिभ्रत ४ शीर पाणि ४ ॥ २ ॥ २

... शिलामुखा ... रः ॥ २

तुषारशृङ्गं ... नुलोन्मर: ॥

वितर्के वेत्यमर:

... वितर्के ... प्रा

तु वितर्क ... पमानं ... ष्वादित्यमरः ॥

शिखरसमुच्चयेन समुदितं ... ॥

कि
२२

अभिययौ स हिमाचलमुच्छ्रितं समुदितं नु विलंघयितुं नभः ॥१॥ तपनमंडलदीपितमेकतः सततनैशतमोवृ
तमन्यतः हसितभिन्नतमिस्रचयं पुरः शिवमिवानुगतं गजचर्मणा ॥२॥ क्षितिनभःसुरलोकनिवासिभिः कृ
तनिकेतमदृष्टपरस्परैः प्रथयितुं विभुतामभिनिर्मितं प्रतिनिधिं जगतामिव शंभुना ॥३॥ भुजगराजसितेन न
भःश्रिता कनकराजिविराजितसानुना ॥ समुदितं निचयेन तडित्वतीं लघयता शरदंबुदसंहतिं ॥४॥ मणि
मयूखचयांशुकभासुराः सुरवधूपरिभुक्तलतागृहाः ॥ दधतमुच्चशिलान्तरगोपुराः पुर इवोदितपुष्पवनाभुवः ॥५॥
अविरतोज्झितवारिविपांडुभिर्विरहितैरचिरद्युतितेजसा ॥ उदितपक्षमिवारतनिःस्वनैः पृथुनितंबवि
लंबिभिरंबुदैः ॥६॥ दधतमाकरिभिः करिभिः क्षतैः समवतारसमैरसमैस्तटैः ॥ विविधकाममहि

शिखरेषु
समुन्नतां ॥

उच्चानि शिला ...
... गोपुराणि ...
... लान्तरगोपु ...
... वनानि ...
... ॥
रामध्वनी
२२

पृथुपितिंबश्चपर्यायः ॥ शिखरस्यावाचकः ॥ तथापि पर्वतस्य ... वाचीभवितुमर्हति ॥
कूटोऽस्त्री शिखरं शृंगमितिकूट पर्यायः ॥ सम्भारपर्या ... वाच्यवचनेन दोष ॥ ॥

निहिताः न्निताः सांध्यमपूर्वा प्रासिनत लघुतुषारं अल्पसीवारं ऊषा जलं हिमा कं ध्रात तिवषति द

पक्षगणाय स्थान अद्वितं संध्याणाय माती लुप्त ...   ...पुष्पकपाप्रुष्पं रूपिका पुष्प कोमति च=ककदंबनाकुः मिद्र्र्यनीप चानि कु... विग्रहः

महितांर काष्ठस्कंधस्त मालस्या त्रा पिंड्वो पील्यमरः।२

तौलसः स्फुटसरोजवनाजवमानदीःशशानवा।यानिझजँपाकुसुमच्चिषांघ्रुतिमतांनिकरेणमहाश्म
नां।निहितसांध्यमपूर्वमिवधविन्निचितकांचनसितिषुसानुषु॥८॥शृषुकदंबकदंबकराजितं ग्रथि
तमालतमालवनाकुलं।लघुतुषारतुषारजलश्च्युतं धृत[redacted]सदानमदाननंदंतिनं॥९॥रहितर
त्नचयान्नशिलोच्चयानपलतालवनानदरीभुवः॥विँपुलिनांबुरुहा नसरिद्वधूरकुसुमाश्रधतं नमहीम
हः॥१०॥व्यथितसिंधुमनीरशनैः शनैरमरलोकवधूजघनैर्घनैः॥फणभृतामतितोविततंततं दधित
रम्यलतावकुलैः कुलैः॥११॥सुरचापमनेकमणिप्रभैरपपयोविशदंहिमपांडुभिः॥अविचलं शिख
रैरुपबिभ्रतं ध्वनितसूचितमंबुमुचां चयं॥१२॥विकचवारिरुहं दधतं सरः सकलहंसगणं शुचि

विगलानि पुलिनानि अंबुरुहाणि च यासां ताः॥४=अजं सरितव चोपग्यान पुलिनानां
कुरुहाणि ...घनवदोपगम्यते।किंतु रत्नानि दिसिपन्नानेव शिलोच्चयानूचते॥॥

उन्नता न... हिमहिता
द्यी नु ... ऊसोम्र दे
शान्तर ... चते
दरीन् कंदरोवसूी
लखातवितिछ्हो

×शिवमगाम्मनुजयाचरहते यथा सकलं हंसांशुचिमानसं

कि॰ मानसं॥ ॐ॥ याय इह विमानगणानतितोदिवं ज्वलयतौषधिजेन कृशानुना मुहुरनुस्मरयंतमनुक्षपं
२३ त्रिपुरदाहमुमापतिसेविनः॥१४॥ विततसीकरराशिभिरुच्छ्रितैरुपलरोधविवर्तिभिरंबुभिः॥ द
न्न धतमुन्नतसानुसमुद्धतां धृतसितव्यजनामिव जाह्नवीं॥१५॥ कुलकं॥ अनुचरेण धनाधिपतेरथो
नगविलोकनविस्मितमानसः॥ स जगदे वचनं प्रियमादरान्मुखरतावस
25 रे हि विराजते॥१६॥ अयमेष विलोकितः प्रजानां सहसा संहतिमंहसां विहंतुं॥ घनवर्त्म सहस्रधे
व कुर्वन् हिमगौरैरचलाधिपः शिरोभिः॥१७॥ इह दुरधिगमैः किंचिदेवागमैः सततमसुतरं वर्णी राम २३

रुचिरातिपल्लवानिपुष्पाणि निधिषंति तया भूताल ताम्रद्रोये
नीतिवता मायवमी चसुलन्ते ॥ ... ॥

एतैः पदार्थैः रूमां २

यवता २

२१

पंत्यं ... तरं ॥ अमुमतिविपिनं वेद दिग्व्यापिनं पुरुषाः ... परं पश्यतो निःपरं ॥१८॥ रुचिरपल्लवपुष्पलता

गृहे रुपलसज्जलजे जलराशिनि ॥ नयति संततमुत्सुकतामयं धृतिमतीरुपकान्तमपि प्रियः ॥

॥१९॥ खलभैः सदा नयवर्त्मनि यद्गुह्यकाधिपरमैः परमैः ॥ अमुना धनैः क्षितिभृताऽतिभृता समता त्य

भाति जगती जगती ॥२०॥ अखिलमिदम... मुष्य गौरीगुरोस्त्रिभुवनमपि नैति मन्येतुलां ॥ अधिवसति

सदा यदेनं जनैरविदितविभवो भवानीपतिः ॥२१॥ वीतजन्मजरसः परं शुचि ब्रह्मणः ... पदमुपैतुमि

च्छतां ॥ आगमादिव तमोपहादितः संभवंति मतयो भवच्छिदः ॥२२॥ दिव्यस्त्रीणां सचरणालक्ता

क्षारागारागापातेनि पतितपुष्पापीडाः ॥ पीडा सा जः कुसुमचिताः साशंसं शंसंत्यस्मिन्सु

कथं भूता जगती
चनेन अतिभूता २

... येनु का दिलक्षणारं तिरकृत्यो न्यक्षरुक्ष्ययुगलानि पिपदे
यापि देति के रिकृ विलक्षमासपतो यद्दिशनरचो मुखी २

रा ऋतिसङ्के ऋतिसङ्के नंदा न॥७

वरणाः२

कुलन्दाः ॥ श्री ॥ कूलेष्या शीरमस्त्रिपा॥ अमयं नलदं सेवी
सूलेसंतापयंति विडयंति अनलदाः सेव्या४ इत्यर्थः४८

कि॰ रतविशेषं श्याः॥२३॥ गुणसंपदा समधिगम्य परं महिमानमत्र महिते जगतः॥ नयशालिनि श्रियइ
२५ वाधिपतौ विरमंति न ज्वलितु मोषधयः॥२४॥ कुररीगणः कृतरवस्तरवः कुसुमानताः सकमलं
कमलं॥ इह सिंधवश्च वरणाः करिणां मुदे स नलदा नलदाः॥२५॥ सादृश्यं गतमपनिद्र चूतगंधै रामो
दं मदजैः सेकजं दधानः एतस्मिन्मदयति कोकिलानकाले लीनालिः सुरकरिणां कपोलकाषः॥२६॥
सनाकवनितं नितंबरुचिरं चिरं सुनिनदै र्नदैर्वृतममुं मताफणां वतोवतो रसपरापरास्रवसुधा सुधा
धिवसति॥२७॥ श्रीमल्लतालवनमोषधयः प्रदीपाः शय्यानवानिहरिचंदनपल्लवानि॥ अस्मिन्र
तिश्रमजितश्च सरोजवाताः स्मर्तुं दिशंति न दिवः सुरसुंदरीभ्यः॥२८॥ ईशार्थमंलसिचिरायः राम
२५

तपस्तुरंत्याघाटो विलंघनविलोलविलोचनायाः ॥ आलवतायभुजमञ्जुलवोत्सवान्याश्योतन्निदाघसलि
लांगुलिनाकरेण ॥२९॥ येनापविद्धसलिलस्फुटनागसद्माद्देवाधरैरमृतमम्बुनिधिर्ममंथे ॥ व्यावर्त्त
नैरहिपतेरयमाहितांकः खंव्यालिखन्निव विभाति समंदराद्रिः ॥३०॥ नीतोच्छ्रायंमुहुरशिशिररश्मेरु
स्रैरानीलाभैर्विरचितपरभागा रत्नैः ज्योत्स्नाशंकामिह वितरति हंसश्येनीमध्येप्यह्नः स्फटिकरजत
भित्तिच्छाया ॥३१॥ दधतइव विलासशालिनृत्यंमृदुपततापवनेन कंपितेषु ॥ इहललितविलासिनी
जननभ्रूगतिकुटिलेषु पयः स्तपंकजानि ॥३२॥ अस्मिन्नगृह्यत पिनाकभृता सलीलमाबद्धवेपथुरा
धीरविलोचनायाः ॥ विन्यस्तमंगलमहौषधिरीश्वरायाः स्रस्तोरगप्रतिसरेण करेण पाणिः ॥३३॥ काम

कौतुकसूत्रं१

। श्राङ्गः प्रतिसरं सूत्रं स्यात्त्रे सूत्रं स्यैवा बंधने

वर्णे

कि॰ २५ करो॰२ ड्भिर्घनपदवीमनेकसंख्यैस्तेजोभिः स्तुविमपिंडान्भासिर्विस्तिन्नः उस्राणांव्यतिचरतीवसम्भसम्भेः पर्यस्यन्निह नि जस्वर्वनू
चयःसहस्रसंख्यां ॥३४॥ व्यध नयस्मिन्पुरमुच्चगोपुरंपुरां विजेतुर्धृतयेधनाधिपः सएष कैलासउपांतसर्पिणः
त्यकालाम्रमर्थंविवस्वतः ॥३५॥ नानारत्नज्योतिषां सन्निपाते स्तुन्नेष्वंतः सानुवप्रांतरेषु ॥ बद्धांबद्धांभित्तिशं नगकृति ४
२५ कामसुष्मिंनावानावान्मातरिश्वानिहंति ॥३६॥ रम्यानवद्युतिर्यैतिनशाड्वलेख्यः श्यामीस्तवं त्वनुदिनं न
लिनीवनानि ॥ अस्मिन्विचित्रकुसुमस्तवकाचितानां शाखाभृतां परिणमंतिनपल्लवानि ॥३७॥ परिसरवि
नर्मदेश्वरपु २ षयेषु लीढमुक्ताः प्रथमतृणोद्गमशंकयामृगीभिः इह नवशुककोमलामणीनां रविकरसंवलिताः राम
फलंतिभासः ॥३८॥ उत्फुल्लस्थलनलिनीवनादमुष्मादुद्धूतः सरसिजसंभवः परागः वात्यालिर्वियति ॰२५

१ नितरामाधिमहद्व्याप्तिपदानि प्रसर्पांसा
२ पद स्क्ष्मिय्यास्रु

विवर्त्तितः समंतादाघन्तेकनकमयातपत्रलक्ष्मीं ॥ [illegible] ॥ इह [illegible] निपमयोः भ्रापगायामुपसि समयावकसव्यपादले

खा ॥ कथयति शिवयोः शरीरयोगं विषमपदापदवी विवर्त्तनेषु ॥ ४० ॥ संमूर्च्छतां रजतभित्तिमयूखजालैरालोल

पादपलतांतरनिर्गतानां ॥ घर्म्मद्युतेरिह मुहुः पटलानि धाम्नामादर्शमंडलनिभानि समुल्लसंति ॥ ४१ ॥ शु

नटश्रीड्या क्लैर्म्मयूखनिचयैः परिवीतमूर्त्तिर्वप्राभिघातपरिमंडलितोरुदेहः ॥ श्रृंगाण्यमुष्य भजते गणरात्रिकृत्स्ना कु

र्वन्वधूजनमनस्सु शशांकशंकां ॥ ४२ ॥ संप्रति लब्धजन्मशनकैः कथमपि लघुनि क्षीणपयस्युपेयुषि भि

दां जलधरपटलैरखंडितविग्रहं बलभिदो धनुरिह विविधाः पूरयितुं भवंति विभवः शिखरमणिरुचः ॥ ४३ ॥

स्त्रपितवनलतातरुप्रवालैरमृतलवस्रुतिशालिभिर्म्मयूखैः सततमसितयामिनीषु शंभोर्धवलयतीह व

प३

बहुलीनमतां
उभस्फुरतिर
खड्गः ४

द्रष्टकीलितिनाम ४२ । द्वौ भावारोत्तरासंजौ म सौ कृत्तृ तिकातन्ये त्यमरः वै रोचनैर्द्विगुणितानः सहसा मयूखैः ४३
रोधो भुवां मुहुरसत्रहिरण्मयीनां २४
विद्युद्धितसंघाता ४ म ह्नोत्तर संगामिवेत्यर्थः १ त्राति: १

२८

कि॰
२६

नांतमिंदुलेखा॥४४॥ क्षितिपतियोऽनुवनं विततं शंहूंहूहूंहतिकामिव रोचनिकी रुचं॥ अ[…]यमनेकहिरण्मयकंद
र म्रवपितुर्दयितो जगतीधरः॥४५॥ सिक्तं जवादुपनयत्यनिलेलतानां तामसमुडिढ्लसितानि विदुं वयंति॥४६॥
॥कमलाकंपनिरस्तमहाहिभिः क्षणविमन्नमतंगजवर्जितैः इह मदस्नपितैरनुमीयते सुरगजस्य गतं हरिचं
दनैः॥४७॥ जलदजालघनैरसिताश्मनामुपह[…]तप्रचयेह मरीचिभिः। भवति दीप्ति[…]रदीपितकंदराति
मिरसंवलितेव विवस्वतः॥४८॥ भव्यो भवन्नपि मुनेरिह शासनेन क्षात्रे स्थितः पथि तपस्य हतप्रमादः। प्राये
णसत्यपिहितार्थकरे विधौ हि श्रेयांसि लब्धुमसुखानि विनांतरायैः॥४९॥ माभूवन्नपथहृतस्तवेंद्रियाः
श्वाः संतापे दि[…]शनु शिवः शिवाय सन्ति॥ रक्षतं[…]मिव ल[…]वलोकपालाः [..]ल्याणि मधिकफ

लोकैरितिरो

२ नसापारेसतो

का विर्त्रै: कि
रसै द्विरा
ना: द्विगुणिताः

अन्योन्य
गतिः २

उपमा ४

का मोव प निका
कुन्ये
राम
२६

(बु)द्धि

उद्दितास्थितेउपलानि ... तानि नसंवलिताः आघातं प्राप्ताः चूर्णिताः ॥४॥ ... यानं वेषयंतानि ... लिकानि

तिर्यग् ... तम ... गजः परिणतो मतः ॥ ५ ॥

कि॰ अवधूतपंकजपरागकणास्तनुजाह्नवीसलिलवीचिभिदः परिरेभिरेऽभिमुखमेत्य सुखाः सुहृदः स
२२ प खायमिव तं मरुतः ॥३॥ उद्दितोपलस्खलनसंवलिताः स्फुटहंससारसविरावयुजः मुदमस्य मांगलि
कतूर्यकृतां ध्वनयः प्रतेनुरनुवप्रमपां ॥४॥ अवरुग्णतुंगसुरदारुतरौ निचये पुरः सुरसरित्पयसां
स ददर्श वेतसवनाचरितां प्रणतिं बलीयसि विवृद्धिकरीं ॥५॥ विवभूवनालमवलोकयितुं परितः स
उ॰ रोजरजसारुणितं सरिदुन्नरीयमिव संहतिमत्सतरंगरंगिकलहंसकुलं ॥६॥ दधति क्षतीः परि
णतद्विरदे मुदितालियोषिति मदस्रुतिभिः अधिकां स रोधसि बबंध धृतिं महते रुजन्नपि गुणाय
महान् ॥७॥ अनुहेमवप्रमरुणैः समतां गतमूर्मिभिः सहचरं पृथुभिः स रथांगनामवनितां क रा॰म॰ २२

समीपे नमतः शीघ्रं साकल्यात् निमुखे नितः ६ १स्य नात कृमलोन

२ स्पष्टं
१ समीपगतेन
27

लांक्रियां॥ क्रियासु आपन॥ इत्युक्तवान्सपदि हितं प्रियं प्रियार्हे धाम स्वंगतवति राजराजभृत्ये सोत्कंठं कि
मपि पृथासुतः प्रदध्यौ संधत्ते भृशमरतिं हि सद्वियोगः॥५१॥ तमनतिशयनीयं सर्वतः सारयोगा
दविरहितमनेकेनांकभाजा फलेन॥ अकृशमकृशलक्ष्मीश्चेतसाशंसितं स स्वमिव पुरुषकारं शै
लमभ्यास सादः॥५२॥ ॥ ॥इति श्रीकिरातार्जुनीये महाकाव्ये भारविकृतौ लक्ष्म्यंके इंद्रकीलगम
मनो नाम पंचमः सर्गः॥५॥ रुचिराकृतिः कनकसानुमथो परमः पुमानिव पतिं पततां धृतस
त्पथस्त्रिपथगामभितः स तमारुरोह पुरुहूतसुतः॥१॥ तमनिंद्यबंदिन इवेंद्रसुतं विहितालि
निक्वणजयध्वनयः पवनेरिताकुलविजिह्मशिखा जगतीरुहोऽवचकरुः कुसुमैः॥२॥

गात्र२

शिरवाः कुसुमैः केकिमोल्यांचिरयाशाखात्रमौलिषु
कार्यसिद्धये निमित्तानि सूचयन्ति
वीकन कृतविकारः सानवोपस्य २

हरिणीरनुबध्नतीमभिननंद रुतैः ॥८॥ सितवाजिनो न जगाहू रुचयः स्थूलवीचिरागंचनापरवः मणिजाल
मंभसि निमग्नमपि स्फुरितं मनो गतमिवाकृततप्रः ॥९॥ उपलाहतोद्धततरंगछतं जविनाविधूय वि
ततं मरुता ॥ सददर्श केतकशिखाविशदं सरितः प्रहासमिव फेनमपां ॥१०॥ वहु बर्हिचंद्रकनि
भं विदधे धृतिमस्य दानपयसां पटलं ॥ अवगाढमीक्षितुमिवे सपतिं विकसद्विलोचनशतं सरितः ॥
॥११॥ प्रतिबोधजृंभणविभिन्नमुखी पुलिने सरोरुहदृशा ददृशे । पतदच्छमौक्ति कमणिप्रकराग
लदश्रुबिंदुरिव शुक्तिवधूः ॥१२॥ शुचिरप्सु विद्रुमलता विटपस्तनुसांद्रफेनलवसंवलितः ॥ स्म
रदायिनः स्मरयति स्म भृशं दयिताधरस्य दश[illegible]नं शुभृतः ॥१३॥ उपलस्खलच्चंचल तरंगधृतमदगंध

कि०
१८
28

मुकुलीतवतांपयसः प्रतिहृतिनाभिवससंबुबुधे कारियादसामासिमुखाक्करिणः॥१४॥समजगामविस्मयमुदीक्ष्य
पुरःसहसा समुत्पिपतिषोःफणिनःप्रहितंदिविप्रजविभिःश्वसितैःशरदभ्र विभ्रममपांपटलं॥१५॥
सततारसेकतवतीरलितःशफरीपरिस्फुरितचारुदृशः [illegible]
[illegible] ललितकस स्वीरिवदृहज्ञाघनाःउरनिम्नगामुपयतीःसरितः॥१६॥अधिरुह्यपुष्पलरनघ
शिखैःपरितःपरिस्फुरिततलोतरुलिः॥मनसःप्रसत्तिमिवमूर्ध्निगिरेःशुचिमाससादसवनांतभुवं॥१७॥
अनुसानुपुष्पितलतावितितिःफलितोरुभूरुहविविक्तवनः॥इतिमातततीनतनयस्यहरेस्तपसेऽधि राम
वसमचलामचलः॥१८॥प्रणिधाय्यतत्रविधिनाथधियंदधतःपुरातनमुनेर्मुनितां॥श्रममादधा

चित्तवृत्तिंयोगविच्छयित्वांनिर्माम १॰॰ ध्योगयायकविधानेन

-औपम्याधिकरणात्तदपेक्षया सप्तमी ।५

स्याद्येयः मन्नवत ॥२

वपुषुकरं न तपः किमिवावसादकरमात्मवतां ॥१९॥ शमयन्धृतेंद्रियशमैकसुखः शुचिभिर्गुणैरघ-
यं स तमः ॥ प्रतिवासरं सुकृतिभिर्ववृधे विमलः कलाभिरिव शीतरुचिः ॥२०॥ प्रतिघातिनी विषयसंगरतिं
निरुपप्लवः शमसुखानुभवः ॥२१॥ मनसा जपैः प्रणतिभिः प्रयतः समुपेयिवानधिपतिं स दिवः सहजेतरौ
जयशमौ दधती बिभरांबभूव युगपन्महसी ॥२२॥ शिरसा हरिन्मणिनिभः स वहन्कृतजन्मनोऽभिषव
णेन जटाः उपमां ययावरुणदीधितिभिः परिमृष्टमूर्द्धनि तमालतरोः ॥२३॥ धृतहेतिरप्यधृतजिह्मम
तिश्चरितैर्मुनीनधरयन्गुरुभिः रजयांचकार विरजाः स मृगान्कमिवेशते रमयितुं न गुणाः ॥२४॥ अनुलो
मपातिनमचंडगतिं किरता सुगंधिमभितः पवनं अवधीरितार्त्तवगुणं सुखतां नयता रुचां निचय

तमालतरोः सा
दृश्यं यया क्रिय
ते ।३

कि॰
२९

मंस्तुमतः॥२५॥नवपल्लवांजभृतःप्रचयेबृहतस्तरून्गमयताऽवनतिंस्तृणताऽत्मनःप्रतिनिशंमृदुनिःस्थ
घनीतामुपयतींवसुधां॥२६॥पतितैरपेतजलदान्नभसःपृषतैरपांशमयताचरजःसदयालुनेवपरि
गाढकशःपरिचर्ययाऽनुजगृहेतपसा॥२७॥त्रिभिःकुलकं॥महतेफलायतदवेक्ष्यशिवंविकसन्निमित्त
कुसुमंसपुरःनजगामविस्मयवशंवशिनांनहिहंतिधैर्यमनुभावगुणः॥२८॥तदभूरिवासरकृतंसु
कृतैरुपलभ्यवैभवमनन्यभवंउपतस्थुरास्थितविषादधियःशतयज्वनोवनचरावसतिं॥२९॥विदिताःप्र
विश्यविहितानतयःशिथिलीकृतेऽधिकृतकृत्यविधौअनपेतकालमभिरामकथाःकथयांबभूवु
रितिगोत्रभिदे॥३०॥शुचिवल्कवीतवपुरन्यतमस्तिमिरच्छिदामिवगिरौभवतः॥महतेजयायमघव

राम
२९

न्ननघः पुरुषस्त्वपस्यतितपन्नगती॥३१॥सविलसन्नितलीषणाभुजंगमुजःपृथुविद्विषांसयविद्यायिपवनुत्थमलेननस्य
धृतमच्चरितामचरितेनचातिशायितामुनयः॥३२॥महतःशिवानवत्याजगतीव मलेननलोरजसितिद्विरपांगुणा
संपदाऽनुगुणांगमितःकृतेस्यतक्तिमिवभूतगणाः॥३३॥इतरेतरानलिलवेनमृगास्त्मुपासतेगुरुमिवांतस
दःविनमंतिचास्यतरवःप्रचयेपरवान्सतेननसवतेवनगः॥३४॥ऊहसवमाहविपरिश्रमतापरमं वपुःप्रथयती
वजयंशमिनोपितस्य नवसंगमनेविभुतानुषंगिभयमेतिजनः॥३५॥अथि वेशजःसपदिद्वैत्यकुलेघहि
वाऽन्वयेमहतिभूमिभृतांचरतस्तपस्ववनेषुसहानवयंनिहपयितुमस्यगगाति॥३६॥विगणय्यकारणम
नेकगुणंनिजयायवाकथितमल्पतया॥ श्रमदर्पदःसहितुमर्हसिनःक्ववनेचराःक्वनिपुणामतयः

कि॰ १०
३०
३८

॥३७॥ अथ विगम्य गुह्यकगणादिति तैर्मनसः स्थिरतामुपेत्य तस्य तपः निजगोपहर्षमुदितं मघवानयवर्त्मगाः प्र
तिवर्ततां हि धियः ॥३८॥ प्रणिधाय चित्तमथ तत्कृतया विदितेऽप्यपूर्व इव तत्र हरिः ॥ उपलब्धुमस्य नियमः
स्थिरतां सुरसुंदरीरिति वचोभिदधे ॥३९॥ सुकुमारमेकमणु मर्मभिदामतिदूरगं युतममोघतया ॥ अ
विपक्षमस्त्रमपरं कतमद्विजयाय यूयमिव चित्तभुवः ॥४०॥ भववीतये हतबृहत्तमसामवबोधवारि रजसः
शमनं परिपीयमानमिव वोऽसकलैरवसादमेति नयनाञ्जलिभिः ॥४१॥ बहुधागतां जगति भूत
सृजा कमनीयतां समभिहृत्य पुरा ॥ उपपादिता विदधता भवतीः सुरसद्मयानसुमुखी जनता ॥४२॥ तदुपे
त्य विघ्नयत तस्य तपः कृतिभिः कलासु सहिताः सचिवैः ॥ हृतवीतरागमनसां ननु वः सुखसंगिनं प्रति

पाठो नु २
राम
सर्वलोक
प्राप्नव ए २

।स्तु सं दिग्धा नं विषसक्त न मतान् सविनत्रनुष्ठानप्रकारः।

।पर्याप्तिरपाठः।

ध्रुवाविजितिः॥४३॥ अविमृष्यमेतदभिलष्यति सद्विषतां वधेन विजयंयातिशयंत्तववीतयेनहितथासविधिः क्व
शरासनं क्वचविमुक्तिपथः॥४४॥ पृथुधाम्नितत्रपरिबोधिचमाभवतीभिरन्यमुनिवद्विकृतिः स्वयशांसिविक्र
मवतामवतांनवधूष्वघानिविमृशंतिधियः॥४५॥ आशंसितापचितिचारुपुरःसुराणामादेशमित्यभिमुखंसम
वेप्यपत्युः लेभेपरांधृतिमहर्यवधूसमुहः संतावनाह्यधिकृतैःस्यतनोतितेजः॥४६॥ प्रणतिमथविधायप
प्रस्थिताःसद्मनस्तान्सनतरनमितांगीरंगनाःप्रीतिसांद्राः अचलनलिनलक्ष्मीहारिनालंबभूवस्तिमितममर
भर्तुर्द्रष्टुमक्ष्णांसहस्रं॥ ॥इतिश्रीरातार्जुनीयेमहा कवेौ श्यकेरंसुंदरीप्रस्थानंनामषष्ठःसर्गः॥६॥
श्रीमद्भिःसर थगजैःसुरौगनानांगुप्तानामथसचिवैस्त्रिलोकभर्तुःसंमूर्छन्नलघुविमानरंध्रलिन्नःप्रस्था

ना नेऽ

गौरः पीतेरुक्तश्वेते इति विश्वः

१ स्वनेकृणोस्वैः १ कोषान

कायमादितप्याप्यं तयत्रगा
वबाठयोरित्यमरः ।३

कि०रा
३१

नेसममलिद्घेमृदंगनादः॥१॥सोत्कंठैरमरगणैरनुप्रकीर्णो निर्यायज्वलितरुचः पुरान्मघोनः शमाणामुपरि
विव[illegible]भूतःस्थितानां नासेदे चरितगुणत्वमातपत्रैः॥२॥धूतानामभिमुखपातिभिः समीरैरायासाद विशदलो
चनोत्पलानां।आनिन्ये मदविहितां श्रियं वधूनामुष्णांशुद्युतिजनितः कपोलरागः॥३॥तिष्ठद्भिः कथमपि
पिदेवतानुरोधात्तैः प्रजविभिरायतं तुरंगैः नेमीनाम सति विवर्त्तने रथौघैरासेदे वियति विमानवत्प्र
वृत्तिः॥४॥कांतानां कृतपुलकस्तनांगरागे वक्त्रेषु च्युततिलकेषु मौक्तिकाभः॥संपेदे श्रमसलिलोद्गमो वि
भूषां रम्याणां विकृतिरपि श्रियं तनोति॥५॥राजद्भिः पथि मरुतामभिन्नरूपैरुल्कार्चिः स्फुटगतिभिर्ध्व
जांशुकानां॥तेजोभिः कनकनिकाषराजिगौरैरायामः क्रियत इव स्म सातिरेकः।रामाणामवजित

ंशुकानामेवदैर्घ्यं सातिशयः॥६॥ लो०

साध्यकवं र

रा म
३१

हात्रका षुहम्यो दोकां च्यांमध्येन्नबंध नइत्यमरः ।२
काकुदान्यांमेढ्रासुनेत्राच्यां वमदस्तुतिरिति पालका २
वञः पितरि मानेस्त्रीलिंगे राधविस्तानुनीति वैजयंती ।६

माल्यसौकुमार्यं संश्लेषे वपुषि सहत्वमातपस्य ।। गंधर्वैरधिगतविस्मयैः प्रतीये कल्याणी विधिषु विचित्रता विधा
तुः ।।७।। सिंदूरैः कृततरुचयः सहेमकक्षाः स्रोतोभिस्त्रिदशगजा मदं क्षरंतः सादृश्यं ययुररुणांशुरागभिन्नैः वर्षद्भिः
स्फुरितशतह्रदैः पयोदैः ।।८।। अत्यर्थं दुरुपसदादुपेत्य दूरं पर्यंतादहिममयूखमंडलस्य ।। आशानामुपरचितामिवैक
वेणीं रम्योर्मित्रिदशनदीययुर्बलानि ।।९।। आमत्तभ्रमरकुलाकुलानि धुन्वन्नुद्धूतग्रथितरजांसि पंकजानि ।। कां
तानां गगननदीतरंगशीतः संतापं विरमयति स्म मातरिश्वा ।।१०।। संसिक्तैरिव तुरगावगाहनेन श्रान्तोधैरनुपदवी वि
मानपंक्तीः ।। तत्पूर्वं प्रतिविदधे सुरापगाया वैप्रांतः स्खलित तविवर्त्तनं पयोभिः ।।११।। क्रांतानां ग्रहचरितात्पथो रथा
नामक्षाग्रक्षतसुरवेश्मवेदिकानां ।। निःसंगं प्रधिभिरुपाददे विवृत्तिः संपीडक्षुभितजलेषु तोयदेषु ।।१२।। त

मध्येन्नबंध
नैसहृ २

न्३

षपमभिन्दर्भैः

सप्तनंदिनि
गुफितां २

रथोन्नभिषु

रथांरपांतस्यांतेनेभिस्त्रीस्यात्प्रधिः पुमानित्यमरः ।१

तकसंस्रवीसुमेपौवनेयवनेपि...तिविस्तः।२
...न्तरीयोपसंव्यानपरिधानान्यधोंशुके इत्यमरः।२

कि॰त ३२

32

मानामुपदधिरे विषाणभिन्नाः प्रह्लादं शुरकरिणां घनाः क्षरंतः। युक्तानां खलु महतां परोपकारे कल्याणी भव
तिरुजत्स्वपि प्रवृत्तिः॥१३॥ संवाता मुहुरनिलेन नीयमाने दिव्यस्त्रीजघनवरांशुके विवृत्तिं॥ पर्यस्यत्पृथुमणिमे
खलांशुजालं संजज्ञे युतकमिव वीतरीयमूर्वोः॥१४॥ प्रत्यादिष्टीकृततिलकात्विषारपातैः प्रह्लादं शमितपरिश्रमा
दिशंतः॥ कांतानां वाहुमतिमाययुः॥ पयोदा नाल्पीयान्बहुसुकृतं हि नस्ति दोषः॥१५॥ ...तस्य ग्रथिततरंगसैक
ताभे विछेदं विपयसि वारिवाहजाले। आतेनुस्त्रिदशवधूजनांगभाजां संधानं सुरधनुषः प्रभा मणीनां॥१६॥ सं
सिद्धाविति करणीयसंनिवद्धैरालापैः पिपतिषतां विलंघ्य वीथीः। आसेदे दशशतलोचनध्वजिन्या जीमूतैरपिहि
तसानुरिंद्रकीलः॥१७॥ आकीर्णा मुखनलिनैर्विलासिनीनामुद्धूतस्फुटविशदातपत्रफेना सा तूर्यध्वनि

...जस्तारं२

...पलक्षितया
...तिशेषः।२

राम ३२

रा२

वितंनतमावि द्वंकुटिलं चुग्रचलितं वक्रंमित्यमरः ॥२

रुद्रैः रश्मिभिः

तमालिरमानदंतीमू [illegible] मर्त्तुः शिरसि नभोनदीवरेजे ॥१८॥ सेतुत्वं दधति पयोमुचां विताने संरंला
दभिपततोरथान्ड्वेन ॥ आनिन्यकर्णि ... पसितैरश्मिभिर्मेघाणाः क्षितिमवतामिन झ्करंगाः ॥१९॥ मा
हेंद्रं नगमसितः करेणुवर्याः पर्यंतस्थितजलदा दिवः पतंतः ॥ सद्दशपनिलय नतिः स्वकंपपद्धै राजसुर्जा
लनिधिशायिलिन्नगंडैः ॥२०॥ उत्तंगे सम विषमे समं महोडैः क्रांता तो विपदलिपातलाघवेन आमूला
दुपनदि सैकते पुलेभे सामग्रं खुरपदवी तुरंगमाणां ॥२१॥ सध्वानं निपतित निर्भ्हरासु मंद्रैः संमूर्छन्प्रति
निनदैरधित्यकासु ॥ उद्ग्रीवैर्घनरवशंकया मयूरैः सोत्कंठं ध्वनिरूप शुश्रुवे रथानां ॥२२॥ संलिन्ना
मविरलपातिताभिः सूर्वैश्चलोलानां भृशमुपमेन्द्वैलंमाणीनां ॥ विच्छिन्नामिव वनितांनसोऽस्ताले वर्षं

सुप्रातोपान्

मेखला ... स्कानेः द्रिकटके कटिवखेऽसिवधनइति यादवः ॥

नानि फलपुष्पप्रधानानि जीर्णारण्यानि वा ३   आसन्नायां द्वीपपदवी द्वीपमार्गः ... ॥४ ... प्तनिवेशः शिविरो ... कीर्तितः ... क्लृप्तानुपलता ... ॥२ ... विमर्दः ॥५

तः श्रुतिमवलोकयांबभूवुः ॥२३॥ आसन्नद्वीपपदवीमदानिलायकॢप्तां तोषियमवमत्य भूगतानां ॥ सव्याजंनि

कि० त
३३
जकरिणां सिरान्तचिन्ताः पृच्छानं पुरकुरिणाः कथंचिदापुः ॥२४॥ नीरंध्रं पथिषु रजो रथांगनुन्नं पर्यस्यन्नवस सान्द्रं २

मानरोरू ३२
लिलाहुणां वहंती यातेनेवेनगहनानि वाहिनी साधर्म्मांतक्लमितजलेव जह्नुकन्या ॥२५॥ संलोगछद्मगह २कु

नामथोपगंगं विश्राणां ज्वलितमणीनि सैकतानि ॥ अध्यक्षुस्फुतकुसुमां चितां सहायाहृचारोरविरलशा व्यात्तं ४

द्बलां धरित्रीं ॥२६॥ भूस्तर्त्तुः समधिकमादधे तदोर्व्याः श्रीमन्तोहरिसरवाहिनीनिवेशः संसक्तैः किसलभं संम्यकूसवा

दैवायोगः ॥२
महोदयानामुछ्रायं नयति यदृछया पियोगः ॥२७॥ सामोदाः कुसुमतरुश्रियो विविक्ताः संपत्तिः किशल राम
३३

याशालिनीलतानां ॥ साफल्यं ययुरमरांगनोपभुक्ताः सालक्ष्मीरुपकुरुते यथापरेषां ॥२८॥ क्लांतो

१ लक्ष्मीनानितिशेषः

प्रवेसमा स्तरपावर्ती: परिस्तोमकुथोद्वयोरित्यमरः।२
उरच्छद: कंकटकोऽजगरः कवचौ स्त्रियामित्यमरः।२

। प्रच्छदं   द्रढोरज्जादोसंक्रमेविन्नाभाद्रधिवंक्रव्या

पिचिद्दशवधूजनःस्फुरस्नात्स्नानाहिम्बसितविलोलपल्लवानां॥सैर्ष्यानांहृतविनयैरिवाहृतानांसंपर्कंपरिहरति
स्मचंदनानां॥२९॥उत्सृष्टध्वजकुथकंकटाधरित्रीमानीताविदितनयैःश्रमंविनेतुंआक्षिप्तद्रुमगहनाधु
गांतवातैःपर्यस्ताःगिरयइवद्विपाविरेजुः॥३०॥प्रस्थानश्रमजनितांविहायनिद्रामामुक्तेगजपतिनासद्मानपंके॥
शय्यांतेकुलमलिनांकृणांविलीनंमेरंतच्युतमिवशृंखलंचकासि॥३१॥आ पन्नःसुरसरि दोघस्रद्व
त्मीसंघाप्तुंवनगजदानगंधिरोधः॥मूर्द्धानंनिहितशितांकुशंविधुन्वन्यंतारंनविगणयांचकारनागः॥
॥३२॥आरोढुःसमवनतस्यपीतशेषेसाशंकंपयसिसमीरितेकरेण॥संमार्जीवहृणमदस्रुतीकपोलौ
सस्यंदेमदइवसीकारःकरिणाः॥३३॥आघ्रायद्राणमतितिक्तघ्नताऽतितिरोधादुत्तारंनिहितविवृत्तलोचने

द्रु:
श्यानसंत्वमे
च्युतं ४

उत्तुक:

१करेणुरित्यांक्री ...

१तरी।बिभक्तार्थंनयो नावः

...रःपा ...त्पादद्वितलं जयः ।४ ...गङ्गा गंगवि... परस्त्वमरः। कच्छस्तागगपतयः कचानरूपलाहेला । वनमरः
...अवकरं गंड शैलास्तु च्युताः स्थूलोपला गिरेरित्यमरः। कोनौ यंदसि को गाधंमि
आच्छादित

कि॰त
३४
34

नसंसृष्टकं वनकरिणां मदांबुसेकैर्न्नीचिमेहिम मपि वारि वारणेभि ॥३४॥ श्च्योतन्मदकुरभाणि नीम्रगायाः क्रीडंतो
गजपतयः पयांसि कृत्वा किंजल्कव्यवहितताम्रदानलेखैरुत्तेरुः सरसिजगंधिभिः कपोलैः ॥३५॥ आकीर्णं व
लरजसा घनारुणेन प्रद्वेषैः सपदितरंगितं तटेषु ॥ मातंगोन्मथितसरोजरेणुपिंगं कौशेयं वसनमिवांबु निर्व
ताम्रे ॥३६॥ आमृद्गन्निर्मथितकंधरापरांतैः संसक्तैरगुरुवनेषु सांगहारं संप्रापे विसृतमदांबुलिप्तगंडैः प्रस्यं
दिप्रचलितगंडशैलशोभा ॥३७॥ निःशेषप्रशमितरेणु वारणानां स्रोतोभिर्मदजलमुज्झतामजस्रं ॥ आमो
दं व्यवहिते भूरिपुष्पगंधं भिन्नैलाबुरसि सुवाह गंधवाहः ॥३८॥ सादृश्यं दधति गभीरमेघघोषैरुन्निद्रक्षि
त...मृगाधिपश्रुतानि ॥ आतेनुश्चकितचकोरनीलकंठान् कच्छांतानमरमहेभवृंहितानि ॥३९॥ शाखा

...परःपादः
राम
३४
तीरस्फुटतः।४

पृथ्वीकारं
प्रस्तानि।४

ज्वलं३

वसक्तकमनीयपरिछदानामघ्वश्रमातुरवधूजनसेवितानां॥जह्ने निवेशनविभागपरिस्कृतानां लक्ष्मीः पुरोपवनजा
वनपादपानां॥५०॥इति श्रीकिरातार्जुनीये महाकाव्ये भारविकृतौ श्रंके सुरसुंदरीइकालगमनं नाम पंचमः सर्गः॥
॥७॥अथ घ्वमायाकृतमंदिरोज्वलं भ्रमणिव्योमसदां सनातनं॥सुरांगनाः गोपतिचापगोपुरं पुरं वनानां विजिहा
र्षया जहुः॥१॥पथ्यायथं ताः सहिताः नभश्चरैः प्रभूतात्तिरुद्धासितशैलवीरुधः॥वनं विशंत्यो वनजायतेक्षणाः
क्षणद्युतीनां दधुरेकरूपतां॥२॥निहन्त्र हन्तोरुपयोधरक्रमः प्रहन्ततिर्द्धादिविभूषणारवः नितंबिनीनां भृश
मादधे धृतिं नत्तः प्रयाणाद् वनोपरिक्रमः॥३॥घनानि कामं कुसुमानि विभ्रतः करप्रचेयो न्यपहायशाखिनः॥पु
रोऽत्तिसखेसुरसुंदरीजनेर्यथोत्तरेछाहिगुणेषुकामिनः॥४॥तनूरलक्तकरुणापाणिपल्लवाः स्फुरन्नखांशू

इष्टैरधिकार्च्छवनइतिरनी

।वनक्रमरः॥

धूम्रो एषं नास्त्युदूगा वित्याधिमत्यय छो मत्रीसा
क्रव्यद ति
कू २

कि॰त
३५

कुरमंजरीम्रतः। विलासिनीबाहुलता वनालयो विलेपनामोदहृताः सिषेविरे ॥५॥ निपीयमानस्तवका शिली
मुखैरशोकयष्टिश्चलबालपल्लवा॥ विडंबयंती ददृशे वधूजनैरमंददष्टौष्ठकरावधूननं॥६॥ करौ धुनाना नव
पल्लवाकृती वृथा कृथा मानिनि मा परिश्रमं॥ उपेयुषी कल्पलतातिशंकया कथं न्वितं[illegible]त्रस्यति षट्पदाव
ली॥ जहीहि कोपं दयितोऽनुगम्यतां पुरोऽनुशेते तव चंचलं मनः॥ इति प्रियं कांचिदुपैतुमिच्छतीं पुरोऽनुनिन्यु
निपुणाः स[illegible]खीजनः॥८॥ युग्मं॥ समुन्नतैः काशदुकूलधारिभिः परिक्वणत्सारसपंक्तिमेखलैः॥ प्रतीरदे
शैः स्वकलत्रचारुभिर्विभूषिताः कुंजसमुद्रयोषितः॥९॥ विदूरपातेन भिदामुपेयुषश्च्युताः प्रवाहादभि
तः प्रसारिणः प्रियांकशीताः शुचिमौक्तिकत्विषो वनप्रहासा इव वारिबिंदवः॥१०॥ सखीजनं प्रेमगुरू

ःपत्रेन स्पते
राम
३५

दर्विस्मैव प्रसादयामास

।घ सारी म[...]नङ्मनी सरंद नौस्त्रि याभित्यमरः।२
रासंज पञ्जां रापीत्यनुनासिकलोपः। शिरसित्र तिदमत्या।१

१चारः राबलपतयोरिति विश्वः।१ नामगोत्रं कुलं गोत्रमि
येन:।४

सिर द्वार

कृतादरं निरीक्ष्यमाणाइव नमस्रूर्तयः। स्थिरास्थिरे फांजनशौरितोदरैर्घिकाशितिःपुष्पविलोचनोल्लसिताः॥१
॥उपेयुषीणां इह तीरधित्यकामनां [...] जङ्कः स्मरराजयोषितां॥ क[...]पालकाषैः करिणां मं स्रणोरुपाहितश्यामं
चवंदनां॥१२॥ चतुर्भिः कुलकं॥ स्वगोचरे सत्यपि चित्तहारिणा विलोक्यमानाः प्रसवेन शाखिनां नभश्चराणा
मुपकर्तुमिच्छतां प्रियाणि चक्रुः प्रणयेन योषितः॥१३॥ प्रयच्छतोच्चैः कुसुमानि मानिनी विपक्षगोत्रं दयितेन
लंभिता॥ न किंचिदूचे चरणेन केवलं लिलेख बाष्पाकुललोचना भुवं॥१४॥ प्रियेऽपराधे कृतिवाचमुन्मुखी
निवद्धदृष्टिः शिथिलाकुलोच्चया। समादधे नांशुकमाहितं वृथा विवेद पुष्पेषु न पाणिपल्लवं॥१५॥ सलील
मासक्तलतांतभूषणं समा[...]सजंत्या कुसुमावतंसकं। स्तनोपपीडं नुनुदे नितंबिना घनेन कश्चिज्जघने

थे३
ापिता ३
रु
प्रसवेर रोम
नबवं पर

१नीकदंबं स्तनक्रमं प्योनीविः स्या[...]पोष्पथ्येतिमात्वदः ३

...कयाचित्कलत्रभारेणोपलक्षितया ... उपलक्षितया
उदरेणोपलक्षितया
इदं निर्देशात्मकं। इदमदसी संनिकृष्टविप्रकृष्टार्थे ४
तन्त्रतान्तार

कि॰ ता॰ ३६ न्तांतया॥१६॥कलत्रभारेण विलोलनीविना गलद्दुकूलस्तनशालिनोरसा॥ बलिव्यपायस्फुटरोमराजिना नि
रायतत्वादुदरेण ताम्यता॥१७॥विलंबमानाकुलकेशपाशया कयाचिदाविष्कृतबाहुमूलया॥ तरुप्रसूनान्यप प्रसारितया
दिश्य सादरं मनोधिनाथस्य मनः समाददे॥१८॥व्यपोहितुं लोचनतो मुखानिलैरपारयंतं किल पुष्पजं रजः
पयोधरेणोरसि काचिदुन्मनाः प्रियं जघानोन्नतपीवरस्तनी॥१९॥इमान्यमूनीत्यपवर्जिते शनैर्यथाभिरामं
कुसुमाग्रपल्लवे॥ विहाय निःसारतयेव भूरुहः पदं वनश्रीर्वनितासु संदधे॥२०॥प्रवालभंगारुणपाणिप
यौवनिर्दिष्टं ल्लवः परागपांडूकृतपीवरस्तनः॥ महीरुहः पुष्पसुगंधिराददे वपुर्गुणोच्छ्रायमिवांगनाजनः॥२१॥ रामः ३६
वरोरुभिर्वारणहस्तपीवरैश्चिरायखिन्नानवपल्लवश्रियः समेपि यातुं चरणाननीश्वरान्मदादिव प्र

कृष्येस्ताानिजघनानिगौरवैरुपलक्षितानि

उपसर्गाद्ध्रस्वत्यूहतेरिति वा

स२

स्खलतःपदेपदे॥२१॥विसारिकांचीमणिरश्मिलब्धु[illegible]यामनोहरोच्छ्रायनितंबशोभया॥स्थितानिजित्वानवसैकतद्यु।

द्युतिंश्रमातिरिक्तैर्जघनानिगौरवैः॥२२॥समुद्बु[illegible]पंकजकोशकोमलैरुपाहितश्रीण्युपनीविनाभिभिः दधं

तिमध्येषुवलीविभंगिषुस्तनातिभाराद्दुदराणिनम्रतां॥२३॥समानकांतीनितुषारभूषणैःसरोरुहैरस्फुटपत्रपं

या स्थानि ४ क्तिभिःचितानिघर्मां[illegible]बुकणैःसमंततोमुखान्यनुत्फुल्लविलोचनानिच॥२४॥विनिर्यतीनांप[illegible]रिविद्धम

मंथरं।सुरांगनानामनुसानुवर्त्मभिः॥सविस्मयंरूपयतोनभश्चरान्विवे[illegible]शतत्पूर्वमिवेक्षणादरः॥२५॥पं

च[illegible]लिकुलकं॥अथस्फुरन्मीनविधूःसूरापगा॥२६॥प्रशांतघर्माभिभवःशनैर्विवान्विलासिनीभ्यः

परिमृष्टपंकजः।ददौभुजालंबमिवात्तसीकरस्तरंगमालांतरगोचरोनिलः॥२७॥गतैःसहावैःकलहं स्थानं यस्य

तपंकजाविपंकतीरस्खलितोर्मिसंहतिः॥

× पयोवगाढुंकलहंसनीस्वनासमाददेहाववेबं २४

स विलासैः।१

गाह[illegible]वादि[illegible]स्यः। [illegible]न्यस्यस्येतिद्वयतेःसंप्रसारणं

कलहंसामागता।

उपसर्गादस्यत्यूह्योर्वा
आत्मनेपदं।

• कर्मकर्तरि चानव॥२

३७

कि॰ता
३७

सविभ्रमं कलचलारैःपुलि नंनितंविलिःमुखैःसरोजानि चदीर्घलोचनैःपुराछिपःसाम्यगुणान्निरासिरेथ निरस्तावचयः

॥विलिन्नपर्य्यंतगमीनपंक्तयःपुरोवगाढाःसखिभिर्मरुत्वतः॥कथंचिदापःसुरसुंदरीजनैर्विषाद्विलिप्सत्व

थमंप्रपेदिरे॥२९॥विगाढमात्रेरमणीभिरंभसिप्रयत्नसंवाहितपीवरोरुभिः।विभिद्यमानाविसमारसारसा संवाहिताः।२

नुदस्यतीरेषुतरंगसंहतिः॥३०॥शिलाघनैर्नाकसदामुरस्थलैर्बृहन्निवेशैश्चवधूपयोधरैः।तटांतनीते

नविलिन्नवीचिनारुषेवभेजेकलुषत्वमंभसा॥३१॥विधूतकेशाःपरिलोडितस्रजःसुरांगनानामव

लुप्तचंदनाःअतिप्रसंगाद्विहितागसोमुहुःप्रकंपमीयुःसभयाइवोर्मयः॥३२॥विपक्षचित्तोन्म राम ३७

थनानखव्रणास्तिरोहिताविभ्रममंडनेनये॥हृतस्यशेषानिवकुंकुमस्यताविकत्थनीयान्दधुरन्य कौसितस्य

कृ

प्रविलिप्तमात्रे
शीसावकाशौ
नि ४
सोदयस्य

कृतमहणामकर्तेरित्युद्।तादर्थ्यैप्यश्वधासादिवान्ना...।२

श्रुतितेपिर

र्त्रिरिक्तः ४
वमानारूप
ः । ४

याश्रियः॥३३॥प्रियेण संग्रथ्य विपक्षसंनिधावुपाहितां वक्षसि पीवरस्तने॥स्रजं न काचिद्विजहौ जलाविलां वसंति
हि प्रेम्णि गुणा न वस्तुनि॥३४॥असंशयं न्यस्तमुपांतरक्ततां यदेव रोद्धुं रमणीभिरंजनं॥हृतेपि तस्मिन्सलि
लेन शुक्लतां निरासरागो नयनेषु नश्रियं॥३५॥द्युतिं वहंतो वनितावतंसका हृताः प्रलोलादिव वे
गिभिर्जलैः उपप्लुताः स्वेक्षणशोचनीयतां च्युताधिकाराः सचिवा इवाययुः॥३६॥तथा न पूर्वं कृतभूषणा
दरः प्रियानुरागेण विलासिनीजनः यथा जलार्द्रो नखमंडनश्रिया ददाह दृष्टीः प्रतिपक्षयोषितां॥३
॥विपत्रलेखा निरलक्तकाधरा निरंजनाक्षीरपि बिभ्रतीः श्रियं॥निरीक्ष्य रामा बुबुधे नभश्चरैरलंकृतं
तद्वपुषैव मंडनं॥३८॥शुभाननाः सांबुरुहेषु भीरवो विलोलहाराश्चलफेनपंक्तिषु॥नितांतगौर्यो हृत

=प्रेंडनेर

रत्नगेष्वाकर्ष इति यादवः १ १प्रतिमानं प्रतिच्छ बिंबम

तुलाकर्षे १

कि·ता
३८

उपकार.

कुंकुमेष्वलं न लेभिरे ताः पदमागमूर्मिषु ॥३९॥ र्णाङ्कुदां मसिव्यसनवधूकराहतेरवं मृदंगध्वनिधीरमुत्कृतैर्मुहुर्मुहुः
नैष्वालसमं समाददे मनोरमं नृत्यमिव प्रवेपितं ॥४०॥ श्रियाहसद्भिः कमलानि सस्मितैरलंकृतांबुः प्रतिमा प्रतिबिंबं २
गतैर्मुखैः कृतानुकाराखुरराजयोषितां प्रसादसाफल्यमवाप जाह्नवी ॥४१॥ परिस्फुरन्मीनविघट्टितोरवः
सुरांगनास्त्रासविलोलदृष्टयः उपाययुः कंपितपाणिपल्लवाः सखीजनस्यापि विलोकनीयतां ॥४३॥ भया कौतुकं नेव
दिवाश्लिष्य झषाहतेंभसि प्रियं मुदानंदयति स्म मानिनी ॥ अकृत्रिमप्रेमरसाहितैर्मनोहरं तिरामाः कृतकैरपी राम
हितैः ॥४४॥ तिरोहितांतानि नितांतमाकुलैरपां विगाहादलकैः प्रसारिभिः ययुर्वधूनां वदनानि तुल्यतां द्वि ३८
रेफवृंदांतरितैः सरोरुहैः ॥४५॥ सरोजपत्रे परिलीनषट्पदे विशालदृष्टेः स्विदमू विलोचने शिरोरुहाः स्वि

व२

उत्तिनीतिः२ ऊर्मिभैरपि२

रदैत्र

रविंदुः।
पन्नन याइव३
विलासं यथा

नतपक्ष्मसंहृते हि रेफरंदं नु निशाहूनि स्थूलं॥४६॥ अगूढहासस्फु[illegible]केसरां मुखं विश्विदेतद्धि कसंभ्रपंकजं॥ इति प्रि
लानां नलिनीव नेसखी विदांबभूवुः स्तिमिरेणयोषितः॥४७॥ पुरंमंकरौधुनानानवपल्लवाकृतापयस्यगाधे
किलजातसंभ्रमा॥ सखीषु निर्वीच्यमधार्ष्ट्यदूषितं प्रियांकसंश्लेषमवापमानिनी॥४८॥ श्रियैः सलीलं करवारि
वारितः प्रवृद्धनिश्वाससविकंपिताधरः॥ सविभ्रमाधूतकराग्रपल्लवो यथार्थतामापविलासिनीजनः॥४९॥ उद
स्यधैर्यं दयितेन सादरं प्रसादितायाः करवारिवारितं॥ मुखं निमीलन्नयनं नतभ्रुवः श्रियं सपत्नीवदनादिवा
ददे॥५०॥ विहस्य पाणौ विधृते धृतांसभि प्रियेण वध्वामदनार्द्रचेतसः॥ सखीव कांचीपयसा घनीकृता बभा
रवीतो च्चयबंधमंशुकं॥५१॥ निरंजने साचिविलोकितं दृशावयावकं वेपथुरोष्ठपल्लवं॥ नतभ्रुवो मंडयति।

संशयेनति
वं
ंतिविलक्ष
तिर्यगीकृ

कुलीवाहृत्त्याहृतीः।

कि॰ता ३९

स्मवियहेवलिक्रियावातिलकंतदास्पदं॥५१॥प्रियेणसिक्ताचरमंविपक्षतंचुकोपकाचिन्नतुतोषसांत्वनैः॥
जनस्यरूढप्रणयस्यचेतसःकिमप्यमर्षोऽनुनयेभृशायते॥५३॥निमीलदाकेकरलोलचक्षुषांप्रियोपकं
ठंकृतगात्रवेपथुः॥निमज्जतीनांश्वसितोद्धतस्तनःश्रमोनुमातासांमदनोनुपप्रथे॥५४॥इत्थंविहृत्यवनि
तातिरुदस्यमानंपीनस्तनोरुजघनस्थलशालिनीभिः॥उत्सर्पितोर्मिचयलंघिततीरदेशमौत्सुक्यनुन्नमिव
वारिपुरःप्रतस्थे॥५५॥तीरांतरेषुमिथुनानिरथांगनाम्नांनीत्वाविलोकितसरोजवनश्रियःप्राःसंरेजिरे
रसरिज्जलधौतहाराश्चारावितानतरलाइवयामवत्यः॥५६॥संक्रांतचंदनरसाहितवर्णभेदंविच्छिन्न[illegible]
नभूषणमणिप्रकरांशुचित्रं॥बद्धोर्मिनाकवनितापरिभुक्तमुक्तंसिंधोर्बभारसलिलंशयनीयलक्ष्मीं

किं विन्त्यसारितानि २

विहारस्य... तेन कृतमिव

राम ३९

...नजासुरा

...सरेहोर्वचलेपीतिवैरयंतीर

।।५७।।इतिश्रीकिरातार्जुनीयेभारविकृतौश्रंकेमहाकाव्येजलक्रीडावर्णनोनामाष्ठमःसर्गः।।८।।वीक्ष्यरंतु
मनसःसुरनारीश्चित्रपरिधानविभूषाः।।तत्प्रियार्थमिवयातुमथास्तंभानुमानुपपयोधिललंबे।।१।।मध्य
मोपलनिभेलसदंशावेकतश्च्युतिमुपेयुषिभानौद्यौरुवाहपरिवृत्तिविलोलांहारयष्टिमिववासरलक्ष्मीं।।२।।
अंशुपाणिभिरतीवपिपासुःपद्मजंमधुभृशंरसयित्वाक्षीबतामिवगतःक्षितिमेष्यंल्लोहितंवपुरुवाहप
तंगः।।३।।गम्यतामुपगतेनयनानांलोहितायतिसहस्रमरीचौ।।आससादविरहय्यधरित्रींचक्रवाकमिथु
नान्यपितापः।।४।।मुक्तमूललघुरुज्झितपूर्वःपश्चिमेनभसिसंभृतसांद्रःसामिमज्जतिरवौनविरेजेखिन्न
जिह्म इवरश्मिसमूहः।।५।।कांतदूत्यइवकुंकुमताम्रासायमंडनमभित्वरयंत्यः।।सादरंददृशिरेव

सायंसाये प्रगेप्रातरित्यमरः

-म नेरौकरिरसि ये मानाकः। गकसिर्हस्तांशवः करा इत्यमरः।
१ आक्रांतः। २ अविद्यमानसंध्याराग।

कि॰ ता॰ ५॰

तिताभिःसो ध्वजालपतितारविभासः॥६॥ अग्रसानुषु नितांतपिशंगैर्भूरुहान्मृदुकरैरवलंब्य॥ अस्तशैलगहनं
नु विवस्वानाविवेश जलधिं नु महीं नु॥७॥ आकुलश्चलपतत्रिकुलानामारवैरनुदितौषसरागः आ
ययावहरिदश्वविपांडुस्तुल्यतां दिनमुखेन दिनांतः॥८॥ आस्थितः स्थगितवारिदपंक्त्या संध्यया गग
नपश्चिमभागः॥ सोर्मिविद्रुमवितानविभासा रंजितस्य जलधेः श्रियमूहे॥ प्रांजलावपि जने नतमूर्ध्नि
प्रेमतत्प्रवणचेतसि हित्वा॥ संध्ययानुविदधे विरमंत्या चापलेन सुजनेतरमैत्री॥१०॥ औषसातप
भयादपलीनं वासरच्छविविरामपटीयः॥ संनिपत्य शनकैरिव निम्नादंधकारमुदवाप समानि॥११॥
एकतामिव गतस्य विवेकः कस्यचिन्न महतोप्युपलेभे॥ भास्वता निदधिरे भुवनानामा[illegible]वपति

पिहित मेघ
वृंद यो २

राम
५॰

१ अंधकारो ऽस्त्रियां ध्वांतमि त्मनी

कस्यचित्पद्या ... रसि २

नव नस्य पदार्थानां

मतां रुत्स्व इति स्तूत्रे वादित विरागइत्यतो वेन्य नुमर्त्यव्यवस्थित विनाभाव्य मप्रा दित वृत्ति रुस्तूए नेन रजो विश्राम रागइत्युयो
न्वि श्राम येति सइत्यादिव्याख्याता ॥४
नेघ रादि निंदाः ॥

भ्रनियोगं

तेनविश्लेषिताः॥१२॥इच्छतांसहवधूभिरभेदंयामिनीविरहिणांविहगानां॥आपुरेवमिथुनानिवि
योगंलंघ्यतेनखलुकालनियोगः॥१३॥यच्छतिप्रतिमुखंदयितायैवाचमंतिकगतेपिशकुंतौ
नीयतेस्मनतिमुज्झितहर्षंपंकजंमुखमिवांबुरुहिण्या॥१४॥रंजितानुविविधास्तरुशैला
नामितंनुगगनंस्थगितंनु॥पूरितानुविषमेषुधरित्रीसंहृतानुककुभस्तिमिरेण॥रात्रिराग
मलिनानिविकाशंपंकजानिरहयंतिविहाय॥स्पष्टतारकमियायनभःश्रीर्वस्तुमिच्छति
निरापदिसर्वः॥१६॥व्यानशेशशधरेणविमुक्तःकेतकीकुसुमकेसरपांडुः॥चूर्णमुष्टि
रिवलंभितकांतिर्वासवस्यदिशमंशुसमूहः॥१७॥ऊन्मतीश्चचमिवाशुतामिस्रामंतिकं

१-र्थुं धतमसं

हैमस्य मेवक्त्रपः

१=पक्षनागं

कि॰ता ४१

व्रजंतितारकराजेदिक्प्रसादगुणमंडनमूहेरश्मिहासविशदंमुखमैंद्री ॥१८॥ नीलनीरजनिभेहिमगौ
रंशैलरुद्धवपुषःसितरश्मेः। खेरराजनिपतत्करजालंवारिधेःपयसिगां। गमिवांभः ॥१९॥ द्यांनिरुं
द्धदतिनीलघनाभंध्वांतमुद्यतकरेणपुरस्तात्। क्षिप्यमाणमसितेतरभासाशंभुनेवकरिचर्मचकासे
॥२०॥ अंतिकांतिकगतेंदुविसृष्टेजिह्मतांजहतिदीधितिजाले। निःसृतस्तिमिरभारनिरोधादुच्छ्व
सन्निवरराजदिगंतः ॥२१॥ लेखयाविमलविद्रुमभासासंततंतिमिरमिंदुरुदासे। दंष्ट्रयाकनककोटि
कपिशंगयामंडलंभुवइवादिवराहः ॥२२॥ दीपयन्नथनभःकिरणौघैःकुंकुमारुणपयोधरगौरः
हेमकुंभइवपूर्वपयोधेरुन्ममज्जशशनैःकिलहिमांशुः ॥२३॥ उद्गतेंदुमविभिन्नतमिस्रांपश्यति

राम ४१

त्रिव२

उद्गतम

कृत्तप्रहारया:पु ... बालिःत्राद्यगतोत्त्क्लीं यामित्यमरः।७ ४ उपकंठान्तिकाभ्यर्णा ... इत्यमरः।४ पादारश्म्यंघ्रि ... पंशाइत्यमरः।६

श्वेतपुष्पाद्य
पद्मादेः।७

स्मरजनीमविततृष्णः॥ व्यंशुकस्फुरदनुरवीमतिजिह्मीं व्रीडयानववधूमिवलोकः॥२४॥ नप्रसादमनुचि
तंगमिताद्यौर्नोद्धृतं तिमिरमद्रिवनेभ्यः। दिङ्मुखेषु न च धाम [illegible] विकीर्णं भूषिता च रजनी हिमभासा
॥२५॥ मानिनीजनविलोचनपातानुष्णबाष्पकलुषान्प्रतिगृह्णन्॥ मंदमंदमुदितः प्रययौ खं भीतभीत इ
वशीतमयूखः॥२६॥ श्लिष्यतः प्रियवधूरुपकंठं तारकास्ततकरस्य हिमांशोः॥ उ[illegible]द्रुमैन्नलिरराज
समं तादंगरागइवलोहितरागः॥२७॥ प्रेरितः शशधरेण करौघैः संहृतान्यपि नुनोद तमांसि॥
क्षीरसिंधुरिव मंदरभिन्नः काननान्यविरलोच्चतरूणि॥२८॥ शार्वरं तंगमितया शशिपादैः छा
यया विटपिनां प्रतिपेदे॥ न्यस्तशुक्लबलिचित्रतलास्ति क्लृप्तवासतिवेश्मम हीतिः॥२९॥

उत्सर्पनकर्मान्तर
वादकर्मैकवेः

शबलतां र

कि॰ता
५२

52

आतपेधृतिमतासहवध्वायामिनीविरहिणाविहगेन॥सेहिरेनकिरणाहिमरश्मेर्दुःखि[illegible]तेम
नसिसर्वमसह्यं॥३०॥गंधमुद्धतरजः॥कणवाहीविक्षिपन्विकसतांकुमुदानां॥आदुधावपरि
लीनपतंगाःयामिनीमरुदपांवनराजीः॥३१॥संविधातुमभिषेकमुदा[illegible]सेमन्मथस्यलसदंशु
जलौघः॥यामिनीवनितयाततचिह्नःसोत्पलोरजतकुंभइवेंदुः॥३२॥तेजसा॥रपिखलुनूनम
नूनंनासहायमुपयातिजयश्रीःयद्विभुःशशिमयूखसखःसन्नाददेविजयिचापमनंगः॥३३॥
सद्मनांविरचनाहितशोभैरागतप्रियकथैरपिदूत्याःसंनिकृष्टरतिभिःसुरदारैर्भूषितैरपिविभू
षणमीषे॥३४॥नस्रजोरुरुचिरेरमणाल्पश्चंदनानिविरहेमदिरावा॥साधनेषुहिरतेरुपधत्ते

रुपमितिशेष

तिद्दुपी[illegible]
राम नि॰
५२

रम्यतांप्रियसमागमएवा॥३५॥प्रष्ठितालिरपिनाथनिवासंध्वंसितप्रियसखीवचनालिग्रामानिनीसिरप
हस्थितधैर्यैःसादयन्नपिमदोवललंवे॥३६॥कांतवेश्मवहुसंदिशतीसिर्यातमेवरतयेरमणीसि:॥मन्म
थेनपरिलुप्तमतीनांप्रायशस्खलितमप्युपकारि॥३७॥आस्तुकांतमतिसारितवत्याःयोषितःपुलकरु
द्धकपोलं॥निर्जिगायमुखमिंदुमखंडखंडपत्रतिलकाकृतिकांत्या॥३८॥उच्यतांसवचनीयमशेषं
नेश्वरेपरुषतासखिसाध्वी॥आनयैनमनुनीयकथंचिद्विप्रियाणिजनयन्ननुनेयः॥३९॥किंगतेननन
हियुक्तापैतुकःप्रियेसुभगमानिनिमानः॥योषितामितिकथासुसमेतैःकामिभिर्वहुरसाधृ
तिरूहे॥४०॥युग्मं॥योषितःपुलकरोधिदधत्याघर्मवारिनवसंगमजन्म॥कांतवक्षसिवभूवपतंत्या

न हितेन्य...
मुर
रोमांवक्ष्यावि
स्वेदोदकं

कि॰ता
४३
द्वतीनाव्यंन
नवनवत्वकार
गं॰२ ४३

उत्सवसाधनत्वं

लज्जयते स्नेत्यच्या॥२

विमुठास कोपं

भूषणांलुलितमंडनवृत्तौ॥४१॥सीधुपानविधुरासुनिगृह्णन्मानमाशुशिथिलीकृतलज्जः॥संगतासुदयितै
रुपलेभेकामिनीषुमदनोनुमदोनु॥४२॥द्वारिचक्षुरधिपाणिकपोलैर्जीवितंत्वयिकुतःकलहोस्याः॥
कामिनामितिवचःपुनरुक्तंप्रीतयेनवनवत्वमियाय॥४३॥साचिलोचनयुगंनमयंतीरुंधतीदयितव
क्षसिपातं॥सुभ्रुवोजनयतिस्मविभूषांसंगतावुपररामचलज्जा॥४४॥सव्यलीकमवधीरितखिन्नं
प्रस्थितंसपदिकोपपदेन॥योषितःसुहृदिवस्मरुणाद्धिप्राणनाथमभिवाष्पनिपातः॥४५॥शंकि
तायकृतवाष्पनिपातामीर्ष्ययाविमुखितांदयिताय॥मानि नीमभिमुखंविहितचित्तां॥शंसति
स्मघनरोमविभेदः॥४६॥लोलदृष्टिवदनंदयितायाश्चुंबतिप्रियतमेरभसेन॥व्रीडयासहविनी

संगतेरितिपा
पं॰१
वदधीनंर
त्रियेविर्यक्यात
यंत॰२
भुविवस्त्राय
एमनिःश्वा
४२पां॰२

२खबाकारेङोति१

हेतिदतिहृ॥ाकर्तेरिक्तः। पुनः पुनःपानेप्यप्रत्वर्वस्वाद्यानि। स्तएवप्रवितप्रकराणि।५

वितितंवादसुकंशिथिलतामुपयेद्वा॥४७॥क्रीतैयागलितनी॥ वितिरस्यनंतरीयमवलंवितकांचि॥मंडली
कृतश्रुस्थानसारंसस्वजेदयितयाहृदयेश॥४८॥आहृतानखपदैःपरिरंसाक्षुवना निघनदंतनि
पातैःसौकुमार्यगुणसंभृतकीर्त्तिर्वामएवसुरतेष्वपिकामः॥४९॥पाणिपाल्लवविधूननमंतःसी
कृतानिनयनार्द्धनिपाताःयोषितांरहसिगद्गदवाचामस्त्रतामुपययुर्मदनस्य॥५०॥पानुमाहितरता न४
न्यतिलिष्वर्षयंत्यपुनरुक्तरसानि॥सस्मितानिवदनानिवधूनांसोत्पलानिचमधूनियूवानः॥५१॥
कांतसंगमपराजितमन्यौवारुणीरसनशांतविवादे॥मानिनीजनउपाहितसंधौसंदधेधनु द२
षिनेषुमनंगः॥५२॥कुप्यतास्तुसवतानतचिन्ताः कोपितांश्चवरिविस्यतयूनः॥इत्यनेकउपदे।

मधुपानाव त्रिः।१
मधुवारोमधुक्रमइत्यमरः।१

१ सन्नमः सा बुसपिस्या संयोगादरयोरपीति विश्वः।१
सुराह्वरप्रियाहाला परि[illegible] त्यमरः।
[illegible]त्राहिनः।२

कि·ता
४४

शइवस्मह्वाद्यतेयुवतिभिर्मधुवारः॥५३॥तर्ज्जितः प्रणयसंभ्रमदत्तांवाहणींमतिरसांरसयिद्वा॥ह्री[illegible]
विमोहविरहादुपलेभेपाटवंनुहृदयंनुवधूभिः॥५४॥स्वादितःस्वयमथैधितमानंलंभितःप्रियतमैःसहपी
तः॥आसवःप्रतिपदंप्रमदानांनैकरूपरसतामिवभेजे॥५५॥भ्रूविलाससुभगाननुकर्त्तुंविभ्रमानिवव
धूनयनानां॥आददेमृदुविलोलपलाशैरुत्पलैश्च[illegible]कवाचिषुपेकंः॥५६॥ओष्ठपल्लवविदंशरुचीं
नांहृद्यतामुपययौरमणानां॥फुल्ललोचनविनी[illegible]सरोजैरंगनास्यच[illegible]षकैर्मधुवारः॥५७॥प्राप्यते
गुणवतापिगुणानांव्यक्तमाश्रयवशेनविशेषः॥तत्तथाहिदयितानददत्तंव्यानशेमधुरसातिशये
न॥५८॥वीक्ष्यरत्नचषकेष्वतिरिक्तांकांतदंतपदमंडनलक्ष्मीं॥जज्ञिरेवहुमताःप्रमदानामो

तिवारः।२
[illegible]सदलैः।४
५५

ह्रमदा[illegible]तिः स्व
यं गृ[illegible]ही स्वास्व
दितः।पीतः।२

राम
४४

प्रतिबिंबिता
मितिशेषः।१

यावकागमास्पूर्वा न्यथिकाः।१

ऽओताः

श्यामतनयनकांतिः सनू २ वर्णांतरापादनेन प्रविभक्तः ३ | १ प्रतिशयितो गंधो यस्याः

छ्यावाकनुरोमसुवाराःगायर्णे॥ लोचनाधरकृताहृतरागा वासितानन विशेषितगंधा॥ वारुणी परगुणात्म
गुणानां व्यत्ययं विनिमयं नु वितेने॥६०॥ तुल्यरूपमसितोत्पलमक्ष्णोः कर्णगं निरुपकारि विदित्वा॥ योषि
तः सुहृदिव प्रविभेजे लंभितेक्षणरुचिर्मदरागः॥६१॥ क्षीणयावकरसोप्यतिपानैः शं(?)तपद लंभितशो
भः॥ आययावतितरामिव वध्वाः सांद्रतामधरपल्लवरागः॥६२॥ रागकांतनयनेषु नितांतं विद्रुमारुणक
पोलतलेषु॥ सर्वगापि ददृशे वनितानां दर्पणेष्विव मुखेषु मदश्रीः॥६३॥ वद्धकोपविकृतीरपिरा
मास्त्वारुतातिमततामुपनिन्युः॥ वश्यतां मधुमदो दयितानामात्मवर्गहितमिच्छति सर्वः॥६४॥
वाससां शिथिलतामुपनाभि ह्रीनिरासमपदे कुपितानि॥ योषितां विदधती गुणपक्षे निर्मम

उत्पलस्य सुहृदि | कांतेति पाठः | प्रियवादिन्यं

त्रागसत्यवमनोहरत्वं लं प्रनुपपादितेवा ।५   स्वजितो २   आलिंगने २
त्राकूसत्यवमाधुर्यंप्रकर्षं प्रापितेवा ।५
निद्रां

कि॰ता ४५

विलासे

प्रनुरक्तार

व्यापारस्य ३

वेराः २

ह्रीमदिराववनीयं ॥६५॥ भर्तृरूपसरविनिह्निपतीनामात्मनः स्फुटमदोद्यमितानां ॥ ह्रीडया विफलया
वनितानां न स्थितं न विगतं हृदयेस्यां ॥६६॥ रुंधती नयनवाक्यविकाशं सोढितो सयकरापरिरंभे ॥ व्रीडितस्य
ललितं वनितानां क्षीवतावद्गुणैरनुजह्रे ॥६७॥ योषिदुद्धतमनोलवरागा मानवत्यपि ययौ दपितांकं ।
वारय [illegible] त्यनिभृता गुणदोषे वारुणी खलु रहस्यवि
भेदं ॥६८॥ आहितेनु मधुना मधुरत्वे चेष्टितस्य गमिते नु विकाशं ॥ आबभौ नवइवोद्धतरागः कामिनी
ष्ववसरः कुसुमेषोः ॥६९॥ मा गमन्मदविमूढधियो नः प्रोज्झ्य रंतुमिति शंकितनाथाः ॥ योषितो न म
दिरां भृशमाषुः प्रेम पश्यति भयान्यपदेपि ॥ चित्तनिर्वृतिविधायि विविक्तं मन्मथो मधुमदः शशिभासः ॥ संग
॥७०॥

विलगं २

कर्त्तरि क्तः २

चपला ४

प्रकर्षं गमि

रामसनीय

विशेषः २

प्रेमाभिलाषो रागश्च स्नेह प्रेमरतिश्च या। शृंगारं प्रति संभोग सद्भावस्थाः प्रकीर्तिताः॥ प्रेमाद्दृढो रम्यवस्तु त्रिताप्यभिलाषुकः। रागः स्नेहस्पृगबुद्धिः स्यात्स्नेहस्त्वत्रव्यरा क्रिया॥ तद्वियोगासहं प्रेम रतिस्त्वं सहवर्त्तिनी। शृंगारस्तु समं क्रीडा संभोगः सप्तधा क्रमः॥

कांचिद्दृशा ॥ विज्ञत्वा २

मद्यदयितैः स्तनयंमिति प्रेमकाममपि भुवं प्रमदानां। तत्र गाढगर्वलंघितपथोचितभूमौ निर्दयं विलुलिताल

कामत्यमानिनीरतिविध्नोत्कुभमेषु मंत्रमत्तइवविभ्रमंमाप ॥७२॥ सीधुपानविघूर्णितेषुवधूनां निघ्नतामुपग

तेषु वपुष्षु ॥ ईहितं रतिरसाहितलावं वितिलज्जमपि कामिषु रेजे ॥७३॥ अन्योन्यरक्तमनसामथ विभ्रती

नां चेतो भुवः खरसरव्याप्तरसां निदेशं वैबोधिकध्वनिविलावितपश्चिमार्द्धा सासंहृतेव परिहृत्ति मियाय

रात्रिः ॥७४॥ निद्राविनोदितनितांतरतिक्लमानां मायामिमंलनिनादविबोधितानां॥ रामा कुतातिवि

रहाकुलिताऽऽपूनां तत्पूर्वतामिव समादधिरे रतानि ॥७५॥ कांताजनं सुरतखेदनिमीलिताक्षं संवाहि

तुं समुपयानिव मंदमंदं ॥ हर्म्येषु माल्यमदिरापरिभोगगंधानाविष्करारजनीपरिवृत्तिवायुः ॥७६॥ आ

संवान् १

निद्रावसानवायुः॥ १

विद्रु स्मेषु २

समाधिं ४

गा२

स्त्राप्रमर्द्दनं कु

तुमिव २

त्रा पुरा वेला

प

सवा कांता हन्ने पित्ता वा रंगमर्द्दने २

स्त्रीणां विलासविब्बोकविभ्रमाललितं तथा हेला लीले ॥ स्त्रीगाः स्याम्परमलद्भूतिचेजयंता ॥
लभीहानाइतमरः ॥५

रविभूतं

कि॰ ४६ व्या॰२

मोदवासितचलाधरपल्लवेषु निद्राकषायितविलोचनेषु व्यामृष्टपत्रतिलकेषु विलासिनीनां शोभां बबंधु वदनेषु मदस्य शेषः ॥७७॥ गतवति नखलेखालक्ष्यतामंगरागे समददपितपीताताम्रबिंबाधरश्रीः ॥ विरहविधुरमिष्टा सत्सखीवांगनानां हृदयमवललंबे रात्रिसंभोगलक्ष्मीः ॥७८॥ ॥इति श्रीकिरातार्जुनीये महाकाव्ये सारविकृतौ श्रंके मधुपानसंभोगो नाम नवमः सर्गः ॥ ॥ अथ परिमलजामवाप्य लक्ष्मीमवयवदीपितमंडनश्रियस्ताः ॥ वसतिमभिविहाय रम्यहार्याः सुरपतिसूनुविलोभनाय जग्मुः ॥१॥ द्रुतपदमभियातुमिच्छतीनां गमनपरिक्रमलाघवेन तासां ॥ अवनिषु चरणैः पृथुस्तनीनामलघु नितंबतया चिरं निषेदे ॥२॥ निहितसरसयावकैर्बभासे चरणतलैः कृतपद्धतिर्वधूनां ॥ अविरलविततेव शक्रगोपैररुणितनीलतृणोलपा धरित्री ॥३॥

ऊ॰ ४१ र

संज्ञोगच्छता ॥

राम

४६

उलपो बल्वजा स्त्री स्यात् निचेपः ॥१

१ कृतकोटिमेखलागुणाभ्यां नैरन्तर्यो मिलितः।१
स्वनितेन स्वपर्णानां शब्दानां तु संजितं मिलमरः।१

राद्धायमा मात्रं ... भिन्नाम्र

...सामर्थ्यं
...सीयाभिः
तासां।४।

ध्वनिरगविवरेषु नूपुराणां पृथुरसनागुणसिंजितानुयातः॥ प्रतिरववितनो वनानि चक्रे मुखरसमुत्सुकहंससा
रसानि॥४॥ अवचयपरिभोगवंति हिंस्रैः सहचरितान्यमृगाणि काननानि॥ अभिदधुरभितो मुनिं वधूभ्यः समु
दितसाध्वसविक्लवं च चेतः॥५॥ नृपतिमुनिपरिग्रहेण सा भूः सुरसचिवाप्सरसां ... जहार तेजः॥ उपहितपरमप्र
भावधाम्नां न हि जयिनां तपसामलंघ्यमस्ति॥६॥ सचकितमिव विस्मयाकुलाभिः शुचिसिकतास्वतिमानुषा
णि ताभिः॥ क्षितिषु ददृशिरे पदानि जिष्णोरुपहितकेतुरथांगलांछनानि॥७॥ अतिशयितवनांतर
द्युतीनां फलकुसुमावचयेपि तद्विधानां॥ ऋतुरिव तरुवीरुधां समृद्ध्या युवतिजनैर्जगृहे मुनिप्रभावः
॥८॥ मृदितकिशलयः सुरांगना... नां ससलिलवल्कलभारभुग्नशाखः॥ बहुमतिमधि

...अधिष्ठानेन ...
...नाम २३
...पहितानि न्य...
...स्तानि ध्वज...
चिह्नानि ... २

२३
अतिक्रांताः २
कारणातये ति:
प्र:२

निश्चितः २

शनापि। उत्कर्षाय भवतीति शेषः॥ दृशो कालाद्यनवच्छिन्ना सार्वभौमा यमाः। अहिंसादिर्यमः॥ नियमस्तपःस्वाध्यायादिः॥

कि॰ता
५७

कांयथावशोकः परिजनतापि गुणाय सद्गुणानां ॥९॥ यमनियमकृशीकृतस्थिरांगः परिददृशे विधृतायुधः स
ताभिः अनुपमशमदीप्तितागरीयान् कृतपदपंक्तिरथर्वणेव वेदः ॥१०॥ शशधर इव लोचनाभिरामै
र्गगनविसारिभिरंशुभिः परीतः ॥ शिखरनिचयमेकसानुसद्मा सकलमिवाधिवसन्महीधरस्य ॥११॥ सु
रसरिति परं तपोधिगच्छन्विधृतपिशंगबृहज्जटाकलापः ॥ हविरिव विततः शिखासमूहैः समभिलष
न्नुपवेदि जातवेदाः ॥१२॥ सदृशमतनुमाकृतेः प्रयत्नं तदनुगुणामपरैः क्रियामलंघ्यां ॥ दधदलघु
तपः क्रियानुरूपं विजयवतीं च तपःसमां समृद्धिं ॥१३॥ चिरनियमकृशोपि शैलसारः ॥ शमनि
रतोपि दुरासदः प्रकृत्या ॥ ससचिव इव निर्जनेपि तिष्ठन्मुनिरपि तुल्यरुचिस्त्रिलोकभर्तुः ॥१४॥ कु

व

राम
५७

ऐश्वर्यरहितोपीत्यर्थः॥

निलोलोस्य मेनिरे इत्यन्वयः॥ यद्वा॥ विलोभनं कारयितुं
ऐरावणविहितमित्यन्वयः॥३

३ नृपधिकारं स्वकीयं

नितम्बिन्यो द्वीपनन्नामशी
पादितेत्यर्थः॥६

लकं॥ तनुमवजितलोकसारधाम्नीं त्रिभुवनगुप्तिमसह्यविलोकयंत्यः॥ अवययुरमरस्त्रियोस्य यत्नं वि
जयफले विफलं तपोधिकारे॥१५॥ मुनिदनुतनयान्विलोभ्य सद्यः प्रतनुबलान्यधितिष्ठतस्तपांसि
[illegible]॥ अलघुनि बहु मेनिरे च ताः स्वं कुलिशभृता विहितं पदे नियोगं॥१६॥ अथ कृतकविलोभनं
विधित्सौ युवतिजने हरिसूनुदर्शनेन॥ प्रसभमवततार चित्तजन्मा हरति मनो मधुरा हि यौवन
श्रीः॥१७॥ सपदि हरिसखैर्वधूनिदेशाद्ध्वनितमनोरमवल्लकीमृदंगैः॥ युगपदृतुगणस्य संनिधानं
[illegible]रे तु॥ वियति वने च यथायथं वितेने॥१८॥ स
लजलधरं तलो विरेजे विहृतिमियाय रुचिस्तडिल्लतानां॥ व्यवहितरतिविग्रहैर्वितेने जलगुरु

ततिमरंजनी
बलादिति शेषः॥४

य

विहृतनर्ण१

नितते र ताबि। तावे लिए१

ऊलन्नारात्मृ नीरैरस्यिर्णः।   २ श्रीजितस्वर तिष्ठनीतिशेषः॥२

अर्जुनास्त्रमंस्त्रतिनार्जुनास्त्रमेवा १   जिनयन्   १ सुमनना मालती जातिरित्यमः

कि॰ता ५८

त्सिप्तनितैर्दिगंतरेषु॥१९॥परिसरपतिषु नुधामसद्यः समुपदधन्मुकुलानिमालतीनां विरलमपज
हारवद्धविंदुःसरजसतामवनेरपांनिपातः॥२०॥प्रतिदिशम लिगच्छतासिमृष्टः ककुभविका
शसुगंधिनानिलेन। नववइवविवभौसचित्तजन्मा गतधृतिराकुलितश्च जीवलोकः॥२१॥व्यथि
तमपिभृशमनोहरंतीपरि णातजंबुरसोपसोपगहृष्टा॥परभृतयुवतिःस्वनंवितेने नवनवयोजि
तकंठरागरम्यं॥२२॥अभिभवतिमनःकदंबवायौमदमधुरेचशिखंडिनांनिनादे। जनइवनधृते
श्चचालजिष्णुर्नहिमहतांसुकरःसमाधिभेदः॥२३॥धृतबिसवलयावलिर्वहंतीकुमुदवनैक

ऊनयनु
अर्जुनस्तुमना
नि॰ इइइः
गा२ कुर्जुनो
त्यमरः॥२
रा म
५८

५८

२ रक्ती यास्तु त्रिधा शरं मितिस्म...।२ वरलातिशेषः।२ मकरंदस्य मद्यस्य माहि... कस्यापि वाच

सर्जकासनबंधूकपुष्पप्रियकजीवकाः इत्यमरः।४ ४ कः॥ शार्दूलवादिगणे पा... तु न पुंसकं यो...।४

१ नीसलिः २६

डुकूलमात्तबाणाः॥ शारदमलतलेसरोजपाणौघनसमयेनवधूरिवालंबे॥२४॥ समदशिखिरु

तानिहंसनादैःकुमुदवनानिकदंबपुष्पवृष्ट्याश्रियमतिशायिनीःसमे[illegible]त्यजग्मुर्गुणमहतां

सपरस्य रसमागम महतेगुणायये गाः॥२५॥ सरजसमपथेहाकेतकीनांप्रसवमुपांतिकनीपरेणुकीर्णांप्रि नीपानि कदंबपु

रसन्नरितानी यमधुरसेनानिषद्वदालीमलिनयतिस्मविनीलबंधनानि॥२६॥ मुकुलितमतिशय्यबंधु मलिनकंतानि

निरीक्षः।४ जीवंधृतजलबिंदुषुशाद्वलस्थलीषु॥ अविरलवपुषःसुरेंद्रगोपाविकचपलाशवनश्रियंसमी

युः॥२७॥ अविरलफलिनीवनप्रसूनःकुसुमितकुंदसुगंधिगंधवाहः॥ गुणमसमयजंचिरा

यलेभेविरलतुषारकणस्तुषारकालः॥२८॥ निचयिनिलवलीलताविकाशेविदधति

प्रियंगुः फलिनी फली त्यमरः।२

सिंधुवारेंद्र निर्गुंडीसुरन्ना द्राविके न्यापीत्यमर २।२ निर्गुंडीकुसुमानि यस्मिन् २

तु२ रत

कि॰ता ४९ लोध्रसमीरणोवहर्षा विकृतिमुपययौ न पांडुसूनुः चलति नयान्जिगीषतां हि चेतः॥२९॥ कतिप

यसहकारपुष्परम्यस्तनुतुहिनोल्पविनिद्रसिंधुवारः॥ सुरभिमुखहिमागमांतशंसी समुपययौ शिशिरः॥ वसंत प्रारंभ

स्मरैकबंधुः॥३०॥ कुसुमनगवनान्युपैतुकामा किसलयिनीमवलंब्य चूतयष्टिं॥ क्वणदलिकुलनू उपैतुं प्राप्तुं कामो

५१ पुरं निरासे नलिनवनेषु पदं वसंतलक्ष्मीः॥३१॥ विकसितकुसुमाधरं वहंती कुरबकराजिवधूं विलो यस्याः सा २

कयंतं। ददृशुरिव सुरांगना निषण्णं सशरमनंगमशोकपल्लवेषु॥३२॥ सुमनवलितपल्लवाध रिरंसयेति रे

निर२ रोष्ठा नवोदितैर्विभ्रमिवावधूनयंती॥ मधुसुरलितापिष्ठदेन पुष्पमुखइव शाललतावधूश्चुचुंबे॥३३॥ रीमर २

मुहुरनुपतता विधूयमानं विरचितसंहति दक्षिणानिलेन॥ अलिकुलमलकाकृतिं प्रपेदे ४९

२ कांत काप मिन

४ वरूथिनी बलं सैन्यमित्यमरः।

५ बहुलोऽग्नौ मसितेऽमरः।

नलिनमुखं।तविसर्पिपंकजिन्या॥३४॥प्रसवति नतदापरो विजेतुं सवति जितेंद्रियतायदात्मरक्षा॥अवजितमु
वनस्पया हि लेसेसितनुरागे विजयेन पुष्पमासः॥३५॥कथमिवतवसंमतिर्नविद्यामममृतुसिमुनिनावशीरितस्य॥
इति विरचितमल्लिकाविकाशः स्मयत इव स्म मधुं निदाघकालः॥ [illegible]
[illegible]॥३६॥वलवदपि वलं मिथो विरोधि प्रसवति नैव विपक्षनिर्जयाय। भुवनपरिभवा न यत्ते
दानीमृतुगणाः क्षणमुन्मनी चकार॥३७॥कृतिसुखमुपवीणितं सहायैरविललांछनहारिणाश्चका
लाः।अविहितहरिसूनुविक्रियाणि त्रिदशवधूषु मनोभवं वितेनुः॥नदलेति निचयेतथोत्पलानां
नवविषमच्छदकुंदयूथिकाखु॥अतिरतिमुपलेभिरे यथासां हरितनयावयवेषु [illegible] लोचनानि

२ ३ लीलया गा
न कृतमु
विक नीसिताः
संतिर

वशता   ५ पादपाङ्क...   प्रवेशेएव॥

परिताः उद्देश्यानां २   २ तन्त्रयोज्य... लोकयर्थः॥

तिः॥

कि॰ता ॥३९॥ मुनिमभिमुखतां निनीषवो याः समुपययुः कमनीयतागुणेन। मदनमुपदधे स एव तासां दुरधिग-
५॰अ माहि गतिः प्रयोजनानां ॥४०॥ प्रकृतमनुससार नाभिनेयं प्रविकसदंगुलिपाणिपल्लवं वा। प्रथममुपहि-
तं विलासि चक्षुः सिततुरगे न चचाल नर्त्तकीनां ॥४१॥ अभिनयमनसः सुरांगनाया निहितमलक्तकवर्त्त-
नाभिताम्रं। चरणमभिपपात षट्पदाली धृतनवलोहितपंकजाभिशंका ॥४२॥ अविरलमलसेषु नर्त्त-
कमल२ कीनां द्रुतपरिषिक्तमलक्तकं पदेषु। सवपुषमिव चित्तरागमूहे नमितशिखानि कदंबकेसराणि ॥४३॥ नृपसुतम-
भितः समन्मथायाः परिजनगात्रतिरोहितांगयष्टेः। स्फुटमभिलषितं बभूव वध्वा वदति हि संवृ-
तिरेव कामितानि ॥४४॥ अभिमुनि सहसा हृते परस्या घनमरुता जघनांशुकैकदेशे। चकितम-

रसन्नावादि... जकर   तो   कुर्नमि२   तम   ५०

...: एव प्रस्तुतः ३   २ सम्यग्गोपनवान्तरागात् कामयते

संदेश्याव्यनुध्यायोजितान्यपीत्यर्थः॥४
दृष्ट्वाः सगं सेक त्याङ्गागरः लवातारतिः
ह्रीव्याजोन्मादमूर्च्छा ताइत्यनंगदशादश

संदनादित्यन्वये॥२

न
निर्वर्णिते निध्यानं दर्शनालोकने इत्यमरः॥२

वसनोरुसञ्चयापायाः इतिपुनस्तारपि विस्मयं जिनाय॥४५॥ हंतविसवल्लयंति ञ्चापपाणी मुखमधिरूषितै
पांडुगंडलेखौ॥ रूपस्तुतमपरास्मगलितपादमधुमदालसलोचनं निरंध्यौ॥४६॥ सखिदयितमिहा
न येति सा मां प्रहितवती कुसुमेषुणाभितमा॥ हृदयमहृदयानतां मंक्षू बलवदुपकंठमुपागतं वि
वेद॥४७॥ चिरमपि कलितान्यपारयंत्या परिगदितुं परिशुष्यता मुखेनां गतघृणमभितानि सत्सखी
नां नयनयुगैः सममार्द्रतामनांसि॥४८॥ अवकमत सपल्लवां धरित्रीं मृदुसुरभिं विरहय्य पुष्पशय्यां॥
भृशमरतिमवाप्य तत्र चास्याः स्तबकखशीतमुपैतुमंकमिच्छा॥४९॥ वदनघतनुरक्तसासंकामाव
जतिपुराहिपराभूतां वर्दथी॥ पुनरपि पुलकं तपोनुरागी युवतिजनः खलु नाप्यते नुरूपः

वचनानीति शेषः॥४

पानस्रानिपा तयोर्ल्लदितिज विण्वदर्चेलिरू २

पस्पतिस्मर॥२

तृतीयाः लक्षणेत्वा र्थे॥३

सकासस्तुरः

॥शामृदिरय

निस्पृ

× बद्धे स्वं द्रालितं मूर्तंत्रं चितं मतं इत्यमरः।५ मुद्रित

कि॰ता ५१ ॥५०॥ जहिहि कठिनतां प्रयच्छ वाचं ननु करुणामृदुमानसं मुनीनां॥ उपनतमवधीरयंत्यलभ्याः सनिपुण
मेत्य कयाचिदेवमूचे॥५१॥ कुलकं॥ सललितवलितत्रिकाभिरामा शिरसिजसंयमनाकुलैकपाणिः॥ सुरप
तितनये पराशिरासे मनसिजजैत्रशरं विलोचनार्द्धं॥५२॥ कुसुममवलंव्य चूतमुच्चैस्तनुरिभकुंभपृथुस्तना रा२
नतांगी॥ तदभिमुखमनंगचापयष्टिर्विसृतगुणेव समुन्ननाम काचित्॥५३॥ सरभसमवलंव्य नीलमन्या
विगलितनीविविलोलमंतरीयं॥ अभिपतितुमना स साध्वसेव च्युतरसनागुणसंधितावतस्थे॥५४॥ यदि
मनसिशमः किमंग चापं शठविषयास्तव वल्लभा न मुक्तिः॥ भवतु दिशति नान्यकामिनीभ्यस्तव हृद राम
दये हृदयेश्वरावकाशं॥५५॥ इति विषमितचक्षुषाभिधाय स्फुरदधरोष्ठमसूयया कयाचित्॥ अग ५१

51

।स्त

णितगुरुमानलज्जयासद्यएवरसि॰ सवोत्पलेनजघ्ने॥८६॥युग्मं॥सविनयमपराभिसृत्यसाचिस्मित
सुभगैकलसत्कपोललक्ष्मीः॥श्रवणनियमितेनतंनिरुध्यौमकलमिवासकलेनलोचनेन॥८७॥कीर
णमसिहितंचपानिरस्तातदसिसुखंचविमुक्तमश्रुतालिः॥प्रकुपितमभिसा ऽणोऽनुनेतुंप्रियमियती
ह्यबलाजनस्यभूमिः॥८८॥असकलनयनेक्षितानिलज्जागतमलस परिपीडुताविषादः॥ ॥इ
तिविविधमियायताःसुभूमाप्तवतिमंडयितुंवधूरनंगः॥८९॥अलपैसदमनोरमंप्रकृत्याजितकल
हंसवधूगतिप्रयातं।स्थितमुरुजघनस्थलातिभारादुदितपरिश्रमजिह्मितेक्षणंवा॥९०॥भ्रूशकुंभशोरेषु मु६
पातमोहादनवसितार्थपदाकुलोऽभिलापः॥अधिकविततलोचनंवधूनामयुगपदुन्नमितभ्रूवी

उपलक्षितः।

कि॰ ता॰ ५२

हितंवा॥८४॥रुचिकाममपिनार्थवद्धमर्वाह्मिमितममा॥भिशुवैरथ्यातनूजो॥ज्व लयतिमहतांमनांस्यमर्षेन
हिलसतेवसरंभरवालिलाषः॥८५॥कुलकं॥ध्वयंसंराध्यशंशतमत्वमंषंडेनतपसापरोक्षित्याललस्याम
तिलषतिलक्ष्मीहरिसुते॥मनोसिंःसोवृगैःश्रणायवि हतिध्वस्वरूचपः सगधर्वाधामचिदश वनिताः
घंप्रतियपुः॥८६॥इतिश्रीकिरातार्जुनीयेमहाकाव्येलारविविरचितेश्रंकेऽप्सराः प्रत्यागमनोनामद
शमःसर्गः॥१०॥ ॥अथामर्षान्निसर्गाच्च जितेंद्रियतपो॥आजगामाश्रमंजिष्णोःप्रतीतःपाकशास
नः॥१॥मुनिरूपोनुरूपेणसूनुना ददृशेपुरः॥द्राघीयसावयोतीतःपरिक्लांतइवाध्वना॥२॥जटानां
कीर्णयाकेशैःसंहत्यापरितःसितैः॥पृक्तयेंदुकरैरह्नःपर्यंतइवसंध्यया॥३॥विशदभ्रूयुगच्छन्नवलित
पांगलोचनः॥प्रालेयावततिम्लानपलाशाज्व इव ह्रदः॥४॥आसक्तभरनीकाशैरंगैःपरिकृशैरपि॥ ॥

उपलक्षिताः

बाल्या तपा ४ राम ५२

क्षिप्तसंहत्या २

ग्रा क्रांतनारसदृशैः।

ऽपतोननिष्फलेतिभावः॥६
ऽव्यक्तःस्याद्देहरिक्तोविडिंगीपाविवर्जितइत्यमरः॥१

आघूर्नःसङ्कृं हिएपवशाघोघष्नावलंवितः॥५॥गूढोपिवपुषाराजन्धाम्नालोकालिलाविना॥अंशुमानिवतन्व
भ्रमंडलछन्नमंडलः॥६॥आदिकुलकांज रतीमपिविश्राणमनुमशाकृताकृतिः॥वकाराकांतल
क्ष्मीकंस माधुसमिवाश्रमे॥७॥अलिततप्नेष्टयासूनुःस्नेहेनपरितप्सरे॥अविज्ञातेपिवंधौहिवलात्प्र
ह्लादतेमनः॥८॥आतिथेयीमथासाद्यसुतादपचितिंहरिः॥विश्रम्यविष्टरेनामव्याजहारेतितारती॥
वर्यतद्इतिशे०५ ॥९॥नवयासाधुसमारंभिनवेवयसियन्नपः॥क्रियतेविषयैःप्रायोवर्षीयानपिमादृशः॥१०॥श्रेयसीत
र म्यतिशे०२ वेसंप्राप्तागुणसंपदमाकृतिः॥सुललारम्यतालो केदुर्लभंहिगुणार्जनं॥११॥शरदंबुधरछाया
त्वेर गत्वर्यौयौवनश्रियः॥आपातरम्याविषयाःपर्यंतपरितापिनः॥१२॥अंतकःपर्यवस्थाताजन्मिनःस

२ अंगं प्रतीकोवयवोपघनोथकलेवरमित्यमरः।

कि॰ता
५३

53

ततापदः॥ इति त्याज्ये भवे भव्यो मुक्तावुत्तिष्ठते जनः॥१३॥ युग्मं॥ चित्तवानसि कल्याणी यत्त्वां मतिरुपस्थिता॥ विरु
द्धः केवलं वेषः संदेहयति मे मनः॥१४॥ युयुत्सुनेव कवचं किमामुक्तमिदं त्वया॥ तपस्विनो हि वसते केवलाजि
नवल्कले॥१५॥ प्रपित्सोः किं च ते मुक्तिं निःस्पृहस्य कलेवरे॥ महेषुधी धनुर्भीमं भूतानामनभिद्रुहः॥१६॥
भयंकरः प्राणभृतां मृत्योर्भुजइवापरः॥ अमित्रव्रतपः शस्त्यं न समर्थयते शमं॥१७॥ युग्मं॥ जयमत्रभ
वान्नूनमरातिष्वभिलाषुकः॥ क्रोधलक्ष्म क्षमावंतः क्वायुधं क्व तपोधनाः॥ यं करोति वधोदर्का निः
श्रेयसकराः क्रियाः॥ ग्लानिदोषच्छिदः स्वच्छाः स मूढः पंकयत्यपः॥१९॥ मूलं दोषस्य हिंसादेरर्थका
कामौ स्म मा पुषः॥ तौ हि त्वावबोधस्य दुरुच्छेदावुपप्लवौ॥२०॥ अभिद्रोहेण भूतानामर्जयन्गत्वरीः
त

राम
५३

१ विद्यमानसहायानामेव पुरुषाणां गम्याः। १ व्यसनं विपदि ॥ शेऽङ्गत्यमरः ॥
१ सतो पुरखाणादि क्लेशाः। १

श्रियः॥ उदन्वानिव संभूतामापदामेति पात्रतां॥२१॥ यागम्याः संतसहायानां प्राकुरखेदोलयं तये॥ तासां किं यन्न दुःखा
य विपदामिव संपदां॥२२॥ दुरासदानरीनुग्रानुधृतेर्विश्वा सजन्मनः॥ भोगानुलोगानिवाहेयान ध्यास्यापन्नदुर्लभा
ता॥२३॥ नांतरज्ञाः श्रियो जातु प्रियैरासां न भूयते। आसक्तास्तास्वमी मूढा वामशीला हि जंतवः॥२४॥ कोपवाद
क्षतिपदे मदशीलेषु चंचलाः॥ साकृत्वा नपिक्ताङ्गा विक्षिपंत्येव संपदः॥२५॥ कृतवानन्यदेहेषु कर्त्ता च विधु
रं मनः॥ अप्रियैरिव संयोगो विप्रयोगः प्रियैः सह॥२६॥ शून्यमाकीर्णतामेति तुल्यं व्यसनमुत्सवैः॥ विप्र
लंभोपि लाभाय सति प्रियसमागमे॥२७॥ तदा रम्याण्यरम्याणि प्रियाः शल्यं तदासवः। तदेकाकी सबंधुः
सन्निष्ठेनरहितो यदा॥२८॥ युक्तः प्रमाद्यसि हितादपेतः परितप्यसे। यदि नेष्टात्मनः पीडा मा संजि सवता जन
नः। त

२ ... एवदसहा यनीयपर्यः क्रितेनेतिरा षः। १

रिक्तानविसंपर्तां एति स्न प्रद्रमेव प्रतीयत इत्यर्थः॥

पुरापुराणानि करे प्रबंधातीनव स्तुष्टिति विभः१

ः प्र निम्नामित्यर्थः।

१मानाशय

स्तव

कि॰ता ५५ नो॥३१॥जन्मिनोऽस्य स्थितिं विद्वांल्लक्ष्मीमीव चलाचलां॥भवान्मा स्मवधीन्न्याय्यं न्यायाधारा हि साधवः॥३०

विजहाहि रणोत्साहं मा तपः साधु नीनशः॥उच्छेदं जन्मनः कर्तुं मेधि शांत तपोधन॥३१॥जीयं तां दुर्जे

याद्देहेहि पवस्त्रक्राराद्ययः॥जिते षुन मुलोको यं ते पुक्तास्स्व यायितः॥३२॥परवान र्थ संसिद्धौ नीचैर्वृ

त्तिरपत्रपः॥अविधेयें ड्रियः पुंसां गौरिवैति विधेयतां॥३३॥श्वश्वयाम्त्रुमसंभिन्निः स्मरणीया धुना

तना॥इति स्वप्नोपमान्मत्वा कामान्मा गास्तदंगतां॥३४॥श्रद्धेया विप्रलब्धारः प्रिया विप्रयकारि

कुस्सितत्व णः॥सुदुस्त्यजा स्त्यजंतो पि कामाः कष्टा हि शत्रवः॥३५॥विविक्ते स्मिन्नगे भूयः प्लावि तेजह्नुकन्यया॥ राम

वः१२ प्रत्यासादति मुक्तिस्त्वां पुरां मा भूः फदायुधः॥३६॥व्याहृत्य मरुतां पत्या विति वाचमवस्थिते॥वचः ५५

निकटे१ वमिरिः

१विनयप्रश्रयौ समाविश्य मरः।२ १अ सिद्धार्थपदं प्रसन्नप्रसादो मतिगम्यत इति लक्ष्मणानु२
१समासजुष्टं२ १अध्याहारदोषवर्जितं।

८
ऊस्त्वार्थप्रति पादकं २

पुरःप्रयं गंतारमथो वाचकपिध्वजां ॥३७॥ प्रसादरम्यमोजस्वि गरीयो लाघवान्वितं ॥ साकांक्षमनुपस्कारं विष्व
ग्गति निराकुलं ॥३८॥ न्यायनिर्णीतसारत्वान्निरपेक्षमिवागमे ॥ अप्रकंप्यतयान्येषामाम्नायवचनोपमं ॥३९॥
अलंघ्यत्वाज्जनैरन्यैः क्षुभितोदन्वदूर्जितं ॥ औदार्यादर्थसंपन्नैः शांतं चित्रमृषेरिव ॥४०॥ इदमीदृग्गुण
णोपेतं लब्धावसरसाधनं ॥ व्याकुर्यात्कः प्रियं वाक्यं यो वक्ता नेदृगाशयः ॥४१॥ चतुर्भिः कुलकं ॥ न ज्ञातं तात
यत्नस्य पौर्वापर्यममुष्य मे ॥ शासितुं येन मां धर्मं मुनिभिस्तुल्यमिच्छसि ॥४२॥ अविज्ञातप्रबंधस्य वचो वाच
स्पतेरपि ॥ व्रजत्यफलतामेव नयद्रुह इवेहितं ॥४३॥ श्रेयसोप्यस्य ते तात वचसो नास्मि भाजनं ॥ नभसः
स्फुटतारस्य रात्रेरिव विपर्ययः ॥ क्षत्रियस्तनयः पांडोरहं पार्थो धनंजयः ॥ स्थितः प्रास्तस्य दायादैर्भ्रा

कि२ १राज्यान्निरस्तस्य२

१दायं पैतृकं धनं। तं हारदने२

२द्विनमेतेतिकरलोकमेसंज्ञा॥२

कि॰ता ५५

55

तुर्य्यैदृप्तस्यशासने॥४५॥कृष्टेहृपायनादेशाद्विसर्भिन्नतमीदृशं॥भृशमाराधनेयत्नःस्वाराध्यस्यमरुत्वतः॥४६॥
दुरक्षान्दीव्यताराज्ञाराज्यमात्मावयंवधूः॥नीतानिपणतांनूनमीदृशीभवितव्यता॥४७॥तेनानु
जसहायेनद्रौपद्याचमयाविना॥भृशमायामियामासुयामिनीष्वनुतप्यते॥४८॥हृतोत्तरीयांप्रस
भंसभायामागतह्रियः॥मर्मच्छिदानोवचसानिरतक्षन्नरातयः॥४९॥उपाधत्तसपत्नेषुकृष्णायाः
गुरुसंनिधौ॥भावमानयनेसत्याःसत्यंकारमिवांतकः॥५०॥तामैक्षंतक्षणंसभ्यादुःशासनपुरःस राम
रां॥अभिसायार्कमावृत्तांछायामिवमहातरोः॥५१॥अयथार्थक्रियारंभैःपतिभिःकिंतवेक्षितैः॥ ५५
अरुंधतीमिताचारांस्यानयनेवाष्पवारिणा॥५२॥सोढवान्नोदशामे [illegible] ः॥त्यांज्यायानेवगुणाद्वि

यःखलतोहिद्विषांलगोदुल्लसामत्त्ववाच्यता॥५३॥छिद्यतिक्रांतिलोहूणोस्वच्छान्यकलितानिवा।तोया
नितोयराशीनांमानानामिवमनस्विनां॥५४॥धार्त्तरा ष्ट्रैःसहप्रीतिर्वैरमस्मास्वसूयत॥असन्मैत्रीहिदोषाय
कूलच्छायेवसेविता॥५५॥अपवादादभीतस्यसमस्यगुणदोषयोः॥असद्वृत्तेरहोवृत्तंदुर्विभाव्यंविधेरिव॥५६॥ चेष्टितं ३
ध्वंसेतहृदयंसद्यःपरिभूतस्यमेपरैः।यद्यमर्षःप्रतीकारंभुजालंबनलंबयेत्॥५७॥अवधूयारिभिर्नीताहरिणैस्तु
ल्यवृत्तितां।अन्योन्यस्यापिजिह्मःकिंपुनःसहवासिनां॥५८॥शक्तिवैफल्यनम्रस्यनिःसारत्वाल्लघीयसः॥
जन्मिनोमानहीनस्यतृणस्यचसमागतिः॥५९॥अलंघ्यंतत्तदुद्वीक्ष्ययद्यदुच्चैर्महीभृतः।प्रियतांज्यायसीमा
गान्महतांकेनतुंगता॥६०॥तावदाश्रियतेलक्ष्म्यातावदस्यस्थिरंयशः।पुरुषस्तावदेवासौयावन्मानान्नही

कि॰ता
५६
८६

पतेत्॥६१॥ सपुमानर्थवज्जन्मा यस्य नाम्नि पुरःस्थिते॥ नान्यामंगुलिमभ्येति संख्यायामुद्यतांगुलिः॥६२॥ दुरासद
वनज्यायान्गम्यस्तुंगोपिभूधरः॥ न जहाति महौजस्कं मानप्रांशुमलंघ्यता॥६३॥ गुरून्कुर्वन्ति ते वंश्या।
नन्वर्था तैर्वसुंधरा येषां यशांसि शुभ्राणि ह्रेपयन्तीन्दुमंडलं॥६४॥ उदाहरणमाशीःषु प्रथमे ते मनस्विनां
शुष्केशनिरिवामर्षो यैरातिषु पात्यते॥६५॥ न सुखं प्रार्थये नार्थमुदन्वद्वीचिचंचलं॥ नानित्यताशनेस्त्र
स्यन्विविक्तं ब्रह्मणः पदं॥६६॥ प्रमार्ष्टुमयशः पंकमिच्छेयं छद्मनाहतं॥ वैधव्यतापितारातिवनिता
लोचनांबुभिः॥६७॥ अपहस्येथवा सद्भिः प्रमादो वास्तु मे धियः॥ अस्थानविहितायासः कामं जिह्रेतु वा
लवान्॥६८॥ वंशलक्ष्मीमनुद्धृत्य समुच्छेदेन [illegible] विद्विषां॥ निर्वाणमपि मन्येहमंतरायं जयश्रियः॥

४ति

राम
५६

२ह्विहेतावधारणे२

॥६९॥पुत्रंमञुजन्मापुरुषस्यावज्ञातस्तञ्ञणोमेववा॥यावन्नेषुलितोद्दन्तेविलुप्तमारिसिर्ज्ञेशमा॥७०॥अनिर्ज्ञयेनदि
षतांप्रस्यामर्षःप्रशाम्यति॥पुरुषोत्कैःकथंतस्मिन्नूहि [illegible] वेंहितपोधन॥७१॥कृतंपुरुषशद्देनजाति
मात्रंवलंविनौयोगीकृतगुणैःश्लाघ्यःसविस्मयमुदाहृतः॥७२॥यस्यमानमिवोऽज्ञांसिमद्गसागौरवेरितं स्कन्दनाविप्रपां
नामयस्याभिनंदंतिद्विषोपिसपुमान्पुमान्॥७३॥यथाप्रतिज्ञंद्विषतांयुधिप्रतिचिकीर्षया॥मायेवा
दार घ ध्येतिनृपतिसृष्टोनिवद्गलांजलिं॥७४॥सर्वस्यावेतस्यशशांकस्येवलोकृतं॥कोकुपुत्र्यर्थयायेनभूप पस्मिन्पुरुषे
तेभर्तुराज्ञया॥७५॥कथंवादीयतामर्वाङ्मुनितावधर्मरोधिनी॥आश्रमानुक्रमःपूर्वैःस्मर्यतेनव्य
तिक्रमः॥७६॥आसक्तधूर्यंरूढैजननीदूरगाचमे॥तिरस्करोतिस्वातंत्र्यंज्यायांश्चाचारवान्नृपे

१महतीव्यथा

स्वधर्ममनुरुध्यंतेनातिशानमरातिमिया पलायंतेक्वतध्वंसोनाहवान्मानशालिनः॥७८॥विच्छिन्नाभ्रविला
पंवाविलीयेनगमुर्द्धनि॥श्रीरामावामहृष्टाकुमयशःशल्यमुद्धरे॥७९॥इत्युक्तवंतंपरिरभ्यदोर्भ्यां
तनूजमाविष्कृतदिव्यमूर्त्तिः।अघोपघातंमघवाविभूत्यैतमस्मैसवाराधनमादिदेश॥८०॥प्रीतेपिनाकिनि
मयासहलोकपालैर्लोकत्रयेपिविहिताप्रतिवार्यवीर्यः।लक्ष्मींसमुत्सुकयितिभृशंपरेषामुच्चा
र्यवाचमितितेनतिरोवभूवे॥८१॥ ॥इति श्रीभारविकृते किरातार्जुनीये महाकाव्ये महेंद्रागम
नोनामैकादशःसर्गः॥ ॥अथवासवस्यवचनेनरुचिरवदनस्त्रिलोचनं।क्लांतिरहितमभिराध
यितुंविधिवत्तपांसिविदधेधनंजयः॥१॥अभिरश्मिमालिविमलस्यधृतजयस्यतेरनाशुषः।तस्य

57

घ१

४ पेलव विरलतनुः इत्यमरः॥

२रि

मुनिवद्गतिर्यास्थितः श्रुतिरामुरेकचरणेनिषिदुमः॥१॥वपुरिंद्रियोपतपनेषु सततमसुखेषु पां
डवं॥व्याप नगपतिमिव स्थिरतां महतां हि धैर्यमविचिंत्यवैभवं॥२॥न पपात सन्निहितपक्तिसुरभि
षु फलेषु मानसं॥तस्य शुचिनि शिशिरे च पयस्यमृतायते हि सुतपः सुकर्मणां॥३॥न विसिस्मिये न वि
षसाद मुहुरलसतां नवाददे॥सत्वमुरुधृति रजस्तमसी न हतः स्म तस्य हतशक्तिपेलवे॥४॥तपसा कृ
शं वपुरुवाप स विजितजगत्त्रयोदयं॥त्रासजननमपि तत्वविदां नतदस्ति यन्न सुकरं मनस्विभिः॥५॥
ज्वलतोनलादनुनिशीथमधिकरुचिरंभसां निधेः॥धैर्यगुणमवजयन्विजयी ददृशे समुन्नतत
रः स शैलतः॥६॥जपतः सदा जपमुपांशु वदं चेमविग्रहुपवीतपदनिहितसज्यकार्मुकं॥शैल
नमभितो विसारिभिः। तस्य दशनकिरणैः शुशुभे परिवेषभीषणमिवार्कमंडलं॥ नाकवचं सबिभ्र

परिवेषस्तु परिधिरुपसूर्यकेस्य मंडलेप्यस्य मरः॥

रसंगवनयजनस्यानसामनिद्रलनापिचे

कि॰ना ५८

ततिबवंचेत्य र्थः२

58

पतिरिवमहेंद्रसूनुःपरिवीतभीमगहनोवि। दिद्युते॥९॥प्रविवेशगामिवकृशस्यनियमसवनाय
गछतः।तस्यपदविनमितोहिमवान्गुरुतांनयंतिहिगुणानसंहतिः॥१०॥परिकीर्णमुद्यतभुजस्यभुवनविव
रेदुरासदं॥ज्योतिरुपरिशिरसोविततंजगृहेनिजान्मुनिदिवौकसांपथः॥११॥रजनीषुराजतनयस्यबहुलस
मयेपिधामभिः।भिन्नतिमिरनिकरंनजहेशशिरश्मिसगममुजानभःश्रिया॥१२॥महतामपूर्वनिचयेन
शमितरुचिर्जिष्णुजन्मना॥ह्रीतमिवनभसिवीतमलेनविराजतेस्मवपुरंशुमालिनः॥१३॥तमुदीरि
तारुणजटांशुमधिगुणशरासनंजनाः॥रुद्रमनुदितललाटदृशंददृशुर्मिमंथिषुमिवासुराःसुराः॥१४॥
मरुतांपतिःस्विदहिमांशुरथपृथुशिखः।तनुमस्तुकरमुपक्रमतेनजनोयमित्यवयपेसतापसैः॥१५॥

नियस्ताजाद

मृत्रितियाव नूर

राम ५८

शालीनपृष्ठ

दूर

स्नवद्भात्रगु... शारत्नगृहहराहि...गान्यमर
श॰१४

दृग्नातिमिवार सं॰२ नददाहस्कहवनानिहरितनयथामहूरगं न अस्मनयति परिशोषमपस्तु सहंवमूवनवृसिद्धतापमैः॥
॥१६॥ विनयं गुणा इव विवेकमपनयभिदो नया इव॥ न्यायमवधयइवाशरणाः श्रेणयगुरुशिव रद्दिनारं
मथो महर्षयः॥१७॥ परिवीतमंशुभिरुदस्तदिनकरमयूखमंडलैः॥ शंभुमुपहततदृशः सहसा नचते ति
दृक्षु मिव्यर्थः चायितुमभिप्रसेहिरे॥१८॥ अथभूतभव्यतवदीशमत्तिमुखयितुं कृतस्तवाः॥ तत्रमहसि ददृहस्पुः
पुरुषं कमनाप्यविग्रहमयुग्मलोचनं॥१९॥ ककुदेवृषस्य कृतबाहुमकृशपरिणाहशालिनि॥ स्प महद्दिशासन
र्शसुखमनुभवंतमुमाकुचयुग्ममंडलइवाईचंदने॥२०॥ स्थितमुन्नतेतुहिनशैलशिरसिभुवना
तिवर्तिना॥ साद्विजलधि...जलवाहपथं सदिगश्नुवानमिवविश्वमोजसा॥२१॥ अनुजानुमध्यम

सं॰२ १मिव२

कि॰ता॰
५८

85

वंशाङ्कवितततवपुषा महाहिना ॥ लोकमखिलमिव भूमिभृता रवितेजसामवधिनाभिवेष्टितं ॥२२॥ परिणा
हि॰नातुहिनराशिविशदमुपवीतसूत्रतां ॥ नीतमुरगमनुरंजयता शितिनागलेन ~~विलसन~~ विलस
न्मरीचिना ॥२३॥ वहुलैश्च बाहुभिरहिनभुजगवलयैर्विराजितं ॥ चंदनतरुमिरिवालघुभिर्द्दवला
पितैर्मलयमेदिनीभृतं ॥२४॥ स्नुतमालतासितकपालकुमुदमुपरुद्धमूर्द्धजं ॥ शेषमिवसुरसरित्य
यसः शिरसा विकाशिशशिधामविभ्रतं ॥२५॥ आ[illegible]दिकुलकं ॥ मुनयस्ततोभिमुखमेत्यनयन ॥ राम ५८
२६ विनिवेदिताः ॥ पांडुतनयतपसा जनितं जगतामशर्मभृशमाचचक्षिरे ॥२६॥ तरसैव कोपि भुव
[illegible]नैकपुरुषः पुरुषस्तपस्यति ॥ ज्योतिरमलवपुषोपि रवेरभिभूय वृत्र इव भीमविग्रहः

मुतिरित्यमरः ... मेक्रपुरेत्यमरः।२

तपस्ता सम्यगनुमेहेषु धिबिसतत्त्विकवचमसिमुनमंजराः। वल्कमजिनमितिचिचमिदं मुनिता विरोधिनचनास्य

राजते॥२८॥ चलनेवनिस्थमलतितस्यकरणानियमेमदिङ्मुखं॥ स्वंतमनुभवतिशांतमरुद्गृहतारकाग(

णेषुतंनतस्थलं॥२९॥ मतद्राजसाविजितसारममरद्दितिजोपसंहितं। विश्वमिदमपि दधातिपुरा किमि

वाप्तियन्न[illegible]नदुष्करं॥३०॥ विजिगीषतेयदिजगंतियुग्मदथसंजिहीर्षति। प्राप्तुमलवमलमिवांछतिवा ग४

व यमस्यनोविष[illegible]नुङ्क्रमारुचः॥३१॥ किमुपेक्षसेकथयनाथनतवविदितंनकिंचन। त्रातुमलमलप

दा हंसिनस्त्वयिमास्मशासतिभवत्यरातवः॥३२॥ इतिगांविधायविरतेषुवचनंसमाददेभिन्नजलधिज(मुनिषु२

लनादगुरुघ्वनयन्दिशांविवरमंधकांतकः॥३३॥ बदरीत[illegible]पोवननिवा[illegible]रतमवगाह्तिम

हि३

कि॰ त्रा
६०

न्यथा॥ क्षातुरुद[...]यनिषेव्ने जगतां नरमेशमादिपुरुषस्य गां गतं॥३४॥ द्विषतः परासिसिसि[...]सुरेषं सकल
भुवनाभितापिनः। क्रांतकुलिशकरवीर्यबलान्मदुपासनैर्विहितवान्महत्तपः॥३५॥ अयमच्यु
तश्च वचनेन सरसिरुहजन्मनः प्रजाः॥ पातुमसुरनिधनेन विभूर्भुवमभ्युपेत्य मनुजेषु तिष्ठतः॥३६॥
सुरकृत्यमेतदवगम्य निपुणमिति मूकदानवः। हंतुमभिपतति पांडुसुतं त्वरयात तदत्र सह गम्यतां
मया॥३७॥ विवरेपि नैनमनिगूढमभिलविउुमेषपारयन्॥ पापनि[...]रति[...]र विशंकितया विज
यं व्यवस्यति वराहमायया॥३८॥ निहते विडंबितकिरातनृपतिवपुषारिणो मया॥ मुक्त[...]नि
शितविशिखः श्रमं मृगयाविवादमयमाचरिष्यति॥३९॥ तपसा निपीडितकृशस्य विरहि

इषुभिति राप

राम
६०

60

सच्योस्त्रीज्ञनुपुत्री बन्धवमायपराक्रमे। आत्मजावेपि शाद्वौ द्वन्द्वे सतीस्वजाव योः॥ प्राः
तःकरणेइतिवैजयंती१॥
स्वेदेन२ युक्तिपुंकं

स्वनावस्तृतं तसहायसंपदः॥ संवृविहितमतुलंभुजयोर्बलमस्यपश्यतमृधेभिकुप्यतः॥४०॥ इतितानुदारमनुनीयविष इप
युनाविर्के महरिवृंदनालिना॥ घर्मजनितपुलकेनलसद्गजमौक्तिकावलिगुणेनवक्षसा॥४१॥ वदनेनपुष्पितल उपलक्षित
भित्यर्थः। तांतनियमितविलंबिमौलिनाविभ्रदरुणनयनेनरुचंशिखिपिच्छलांछितकपोलभित्तिना॥४२॥ बृहदु
१३ द्वहनूजलदनादिधनुरुपहितैकमार्गणं॥ मेघनिचयइवसंववृतेरुचिरःकिरातपृतनापतिःशिवः॥४३॥ त्रि
भिःकुलकं॥ अनुकूलमस्यचविचिंत्यगणपतिभिरात्तविग्रहैः॥ शूलपरशुशरचापवतीम[illegible]हतीवनेचरच
मूर्विनिर्ममे॥४४॥ विरचय्यकाननविभागमनुगिरिमथेश्वराज्ञया॥ भीमनिनदपिहितोरुभुवःपरितोपदि
श्यमृगयांप्रतस्थिरे॥४५॥ क्षुभितालिनिःसृतविभिन्नशकुनिमृगयूथनिःस्वनैः॥ पूर्णपृथुवनगुहावि

पुच्छोस्त्री लोमलांगूलं वालहस्तश्च वालधिरित्यमरः ॥२

१ल२ दे

किः ता छी

पुच्छानि२

61

वरः सह सामर्षादिव राशम्भूधराणां दानविरोधिना हृषमियाय पश्चिमृगविहंगसंहतिः ध्वंतिमहजमपि
भूरितिघः समममागताः सपदि विरमापदः ॥४७॥ चमरीगणैर्गणबलस्य बलवति भयेप्युपस्थिते ॥ वंशवित
तिषु विषक्तपृथुशिरःप्रियबालवधिभिरादद्देति ॥४८॥ हरिसैनिकाः प्रतिभयेपि गजमदसुगंधिकेसरैः ॥ स्वस्थ
मतिदद्दशिरे सहसा प्रतिबोधजृंभितमुखैर्मृगाधिपैः ॥४९॥ विभरांबभूवुर पवृत्तविततैः शफराकुलाकु
लाः ॥ पंकविषमिततटाः सरितः करिरुग्णचंदनरसारुणं पयः ॥५०॥ महिषक्षतागुरुतमालनलदसुरभिः
सदा गतिः ॥ व्यस्तशुकनिभशिलाकुसुमः प्रणुदन्ववौ वनसदां परिश्रमं ॥५१॥ मथितां ससारय विकीर्ण
घृदितकदलीगवेधुकाः क्लांतजलरुहलताः सरसीर्विदधे निदाघ इव सत्वसंप्लवः ॥५२॥ इति चा

प्राप्तेसतिरोस्य

...चरेतिपा...

राम

छी

...संप्लवः

तृणधान्यानि नीवाराः स्त्री गवेधुर्गवेधुका ॥ कासारः सरसी सरः ॥२

२ मु खा ग्रे ओ ड ९ हस पोरित्यमरः।२

वालयन्नचलसानुवनगाहनजानुमापतिः॥ ग्रापमुदितहरिणीदशनक्षतवीरुधं वसतिमैंद्रसूनवी॥ ५३॥
सतमासमसादघननालमभिमुखमवस्थितंमुनेः॥ पोत्रैंनिकषणविभिन्नभुवं दनुजंदधानमतिरूकारंव
पुः॥ ५४॥ कच्छांतेसुरसरितोविधायसेनामन्वी तःसकतिपयैःकिरातवर्यैः॥ प्रच्छन्नस्तरुगहनैःसगुल्मजा
लैर्लक्ष्मीवाननुपदमस्यसंप्रतस्थे॥ ५५॥ ॥इतिश्रीकिरातार्जुनीयेमहाकाव्येभारविकृतौकिरातागमनो
नामद्वादशःसर्गः॥ १२॥ वपुषापरमेणभूधराणामथसंभाव्यपराक्रमंविभेदे॥ मृगमाशुविलोकयां
बभूवस्थिरदंष्ट्राग्रमुखंमहेंद्रसूनुः॥ १ स्फुटबद्धसटोन्नतिःसदूरादभिधावन्नवधीरितान्यकृत्यः॥ ज
यमिच्छतितस्यजातशंकेमनसीमंमु[illegible]डुरादधेवितर्कं॥ २॥ घनपोत्रविदीर्णशालमूलोनिविडः। १०

कि॰ ता ६२
क्रैराः।
62

२व्यालो नुडग मकम्रूरश्वापदश्वापदंदुष्टदतिनातिविश्वः।२समाङ्क्षानुमिकृतीति समाजुहूषते।

६२

स्कंधनिकाषंगणवक्षः॥अयमेकचरोभिवर्त्तते मां समराये वसमाजुहूषमाणः॥३॥इह वीतभयास्तपोनुभावा
ज्जहति व्यालमृगाः परेषु वृत्तिं॥मयि तां सुतरामयं विधत्ते विकृतिः किं नु भवेदियं नु माया॥४॥अथ वैष
कृतज्ञयैव पूर्वं भृशमासेवितयारुषा न मुक्तः॥अविभूय विरोधिनीः किमारान्मृगजातीरभियाति मां ज
वेन॥५॥न मृगः खलु कोप्ययं जिघांसुः स्खलति ह्यत्र तथा भृशं मनो मे।विमलं कलुषीभवच्च चेतः कथयत्य
त्येव हितैषिणं रिपुं वा॥६॥मुनिरस्मि निरागसः कुतो मे भयमित्येष न भूतयेभिमानः॥परवृद्धिषु बद्धम राम
त्सराणां किमिव ह्यस्ति दुरात्मनामलंघ्यं॥७॥दनुजः स्विदयं क्षपाचरो वा वनजे नेति बलं बतास्ति सत्त्वे॥ ६२
अभिभूय तथा हि मेघनीलः सकलं कंपयतीव शैलराजं॥८॥अयमेव मृगव्यसत्रकामः प्रहरि

२ट२
१=प्रोरवटनं मृगव्यं स्यादाखेटो मृगया स्त्रियामित्यमरः।१

२सत्रमाच्छादनं यज्ञे सदादाने वनेपि चेत्यमरः।१

रघुवंशु॥

ध्यन्मयिमाययाशमेच्छ॥ एवमुत्सिद्धजिनारवैरकाणीक्षकितोद्धुं तस्य गणिकाननानि॥ ९॥ वदुशःक्षा
तसकृतेर्विधातुंप्रियमिच्छन्नथवाणयोधनस्य॥ क्रमितंवनगोचराभियोगाद्गणमाश्रिग्रपदाकुलंतिर
स्त्वा॥ १०॥ अवेलाःसनाभिरुद्धतेनप्रसभंखांडवजातवेदसावा॥ इतिकर्तुमुपागतःसमन्यःकृतवै
रोयदिवाहकोदरेण॥ ११॥ बलशालितयायथातथावाधियमुच्छेदपरामयंदधानः॥ नियमेनम
यानिवर्हणीयःपरमेलाभमरातिभंगमाहुः॥ १२॥ कुरुतात्ततपोस्यमार्गदायीविजयायेत्यलमवेशा
स्मुनिर्मा॥ बलिनश्चवधादृतेस्यशक्यंव्रतसंरक्षणमन्यथानकर्तुं॥ १३॥ इतितेनविचिंत्यचापना
मप्रथमंपौरुषचिह्नमालंबे॥ उपलब्धगुणःपरस्यभेदमचिवःसुहृद्धवादेचबाणः॥ १४॥ अनु

रवरोघ

२ स्यर्जुनस्य गांडीवगांडीवं पुंनपुंसकमित्यमरः

कि: ६३

सा ववृता गुरुस्थिरत्वादविसंवादि धनुर्द्धृतं जये । नाध्वलव्यसनेन निपीड्यमानं गुणवन्मित्रमिवानतिं प्रपेदे ॥१५॥ प्र
तिकर्षनिनादभिन्नरंध्रः पदविष्टंभ निपीडितस्तदानीं ॥ अधिरोहति गांडिवं महेषौ सकलः संशयमारुरोह शै
लः ॥१६॥ ददृशेऽथ सविस्मयं शिवेन स्थिरपूर्णायतचापमंडलस्थः ॥ रचितस्त्रिशृणापुरां विधातुं वपमात्मेव ल
यानकः परेषां ॥१७॥ विचकर्ष च संहितेषुरुच्चैः स्मरणास्कंदननामिताचलेंद्रः ॥ धनुरायतभोगवासु
किज्यावदनग्रंथिविमुक्तवह्निशंभुः ॥१८॥ सभर्मस्य भवद्वयैकहेतोः सितसप्तेश्च विधास्यतोः सहा
र्थं ॥ रिपुरापपराभवाय मध्यं प्रकृतिप्रत्यययोरिवानुबंधः ॥१९॥ अथ दीपितवारिवाहवर्त्मा रववि
त्रासितवारणादवार्यः । निपपात जवादिषुः पिनाकान्महतोऽभ्रादिव वैद्युतः कृशानुः ॥२०॥ उ

व३

१ गरुडागमविज्ञमायेनस्सः॥१

जतोस्यहृहत्यतत्रजन्माकृततार्ह्योपनिपातवेगशंकं॥प्रतिनादमहान्महोरगाणांहृदयश्रोत्रभिदुत्पपातना
दं॥२१॥नयनादिवशूलिनःप्रवृत्तैर्मनसोप्याशुतरंयतःपिशंगैः॥विदधेविलसत्तडिल्लताभैःकिरणैर्व्यो
मनिमार्गणस्यमार्गः॥२२॥अपयन्धनुषःशिवांतिकस्थैर्विवरेसद्भिरभिख्ययाजिहानः॥युगपद्ददृ
शेविशन्वराहंतदुपोढैश्चनभश्चरैःपृषत्कः॥२३॥सतमालनिभेरिपौसुराणांघननीहारइवाविघक्त
वेगः॥भयविप्लुतमीक्षितोनभस्थैर्जगतीग्राहइवापगांजगाहे॥२४॥सपदिप्रियरूपपर्वलेखः
२ह्वा२ शितलोहाग्रनखःखमाससाद॥कुपितांतकतर्जनांगुलिश्रीर्व्यथयन्प्राणभृतःकपिध्वजेषुः॥२५॥
परमास्त्रपरिग्रहोरुतेजःस्फुरदुल्काकृतिविक्षिपन्वनेषु॥सजवेनपतन्परःशतानांपततांव्रातइवा

मु२ वन३

कि॰ता
६४

64

रवंवितेने॥२६॥ अविभावितनिष्क्रमप्रयाणः शमितायाम इवातिरंहसा सः॥ सहपूर्वतरं नु चित्तवृत्तेरपति
त्वानुचकार लक्ष्यभेदं॥२७॥ सहसा धृतलम्बनायकावभिनं जयहेतुः प्रतिकायमेषणीयं॥ लघुसाधयि
तुं शरः प्रसेहे विधिनेवार्थमुदीरितं प्रयत्नः॥२८॥ अविवेकवृथाश्रमाविवार्थं क्षयलोभाविवसं
श्रितानुरागं विजिगीषुमिवानयप्रमादाववसादं विशिखौ विनिन्यतुस्तं॥२९॥ अथ दीर्घतरं तमः
३२ प्रवेक्ष्यन् सह सारुगणः ससंभ्रमेण॥ निपतंतमिवोष्णरश्मिमुर्व्यां वलयीभूततनुं धरां चमेने॥३०
॥स गतः क्षितिमुष्णशोणितार्द्रः खुरदंष्ट्राग्रनिपातदारिताश्मा॥ असुभिः क्षणमीक्षितेंद्रसूनुर्विहि
तामर्षगुरुध्वनिर्निरासे॥३१॥ स्फुटपौरुषमापपात पार्थस्तमथ प्राज्यशरः शरं जिघृक्षुः॥ नत

विव क्षे
रो पः॥

राम
६४

२ बालेपाटवमारोग्यं नवं स्वास्थ्यमनामयमिति यादवः॥३

३ प्रश्नोनुयोगपृच्छा वेत्यमरः॥२

याकृतवेदानां करिष्यन्त्रियतामिति यथाकृतावदानः॥३२॥ उपकार इवं सति प्रयुक्तः स्थितिमप्राप्य मृगे गत
प्रणाशं॥ कृतशक्तिरवाङ्मुखो गुरुत्वाज्जनिततव्रीड इवात्मपौरुषेण॥३३॥ समसमुद्धरतां विचिंत्यतेन स्वरुचे क
र्त्तिमिवोत्तमादधानः॥ अनुयुक्त इव स्ववार्त्तमुच्चैः परिरेभेनु भृशं विलोचनाभ्यां॥ युग्मं॥३४॥ छंदोलदः॥
तत्र कार्मुकधरं महारथः पश्यति स्म सहसा वनेचरं॥ संनिकाशयितुमग्रतः स्थितं शासनं मकरकेतु
तु विद्विषः॥३५॥ स प्रयुज्य तनये महीपतेरात्मजातिसदृशीं कीलानतिं॥ सांत्वपूर्वमभिनीतिहेतुकं
वक्तुमित्थमुपचक्रमे वचः॥३६॥ शांततावि नययोगिमानसं भूरिधाम विमलं तपः कृतं॥ प्राह ते
नु सदृशी दिवौकसामवबोधमवदातमाकृतिः॥३७॥ दी पित स्वमनुलावसंपदा गौरवेण ल

त्रियप्रक्तिपु॥

३३

=अस्माभिः २

कि॰ता ६५

घयन्महाभूतः ॥ राज्ञेमेमुनिनापीहधारयन्नाधिपत्यमिवशातमन्यवं ॥ ३८ ॥ तापसोपिविभुतामुपेयिवानास्प
दंत्वमसिसर्वसंपदां ॥ दृश्यतेहिसवतोविनाजनैरन्वितस्यसचिवैरिवस्फुतिः ॥ ३९ ॥ विस्मयःकइवबा
जयश्रियानैवमुक्तिरपितेदवीयसी ॥ ईप्सितस्यनतवेदुपाश्रयः कस्यनिर्जितरजस्तमोगुणः ॥ ४० ॥ =आस्पदमि
ह्रेपयन्नहिमतेजसंविधास्तव्रमिंडमुपपन्नपौरुषः ॥ हन्तुमर्हसिवराहलेहितं नैनमस्मदधिप साहसेन ४
स्यसायकं ॥ ४१ ॥ स्मर्यतेतनुभृतांसनातनंन्याय्यमाचरणमुत्तमैर्हितः ॥ ध्वंतेयदिसवाहशस्ततः
कःप्रयातुवदतेनवर्त्मना ॥ ४२ ॥ आकुमारमुपदेष्टुमिच्छवःसन्निवृत्तिमपथान्महापदः ॥ योगि राम ६५
शक्तिजितजन्ममृत्यवः शीलयन्तियतयःसुशीलतां ॥ ४३ ॥ तिष्ठतांतपसिपुण्यमासजन्संप संपादय

=आत्मज्ञानमहिम्ना १

।स३

=अन्यसंवि १

नां
दोर्गुणेनुगुणपन्नगुरवैषिणां॥ योगिणांपरिणामविमुक्तयेकेननामकविनयःस्मृतोप्रियः॥४४॥नूनमत्रसवतःशराक्ष
तिंसर्वथायमनुयातिसायकः॥सोयमित्यनुपपन्नसंशयःकारितस्त्वमपदेपदंपया॥४५॥अन्यदीयविशिखे
नकेवलंनिस्पृहस्यलवितव्यमाहृते॥निघ्नतःपरनिबर्हितंमृगंव्रीडितव्यमपितेसचेतसः॥४६॥संततंनिश लया।
मयंतउत्सुकाथैःप्रयांतिमुदमस्यसूरयः॥कीर्तितानिहसितेपितानियंव्रीडयंतिचरितानिमानिनं॥४७॥
अन्यदोषमिवसस्वकंगुणंख्यापयेत्कथमधृष्टताजडः॥उच्यतेसखलुकार्यवत्तयाधिग्विभिन्नबुधसे
तुमर्थितां॥४८॥युग्मं॥दुर्वचंतदथमास्मभून्मृगस्त्राप्यसोपदकारिष्टदोन्नसा॥नैनमाशुयदिवाहिना
पतिः॥प्रत्यपत्स्यतशितेनपत्रिणा॥४९॥कोविमंहरितुरंगमायुधस्थेयसींदधतमंगसंहतिं॥वेगव

हर्त

कर

व२

कि॰ता ६६ नरस्थितेचमूपतेर्हन्तुमर्हतिशरेणदंष्ट्रिणं॥५०॥मित्रमिष्टमुपकारि संशयेमेदिनापतिरयंचतेथावैता॥तंविरोध्य
वैतानिरासिमासज्ञनैववसतिःकृतज्ञता॥५१॥लभ्यमेकसुकृतेनदुर्लभारक्षितारमसुरक्ष्यभूतयः॥स्वंतमंतु
सा॰ २ ह्रा विरसाजिगीषतांमित्रलाभमनुलाभसंपदः॥५२॥चंचलंवसुनितांतमुन्नतामेदिनीमपहरंत्यरातयः॥भू
66 धिरमुपेयमागतंमावमंस्तसुहृदंमहीपतिं॥५३॥जेतुमेवलवतातपस्यतेनायुधानिदधतेमुमुक्षवः॥अ पृ५
तेचसकलंचमूभृतासंगतेनतपसःफलंत्वया॥५४॥वाजिभूमिरिभराजकाननंसंततिरत्ननिचयाश्चभू
रयः॥कांचनेनकिमिवास्यपत्रिणाकेवलंनसहतेविलंघनं॥५५॥सावलेपमुपलिप्सितेपरैरभ्युपे रामः ६६
तिविकृतिंरजस्यपि॥अर्थितस्तुनमहान्सहतेजाचितंमुधनंधनायितुं॥५६॥तन्नदायविशिखंवाति

नी॰ कि१

॥स्वम्यनुज्ञां विनाग्रहणं कारयतीत्यर्थः ५ मिथ्यानियोगोन्यायरक्षनेत्यमरः

ते२ म२

सर्जनादस्त्रवांगुरुतयदृच्छया गतं॥ राघवप्लवगराजयोरिव प्रेमयुक्तमितरेतराश्रयं॥५७॥ नास्तियोक्तुमहतं त्वमिष्व
मेकमप्यपस्त्रिविशिखेषु वादरः॥ संतिभूभृतिशराहि नःपरे ये पराक्रमवसूनि वज्रिणः॥५८॥ मार्गणैरथ तव प्रयोज
नं नाथसे किमु पतिं न भूभृतः॥ त्वद्विधं सुहृदमेत्य सोर्थिनं किं न यच्छति विजित्य मेदिनीं॥५९॥ तेन सूरिरुपकारि
ताधनः कर्त्तुमिच्छति न याचितं वृथा॥ सीदतामनुलवन्निवार्थिनां वेद यस्त्रिणयलं गवेदनां॥६०॥ शक्तिरर्थपति
=प्रपराधोपि षु स्वयंग्रहं प्रेम कारयति वा निरत्ययं॥ कारणद्वयमिदं निरस्यतः प्रार्थनाधिकबले विपत्फला॥६१॥ अ
स्त्रवेदमधिगम्य तत्वतः कस्य चेह भुजवीर्यशालिनः॥ जामदग्न्यमपहाय गीयते तापसेषु चरितार्थमायुधं॥
॥६२॥ अभ्यघानि मुनिचापलात्त्वया यन्मृगः क्षितिपतेः परिग्रहः॥ अक्षमिष्ट तदयं प्रमाद्यतां संवृणोति खलु =प्रविम कारि

कि॰ती
६७
67

दोषमज्ञता॥६३॥जन्मवेषतपसां विरोधिनीं मा कृथाः पुनरमूमपक्रियां॥आपदेत्युभयलोकदूषिणी वर्त्तमा
नमपथे हि दुर्मतिं॥६४॥यष्टुमिच्छसि पितृन्न सांप्रतं नवमर्चिचयिषुर्दिवौकसः॥दातुमेव पदवीमपि क्षमः किं
मृगेंद्र विशिखं न्यवीविशः॥६५॥सज्जनोसि विजहीहि चापलं सर्वदा क इव वक्षति हि ष्यते॥वारिधीनिव युगा
न्तवायवः क्षोभयंत्यनिभृता गुरूनपि॥६६॥तन्निति कृतमिदं मया मुनेरित्यवोचत चमूपतिः।बाणमत्र सवते नवच४
निजं दिशत्वामुहि त्वमपि सर्वसंपदः॥६७॥अस्त्रवेदविदयं च मूपतिः पर्वतीयइति मावजीगणः॥गोपितुं
भुवमिमां मरुत्वता शैलवासमनुनीय लंभितः॥६८॥आत्मनीनमुपतिष्ठते गुणाः संभवंत्युपरमंति चापदः राम
इत्यनेकफलभाजि मास्म भूदर्थिता कथमिवार्यसंगमे॥६९॥दृश्यतामयमनोकहांतरे तिग्महेति। ६७

एतनाभिराहतः॥ साहि वाचिरिवसिंधुरुद्धतो भूपतिः समयसेतु वारितः॥ सज्यंधनुर्वहति योहिपतिष्ठवापः
स्थ्यानयहरिस्तुरंगमकेतुलक्ष्मीं॥ अस्यानुकूलमतिंमतिमन्ननेन सख्यासमं समुपयास्यसि चिंतितानि॥
॥७१॥ ॥इतिश्रीभारविकृते किरातार्जुनीये महाकाव्ये दूतवाक्योपन्यासोनाम त्रयोदशसर्गः॥ ॥त
तः किरातस्य वचोभिरुद्धतैः पराहतः शैलइवार्णवांबुभिः॥ जहौनधैर्यंकुपितोपिपांडवः सुदुर्ग्रहांतःक
रणाहिसूरयः॥१॥ सलेशमुल्लिंगितशात्रवेंगितः कृतीगिरांविस्तरतत्वसंग्रहे॥ इदंप्रमाणीकृतकालसा
धनः प्रशांतसंरंभइवाददेवचः॥२॥ विचित्रवर्णाभरणासुखश्रुतिः प्रसादयंतीहृदयंद्विषामपि॥
प्रवर्ततेनाकृतपुण्यकर्मणां प्रसन्नगंभीरपदासरस्वती॥३॥ भवंतितेसत्यतमाविपश्चितांम

कि॰ता
६८
68

नोगतं वाचि निवेशयंति ये ॥ नयंति तेष्वप्युपपन्ननैपुणा गंभीरमर्थं कतिचित्प्रकाशतां ॥४॥ स्तुवंति गु
र्वीमभिधेयसंपदं विशुद्धिमुक्तेरपरे विपश्चितः ॥ इति स्थितायां प्रतिपूरुषं रुचौ सुदुर्लभाः सर्वमनोहरा श्रीः
गिरः ॥५॥ समस्य संपादयता गुणैरिमां त्वया समारोपितभारभारतीं ॥ प्रगल्भमात्मा धुरि धुर्यवाग्मि
नां वनेचरेणापि सताधिरोपितः ॥६॥ प्रयुज्य सामाचरितं विलोभनं भयं विभेदाय धियः ॥ तथाभि प्रदर्शितं४
युक्तं च शिलीमुखार्थिना यथेतरन्न्याय्यमिवावभासते ॥७॥ विरोधिसिद्धेरिति कर्तुमुद्यतः स वारि राम
तः किं भवता न भूपतिः हिते नियोज्यः खलु भूतिमिच्छता सहार्थनाशेन नृपोनुजीविना ॥८॥ क्र ६८
वेष्वणाशः प्र हि तस्य पत्रिणः श्रिलोऽप्येतस्य विमर्शनं नयः ॥ न युक्तमत्रार्यजनातिलंघनं

दिशत्यपायंहिसतामतिक्रमः॥१०॥अतीतसंख्याविहिताममाग्निनाशिलीमुखाःखांडवमत्तुमिछता।
अनादृतस्यामरसायकेष्वपिष्ठिताकथंशैलजनाशुगेधृतिः॥११॥यदिप्रणीतेकृतमार्यचेष्टितंकिमि
त्यदोषेपितिरस्कृतावयं॥अयातपूर्वापरिवादगोचरंसतांहिवाणीगुणमेवभाषते॥१२॥गुणापवादेन
तदन्यरोपणोर्भृशाधिरूढस्यसमंजसैनंद्विधेवकृत्वाहृदयंनिगूहतःस्फुरन्नसाधोर्विवृणोतिवाग
सिः॥१३॥वनाश्रयाःकस्यमृगाःपरिग्रहःशृणोतियस्तान्प्रसभेनतस्यते।प्रहीयतामत्रनृपेणमा
नितानमानिताचाखिलवंतिचश्रियःनैवर्त्मकस्मैचिदपिप्रदीयतामितिव्रतंमेविहितंमहर्षि
णा।जिघांसुरस्मान्निहतोमयामृगोव्रताभिसंतामलंक्रिया॥१४॥मृगान्विनिघ्नन्मृगयुःस्वहे

अथवं इति तत्र फलेन पाश्चात्यासाधीनकृते च मूपतेः नन्वधिकाकृतार्थतायातान्॥
अत्राद्य फलं प्रतिपक्षाय साधनं वधः ६

कि॰ता
६९

सःभवःकामंभवता याच्यतामितिसोयं यदुक्तं तदनल्पाहि नोनक्षमं ३

वुनाकृतोपकारःकथमिछतांतपः॥कृपेतिचेदस्तम्रगःक्षतःक्षणादनेनपूर्वंनमयेतिकागतिः॥१५॥
॥अनायुधेसत्वजिघांसितेमुनौकृपेतिवृत्तिर्महतामकृत्रिमा॥शरासनंविभ्रतिसज्यसायकंकृता
नुकंपःसकथंप्रतीयते॥१६॥अथोशरस्तेनमदर्थमुझितःफलंचतस्यप्रतिकायसाधनं॥अवि ॰६
क्षतेतत्रमयात्मसात्कृतेकृतार्थतानन्वधिकाचमूपतेः॥१७॥यदात्थकामंभवताससेव्यतामि याचतामितितेपा ८८
तिक्षमंनैतदनल्पचेतसां॥कथंप्रसह्याहरतोपिषिणांप्रियाःपरावनत्यामलिनीकृताःश्रियः॥१८॥
अभूतमासज्यविरुद्धमीहितंबलादलभ्यंतवलिप्सतेनृपः॥विजानतोपित्वनयस्यरौद्रतां राम ६९
तवत्यपायेपरिमोहिणामतिः॥१९॥असिःशरावर्मधनुश्चनोच्चकैर्विवृत्याकिंप्रार्थितमीश्व

अमनोरथं ३ त२

एघवस्लवगराजकोऽपि
वेत्यादिनोपदिष्टं सर्वौ प्रत्याचष्टे

रेणाते॥ अथास्मिन्शक्तिः कृतमेवयद्स्वयानदूषितः शक्तिमतांस्वयंग्रहः॥१९॥ सखासयुक्तः कथितः कथं
न्वया यदृच्छया स्पृश्यति यन्न पश्यते॥ गुणार्जनोच्छ्रायविरुद्धबुद्धयः प्रकृत्यमित्रा हि सतामसाधवः॥२०
॥वयं क्व वर्णाश्रमरक्षणोचिताः क्व जातिहीना मृगजीवितच्छिदः॥ सहावकृष्टेर्महतां न संगतं भ
वंति गोमायुसखा नदंतिनः॥२२॥ परोवजानाति यदज्ञता जडः स उन्नमानां न हि हंति धीरतां॥ प्रती
तवीर्यावृ यपौरुषः करोत्यतिक्रांतिमसौ तिरश्चिया॥२३॥ यदा चिरं हाति हतं तदा यशः क
रोति मैत्रीमथदूषिता गुणाः॥ स्थितिं समीक्ष्योत्तयथापरिक्षकः करोत्यवज्ञोपहतं पृथग्जनं॥२४॥
मयास्मृगाहं तु रनेन हेतुना विरुद्धमाक्षेपवचस्तितिक्षितं॥ शरार्थमेषात्यथलप्स्यते गतिं शिरो

नाचतने

विरुद्धं ३

षे३

यथाहिंदुसिंधुरूपिवतिभावरुं

ध्वनिभाग्य

कि॰ला ७०

मणींद्रदृष्टिविषाग्निघट्टकृतः॥२५॥इतीरिताकूतमनीलवाजिनं जयायदूतःप्रतितर्ज्यतेजसा॥य

यौसमीपंध्वजिनीमुपेयुषःप्रसन्नरूपस्यविरूपचक्षुषः॥२६॥ततोपवादेनपताकिनीपतेश्चचाल आशा

२ निर्ह्रादवतीमहाचमूः।युगांतवाताभिहतेवकुर्वती निनादमंभोनिधिवीचिसंहतिः॥२७॥रणा

यजैत्रःप्रदिशन्निवत्वरांतरंगितालंबितचिह्नसंततिः।पुरोवलानांसघनांबुशीकरःशनैःप्रत

स्थेसुरभिःसमीरणः॥२८॥जयारवक्ष्वेडितनादमूर्छितःशरासनज्यातलवारणध्वनिः॥असंभव

न्भूधरराजकुक्षिषुप्रकंपयन्गामिवतस्तरेदिशः॥२९॥निशांतरौद्रेषुविकासतांगतैःप्रदीपय रा म ७०

द्भिःककुभामिवांतरं॥वनेसदांहेतिषुभिन्नविग्रहैर्विपुस्फुरेरश्मिवतोमरीचिभिः॥३०॥उद्

आयुध

ठवक्त्रः स्थगितैकदिङ्मुखो विकृष्टविस्फारितचापमंडलः वितत्य पक्षद्वयमायतं बभौ विभुर्गणानामुपरि
वमध्यगः ॥३१॥ समेषु दुर्गेषु च तुल्यविक्रमैर्जवादहंपूर्विकया यियासुभिः ॥ गणैरविच्छेदनिरुद्धमाव
तौ वनं निरुच्छ्वासमिवाकुलाकुलं ॥३२॥ तिरोहितश्वभ्रनिकुंजरोधसः समश्नुवानाः सहसातिरिक्ततां ॥ किरा
तसैन्यैरपिधाय रेचिता भुवः क्षणं निम्नतयेव लेभिरे ॥३३॥ पृथूरुपर्यस्तबृहल्लताततिर्जवानिलाघूर्णितसा
लचंदना ॥ गणाधिपानां परितः प्रसारिणी वनान्यवाचीव चकार संहतिः ॥३४॥ ततः सदर्पं प्रततं तपस्वि
या मदक्षतिक्षाममिवैकवारणं ॥ परिज्वलंतं निधनाय विद्विषां दहंतमाशाइव जातवेदसं ॥३५॥
अदैरोपान्तदृष्टैकसायकं जयेनुकूले सुहृदीव सस्पृहं ॥ शनैरपूर्णप्रतिकारपेलवे निवेशयंतं

कि॰ता
७२
७१

नयनैर्बलोदधेः॥३६॥ निषसमापत्प्रतिकारकारणं शरासनं धैर्यइवानपायिनि॥ अलंघनीयं प्रकृताव-
पिस्थितं निवातनिष्कंपमिवापगापतिं॥३७॥ उपेयुषीं विभ्रतमंतकद्युतिं वधाददूरे पतितस्य दंष्ट्रिणः॥
पुरः समावेदितसत्वसंपदं द्विजैः पतिं पशूनामिव हूतमध्वरे॥३८॥ निजेन नीतं विजितान्यगौरवं गभीरतां
धैर्यगुणेन भूयसा॥ वनोदयेनेव घनोरुवीरुधा समंधकारीकृतमुत्तमाचलं॥३९॥ महर्षभस्कंधमनून- न४
कंधरं बृहच्छिलावप्रघनेन वक्षसा॥ समुज्जिहीर्षुं जगतीं महाभरां महावराहं महतोर्णवादिव॥४०॥ हरि-
ण्मणिश्याममुदग्रविग्रहं प्रकाशमानं परिभूय देहिनः॥ मनुष्यभावे पुरुषं पुरातनं स्थितं जलादर्शइवां- सम
शुमालिनं॥४१॥ गुरुक्रियारंभफलैरलंकृतं गतिं प्रतापस्य जगत्प्रमाथिनः॥ गणाः समासेदुरनीलवा- ७२

उत्सन
उपलहितं३

जिनंमहावलंतोयम नाघनाइवा॥४२॥ अथालिःकुलकं॥ यथाश्वमाशंसितविक्रमाःपुरामुनिप्रलावहृतचेतसःपरेमप
युःक्षणाद्प्रतिपत्तिदानतांमहाहिसारःप्रतिहंतिपौरुषं॥४३॥ततःप्रजह्रेसममेवतत्रतैरपेक्षितान्योन्यबलोपप
त्तिभिः॥महोदयेस्योपिहिसंघहत्तितांसहायसाध्याःप्रदिशंतिसिद्धयः॥४४॥किरातसैन्यादुरुचापनोदिताः
समंसमुत्पेतुरुपात्तरंहसः॥महावनादुन्मनसःखगाइवप्रवृत्तपत्रध्वनयःशिलीमुखाः॥४५॥गंभी
ररंध्रेषुभृशंमहाभृतःप्रतिध्वनैरुन्नदितेषुसानुषु॥धनुर्निनादेनजवादुपेयुषाविभिद्यमानाइववद
ध्वनुर्दिशः॥४६॥विधूनयंतीगहनानिभूरुहांतिरोहितोपांतनभोदिगंतरा॥महीयसीवृष्टिरिवानिले
रितारवंवितेनेगणमार्गणावली॥४७॥त्रयीमृतूनामनिलाशिनःसतःप्रयातिपोषंवपुषिप्रहृष्यतः॥२

पु°

॥४८॥पतत्सुषण्डेषु विनिर्यरोदसीसमंततस्तस्यधनुर्दु
धूषतः॥सरोषमुल्केवपपातभीषणा॥१

छिपत्रिव२

किरा ७२ णायजिह्मैर्विद्धएवसन्यंघनत्वमायैशिथिलेनवर्मणा॥बलेषुदृष्टिर्विनिपातशंसिना॥४९॥दिशःसमूहन्नि
ववियद्वलान्वैरांकुलयन्निवानिलं॥मुनिश्चचालक्षयकालदारुणःक्षितिंसशैलांचलयन्निवेषुभिः॥५०॥वि
७२ मुक्तमाशंसितशत्रुनिर्जयैरनेकमेकावसरंवनेचरैः॥सनिर्जघानायुधमंतराशरैःक्रियाफलंकाइवाति
पातितः॥५१॥गतैःपरेषामविभावनीयतांनिवारयद्भिर्विपदंविदूरगैः॥भृशंवभूवोपचितोवृहत्फलैः
शरैरुपायैरिवपांडुनंदनः॥५२॥दिवःपृथिव्याःककुभांनुमंडलात्पतंतिबिंबादुततिग्मतेजसः॥सकृ
द्विकृष्टादथकार्मुकान्मुनेःशराःशरीरादितितेभिमेनिरे॥५३॥गणाधिपानामविधायनिर्गतैःपरा राम
सुतांमर्मविदारणैरपि॥जवादतीयेहिमवानधोमुखैःकृतापराधैरिवतस्यमार्गणैः॥५४॥द्विषांक्षतीर्याः ७२

ध्वमेशिलीमुखाविलिप्तदेहावरणा निचक्रिरे ॥ न ताः प्रपेते विशिखैः पुनर्मुनेररुंतुदत्वं महतां ह्यगोचरः ॥ ५५ ॥ स
मुज्झिता यावदराति निर्य्यती सहैव चापान्मुनिबाणसंहतिः ॥ प्रभा हिमांशोरिव पंकजावलीर्निना[illegible]कोच मु २
मापतेश्चमूः ॥ ५६ ॥ अजिह्ममोजिष्ठममोघमक्लमं क्रियासु बह्वीषु पृथङ्नियोजितं ॥ प्रसेहिरे सादयितुं न
सादिताः शरौघमुत्साहमि[illegible]वास्य विद्विषः ॥ ५७ ॥ शिवध्वजिन्यः प्रतियोधमग्रतः स्फुरंतमुग्रेषुमयूख
मालिनं ॥ तमेकदेशस्थमनेकदेशगा निदध्युरर्कं युगपत्प्रजा इव ॥ ५८ ॥ मुनेः शरौघेण तदुग्ररंहसा ब
लं प्रकोपादिव विष्वगायता ॥ विधूनितं भ्रांतिमियाय संगिनी महानिलेनेव निदाघजं रजः ॥ ५९ ॥ तपो
बलेनैष विधाय भूयसीस्तनूरदृश्याः स्विदिषूँ निरस्यति ॥ अमुष्य मायाविहतं निहंति नः प्रतीपमागत्य किं

कि॰

कि॰ ता
२३
23

स्सममायुधं॥६०॥ज्ञातायुषौ स्फलयेन बाम्तु नेष्विरो हिताः क्षितु स्वहरंतिदेवताः॥ कथंत्वमीसंततमस्यमायका
सवंत्यनेके जलधेरिवोर्मयः॥६१॥जयेन कच्चिद्विरमेदयंरणाद्भवेदथ स्वस्ति चराचरायवा॥ततापकीर्णो
हरिसूनुमार्गणैरितिप्रतर्क्याकुलितापताकिनी॥६२॥त्रिभिः कुलकं॥अमर्षिणा कृत्यमिवक्षमा
मयंमदोद्धतेनेवहितंप्रियंवचः॥बलीयसातद्विधिनेवपौरुषंबलंनिरस्तं नरराजजिष्णुना॥६३॥प्रति
दिशं प्लवगाधिपलक्ष्मणाविशिखसंहतितापितमूर्तिभिः॥रविकरग्लपितैरिववारिभिः शिवबलैः प
रिमंडलतादधे॥६४॥प्रविततशरजालच्छन्नविश्वांतराले विधुवति धनुराविर्मंडलं पांडुसूनौ॥क
थमपि जयलक्ष्मीर्भीतभीता विहातुं विषमनयनसेनापक्षपातं विषेहे॥६५॥ ॥इति श्री किरातार्जु

राम
२३

प्लवगाधिपो हनूमा
न्ध्वज इत्यमचिह्नं पृथा
सोतेनर्द

प्रमहसातिवापा

यानुयोगपा॰येपा॰८ अयानेपा॰या॰८ अयेपा॰८ अयविविंयानानुसरं
नितेअयपाः यपा॰स्व अयपास्व अपपास्व अप्रेपापयापयाः तेषां
पःस्वजनंतपातीयेवे॰ पीलः नाशपतीत्यर्थः ८

असिनासहितःसासिः ८

नायमहावेलाविक्षतेचतुर्दशःसर्गः॥ अथभूतानिवार्त्रघ्नशरेभ्यस्तत्रतत्रसुः॥ भेजेदिशःपरित्यक्तमहेष्वा
साचसाचमूः॥ [illegible]यद्गिरिवेशानंतरणा[illegible]निवहतेगणोः॥ मुद्यत्येवहिकृतेषुसंभ्रमज्वरितेमनः॥ २॥ खंडितांशं
सयातेषांपराङ्मुखत्[illegible]तयातया॥ अविवेशकृपाकेतौकृतोर्वैवानरंनरं॥ ३॥ आस्थामालंब्यनीतेषुवशंक्षुद्रेष्व
रातिषु॥ व्यक्तिमायातिमहतांमहात्म्यमनुकंपया॥ ४॥ ससासिसिसासुसुः सासोययायियायययाययः॥ ललेलोलीला
ललीलोलोलः॥ शं शांशशिशिशुःशीःशशशान्॥ ५॥ चतुर्थजनचरणः॥ त्रासजिह्मान्यतश्चैतान्मंदमेवाविषामसः॥
नातिपीडयितुंसग्नानिच्छंतिहिमहौजसः॥ ६॥ अथाग्रेहसताशाचिविष्टितैरकीर्तिनामसनान्योन्यंगदिरेकिं
चिदायस्तचेतसा॥ ७॥ निरोष्ठ्यः॥ माविहासिष्टसमरंसमरंतव्यसंयतः॥ क्षतंक्षुण्णासुरगणैरगणैरिविकिं

१ शशिनः ईशः शशीशात्स्यशिशुर्ज्ञेर्त्रिकेयस्तं स्यागानिहि नशिरुर्ध्येवेशा ल॰ ८ २ अपूर्वप्राणान्सर्वेतेपरलोकान्पातिप्रेरयंतिते अपूरसूक्षःवाणैः
सहितःसासुसूः ७ = अपूर्वेतेद्विषतेवाणाः अनेनेत्यासः घनुर्धेनेनसहितःसासस ८ ८

नालःपेर्पवान् २

लीनंशानाले

नाच्छि २

शत्रुकृतेति।
वर्णातिते वा णाः बाणैः समासक्तं समासंक्तिमिति

ना सु रो यं न वा ना गो ध सं स्थो न रा क्ष सः
ना सु खो यं न वा भो गो ध रा सं स्थो हि रा ज सः

कि॰ ७४

यशः॥ ७॥ विवस्वदंश्वसंश्लेषद्विगुणीकृततेजसः। अमीवो मोघसुक्षीर्णहसंतो वं महासयः॥ ८॥ वने वने वनसदां मार्गं मार्गं
मुपेयुषां। बाणैर्बाणैः समासक्तं शंके शंकेन शाम्यति॥ ९॥ आदियमकं। पातितो न्तु रामा हात्मैः संहतायतकीर्तिभिः
गुर्वी कामापदं हंतुं कृतमावृत्तिसाहसं॥ १०॥ नासुरोयं न वा नागो धरासंस्थो न राक्षसः। नासुखोयं न वा भोगो धरासंस्थो
हि राजसः॥ ११॥ ॥ गोमूत्रिकाबंधः। मंदमस्यन्निषुलतां घृणया मुनिरेष वः। प्रमुदत्पागतावज्ञं जघनेषु पशूनिव॥ १२॥
नेनोननुन्नो नुन्नोनो नोनानानाननानननु। नुन्नोनुन्नो ननुन्नेनो नानेना नुन्ननुन्ननुत्॥ १४॥ एकाक्षरोयं। ... कृत
ष्वक्षगुणादत्पंतमशुगाः पुमानाक्षकृत्पाद्यं मणिः। श्रेयान्नौलंकारश्च्युतोपलः॥ १५॥ स्पंदनानो चतुरगाः सुरेभा
वाविपत्तयः। स्पंदनानो चतुरगाः सुरेभावाविपत्तयः॥ १६॥ संपुटकं। भवद्भि रधुना राति परिहापितपौरुषैः॥

७४

सुरेभाः देवगणाः ... सुरेभाः सुरेभाः ... सुरेभाः

कुदेरिवार्कनिःपीतैःप्राप्तषंकोडुरुतरः ॥ ८ ॥ वेत्रशाककुजेशेलेलेशेजेकुकशाखवे ॥ यातकिं विदिशोजेतु तुजेशो

दिविकिंतया ॥ ९ ॥ प्रतिलोमकं ॥ ऋयं वैकाल्यमापन्ना नूहृष्टपृष्ठानरातिना ॥ वांछतीशः श्रुतावारानुदारानिवनिगो

पितुं ॥ १० ॥ ननुहोमंशनारोघोघोरानायमहोनुनानतयंदातबंदाभीमामांभीदाबंतदायता ॥ १० ॥ प्रतिलोमकं ॥ किंत्य

कायाह्यदेवत्रमातुष्टाकपरिग्रहैः ॥ ज्वलितायंगुणोर्वीघ्रिरातेजाविमानिता ॥ ११ ॥ निशितासिरतोभीको न्येजतेऽमर

णारुचाभासारतोनविरोधीनःस्वाभासोभरवाजुता ॥ १२ ॥ तंनुवारभसोभास्वानधारोविनंतोरसा ॥ चारुणारमतेजन्येको

भीतोरासितांशिनि ॥ १३ ॥ प्रतिलोमानुलोमश्लोकद्वयं ॥ निर्भिन्नपातितांश्वीयनिरुद्धरथवर्मनि ॥ हागाद्विरदनिर्विष्ट

रुधिरांबुनदाकुले ॥ १४ ॥ देवाकानिनिकावादेवाहिकास्वस्वकाहिचा ॥ काकारेभभरेकाकानिस्वभवव्यभस्वनि

कि० ७५ 75

शपा सर्वतोभद्रः॥ ससत्ववरतिदेनित्यंसदरामषर्नाशिनि। त्वराधिककसन्नादेरमकत्वमकर्षति॥२६॥ अर्द्धभ्रमः॥ प्रनृत्य
शवविद्वमतुरंगाद्विपसारथौ। मारुताक्षणिनाणीरविन्हदृहतसादिनि॥२७॥ आसुरे लोकवित्रासविधायिनि महा
हवे। युष्माभिरुन्नतिंनीतंनिरस्तमिहपौरुषं॥२८॥ पंचभिः कुलकं॥ इति शासति सेनान्यां गच्छतस्ताननेकशः। नि
षिध्य हसता किंचित्तस्थे तत्रांधकारिणा॥२९॥ इति निरोष्ठ्यः॥ मुनीषुदहनातप्तान्लज्जया निविवर्त्सतः। शिवः
प्रह्लादयामास ता[illegible]षेवहिमांशुना॥३०॥ दूनास्तेरिबलाद्दूतानिरेभाबहुमेनिरे। भीताः शितशराभीताः शंकरं त
त्रशंकरं॥३१॥ आद्यंतयमकं॥ महेषुजलधौ शत्रौर्वर्तमाना दुरुत्तरे। प्राप्य पारमिवेशानमाससाद पताकिनी॥३२॥ राम्धार
सबभाराणापेतांचमूंपश्चादवस्थितां। पुरःसूर्यादपावृत्तांछायामिवमहातरुः॥३३॥ मुंचतीशशराञ्जिष्णोपिनाक ७५

त्रि

...दानवर्षीदू... प...

खनपूरितः दद्य्वा तद्य्वनयन्नाशाः स्फुरन्निवश्वरावनः ॥ २४ ॥ ततः क्षणाद्दद्दृशुर्भीमं चित्रसंस्थाइवाचलाः ॥ विस्मयेन तत
योर्युद्धं चित्रसंस्थाइवाचलाः ॥ २५ ॥ परिमोहयमाणेन शिक्षालाघवलीलया ॥ जैष्णवो विशिखश्रेणिः परिजह्रे
पिनाकिना ॥ २६ ॥ अवद्यन्पत्रिणः शंभोः सायकैरवसायकैः ॥ पांडवः परिचक्राम शिक्षया रणशिक्षया ॥ २७ ॥ चारु
चुंचुश्चिरारेची चंचच्चीररुचारुचः ॥ चचार रुचिरश्चारु चारैराचारचंचुरः ॥ २८ ॥ स्फुरत्पिशंगमौर्वीकं धु
नानः सदृहद्धनुः ॥ धृतोल्कानलयोगेन तुल्यमंशुमता वभौ ॥ २९ ॥ पार्थवाणाः पशुपतेरावव्रुर्विशिखावलिं
पयोमुचइवारंध्राः सावित्रीमंशुसंहतिं ॥ ३० ॥ शरवृष्टिं विधूयोर्वीमुदस्तां सव्यसाचिना ॥ रुरोध मार्गणैर्मा
र्गं तपनस्य त्रिलोचनः ॥ ३१ ॥ तेन व्यातेनिरे भीमा भीमार्जुनफलाननाः ॥ न नानुकंप्या विशिखाः शिखाधरजव

पवित्रुरिव सावित्रीतां

तेन शिवेन विशिखाः वाणाः अनुकं = भीमाः नियुर्जुन नाशिव्याः निफलानि = अतएवानुकंपेनफलं
धनव्यातेनिरे तिनअपितमनुकं = नानारथा निघृननानि पेषाते तृ तिः शीभीमार्जुननिभा नीघोनघ
पयातेनिरे अत्र की कुपाचाने ध्यमार्जुननिमकं वदेत यत्र धोजनेपं पेमानि भीमा नितानि घ्रीननानि पेषाते

शिखा धराः शराः क्षुद्राना
पुंसां नानितान्ये देवो सोसितिये

कि०
७६

मसः॥४२॥ यमकं॥ द्युवियद्गामिनी तारसंरावविहतश्रुतिः॥ हैमेषुमाला शुशुभे विद्युतामिव संहतिः॥४३॥
विलंघ्य पात्रिणां पंक्तीर्भिन्नाः शिवशिलीमुखैः॥ ज्यायो वीर्यं समाश्रित्य न चकंपे कपिध्वजः॥४४॥ जगतीश
रणे युक्तो हरिकांतः सुवासितः॥ दानवर्षी कृताशंसो नागराज इवाबभौ॥४५॥ अर्थचयवाचा विफलीकृत
यत्नस्य क्षतवाणस्य शंभुना॥ गांडीवधन्वनः खेभ्यो निश्चचार हुताशनः॥४६॥ स पिशंगजटावलिः किरन्नुरु
तेजः परमेण मन्युना॥ ज्वलितौषधिजातवेदसा हिमशैलेन समं विदिद्युते॥४७॥ शतशो विशिखानवद्यते
भृशमस्मै रणवेगशालिने॥ प्रथयन्ननिवार्यवीर्यतां प्रजिघायेषुमघातुकं शिवः॥४८॥ शंभोर्धनुर्मंडलतः
प्रवृत्तं तं मंडलादंशुमिवांशुभर्तुः॥ निवारयिष्यन्विदधे सिताश्वः शिलीमुखच्छायवृतां धरित्रीं॥४९॥ घनं विदा ७६

गलेरवाः सर्वभारतिघ्नाः घनावरुद्धः प्रभवायदृष्टेरूढं स्थिराजीरविघर्मरश्मिः ॥९॥ सप्रघनतथ्यां बुदनादिवापंहस्तेनदिग्भा
गह्वाद्रिशृंगो। वलानि शंभोरिषुभिस्तताप वेतांसि चिंतामिरिवाशरीरः ॥१०॥ सद्वादितेवाभिनिविष्टबुद्धौ गुणाभ्य
सूयेद्वविपन्नपाते। अगोचरेवाजिवनोपरमे शक्तिः शराणां शितिकंठकाये ॥११॥ उमापतिं पांडुसुतप्रणुन्नाः शि
लीमुखानन्यथयांबभूवुः। मध्याह्नि तस्याशुमतां समूहमर्कस्यपादाइव हैमनस्य ॥१२॥ संप्रीयमाणोनुबभू
वतीव्रं पराक्रमं तस्य पतिर्गणानां विषाणभेदं हिमवानसत्यं वप्रानतस्येव सुरद्विपस्य ॥१३॥ ततस्मै हि भारोद्ध
हनेसमर्थं प्रदास्यता बाड्ममिव प्रतीपं चिरं विषेहेभिभवस्तदानीं सकारणानामपिकारणेन ॥१४॥ प्रत्याहतौजाः
कृतसत्ववेगः पराक्रमं ज्यायसि यस्तनोति। तेजांसि मानोरिवनिष्पतंति यशांसि वीर्यज्वलितानि तस्य ॥१५॥ दृष्टावद्धा ता

कि० ध्यथतेजस्त्रिलोकः प्रध्वंसमेति व्यथितस्य तेजः। तेजोविहीनं प्रजहाति दर्पः शांतार्चिषं दीपमिव प्रकाशः॥६॥ ततः प्रय
८३ त्नस्य मदावलेपः स जन्यभाजः पदवीं जिगीषोः। गंधेन जेतुः प्रमुखागतस्य गजाधिपस्येव मतंगजौघः॥७॥ एवं प्रतिद्वं
द्विषु तस्य कीर्तिं वालेंदुलेखाविशदैर्विशालाः स्वनाईयेषपर्यायजयावसादाः रणे। क्रियां शंभुरनुक्रमेण॥८॥ विभिः [illegible]
83 लकं मुनेर्विचित्रैरिषुभिः सभूयो निन्ये वशं भूतपतेर्बलौघः। सहात्मलाभेन समुत्पतद्भिर्जातिस्वभावैरिव जीव
लोकः॥९॥ वितत्य तत्रास्य शरांधकारं त्रस्तानि सैन्यानि रवं निशेमुः। प्रवर्षतः संततवेपथूनि क्षपाघनस्येव गवां कुला
नि॥१०॥ समायकान्सायकविक्षतानां द्विषन्परेषामतिसौष्ठवेन। शशीव दोषावृतलोचनानां विभिद्यमानः पृथ
गावभासे॥११॥ क्षोभेण तेनाथ गणाधिपानां भेदं ययावाकृतिरीश्वरस्य। तरंगकंपेन महाह्रदानां छायामयस्ये॥ ८३

वदिनस्यभर्त्तुः॥२२॥प्रसेदिवांसंनतमापकोपःकुतःपरस्मिन्पुरुषेरजोवा॥आकारवैषम्यमिदंचभेजेदुर्लक्ष्यचि
ह्नामहतांहिवृत्तिः॥२३॥विस्फार्यमाणस्यततोभुजाभ्यांभूतानिभर्त्तुर्धनुरंतकस्य॥भिन्नाकृतिंज्यांददृशुःस्फुरंतीं
क्रुद्धस्यजिह्वामिवतक्षकस्य॥२४॥सव्यापसव्यध्वनितोग्रचापंपार्थःकिरातधिपमाशशंके॥वैषम्यसंपादित
कर्णतालंयंताराजव्यालमिवापराद्धैः॥२५॥निजाघ्रिरेचास्यहरेषुजालैःपतंतिवृंदानिशिलीमुखानां॥ऊर्जाग्निभिः
सिंधुमुखागतानियादांसियादोभिरिवार्णवस्य॥२६॥विभेदमंतःपदवीनिरोधंविध्वंसनंच॥विदितप्रयोगः॥नेता
रिलोकेषुकरोतियद्यन्नतच्चकारास्यशरेषुशंभुः॥२७॥सोढावगीतप्रथमायुधस्यक्रोधोज्झितैर्वेगितयापतद्भिः
छिन्नैरपित्रासितवाहिनीकैःपेतेकृतार्थैरिवतस्यबाणैः॥२८॥अलंकृतानामृजुतागुणेनगुरूपदिष्टांगतिमास्थि

कि० तानांसतामिवापर्व्वीणिमार्गणानांभंगःसजिष्णोर्धृतिमुन्ममाथ॥१९॥बाणच्छिदस्तेविशिखाःस्मरारेरवाङ्मुखीभू
५४ तफलाःपतंतः।अखंडितंपांडवसायकेभ्यःकृतस्यसद्यःप्रतिकारमापुः॥२०॥विजीयमानानतिलाघवेनप्रमा
थिनःशांभवमार्गणानां।शंकाकुलायानिचखानहर्षंबाणान्नृपध्वजिन्याहृदयेषुजिष्णोः॥२१॥तस्यातियत्नाद
८५ तिरिच्यमानेपराक्रमेऽन्योन्यविशेषणेन।हंतापुरांभूरिपृषत्कवर्षंनिरासनैदाघइवांबुमेघः॥२२॥अनामृ
ष्टंतःक्वचिदेवमर्मप्रियैषिणानुप्रहिताःशिवेन।सुहृत्प्रयुक्ताइवनर्मवादाःशरामुनेःप्रीतिकराबभूवुः॥२३॥
अस्त्रैःसमानामतिरेकिणींवापश्यन्निषूणामथतस्यशक्तिं।विषादवक्तव्यबलःप्रमाथीस्वमाललंबेचलमिंदु
मौलिः॥२४॥ततस्तपोवार्यसमुद्धतस्यपारंयियासोःसमरार्णवस्य।महेषुजालान्यखिलानिजिष्णोरर्कःपयांसि ५४

वसमावचाम॥३५॥रिक्तोसचित्रमथार्जुनस्यनिषंगवक्रेनिपपातपाणि॥वन्यद्विपापीतजलेसतर्षमतंगजस्येव
नगाश्मरंध्रे॥३६॥ व्यक्तेसतस्मिन्निषुधौशरार्थेहस्तार्थसारैसहसैववंधौ॥तत्कालमोघप्रणयःप्रपेदेनिर्वाच्यताकाम
इवाभियुक्तः॥३७॥आघट्टयामासगतागताभ्यांसावेगमग्रांगुलिरस्यतूणौ॥विधेयमार्गेमतिरुत्सुकस्यनयप्रयो
गाविवमांजिगीषोः॥३८॥बभारशून्याकृतिरर्जुनस्तौमहेषुधीवीतमहेषुजालौ॥युगांतसंशुष्कजलौविजिह्मः
पूर्वापरौलोकइवांबुराशी॥३९॥तेनानिमित्तेनतथानयार्थस्तयोर्यथारिक्ततयानुतेपे॥ग्रामापदंप्राप्यविपत्ति
ममंश्नोवंतिसंतोत्युपकारिपक्षं॥४०॥प्रातिक्रियायैविधुरःसतस्मात्कृच्छ्रेणविश्लेषमियायहस्तः॥पराङ्मुख
त्वेपिकृतोपकारात्तूणीमुखान्मित्रकुलादिवार्यः॥४१॥पश्चात्क्रियातूणयुगस्यभर्तुर्जज्ञेतदानीमुपकारिणावासं

कि०
५५

भावनायां विफलीकृतायां पत्युः पुरः साहससमासितयां ॥४२॥ तं शंभुराक्षिप्तमहेषुजालं लोहैः शरैर्मर्मसु निस्तुतोद। हृतो
त्तरं तत्त्वविचारणायां वादीव दोषैर्गुरुभिर्विपक्षं ॥४३॥ जहार चास्मादचिरेण वर्म ज्वलन्मणिद्योतितहेमलेखं। चंडः पतंग
न्मरुदेकनीलं तडित्वतः खंडमिवांबुदस्य ॥४४॥ विकोशनिर्द्धौततनोर्महासेः फणावतस्त्वचविविक्ततायां। प्रतिद्विपाबद्ध
रुषः समक्षं नागस्य चाक्षिप्तमुखच्छदस्य ॥४५॥ विबोधितस्य ध्वनिना घनानां हरेरपेतस्य च शैलरंध्रात्। नि[illegible]द
ग्राचिवक्ष्मीर्विना तनुत्रेण रुचं स लेभे ॥४६॥ युग्मं। अचिंतितायामपि नाम युक्तामनूर्ध्वतां प्राप्य तदीयकृच्छ्रे। महीगतौ ताविषु
धी तदानीं विवत्रतुश्वेततनयेव योमं। क्षितिं विशुद्धेनमसीव सत्त्वे धाम्ना तपोवीर्यमयेन युक्तां। शस्त्राभिघातेष्वमजस्रमीशस्त्वष्टा
विवद्धं तमिवोल्लिलेख ॥४७॥ संरंभवेगोज्झितवेदनेषु गात्रेषु वाधिर्यमुपागतेषु व्यक्तमस्य गणितानि ता हितैषो द्वेगो हरिदाक्षी ५५

कि० २

वेरोन २

रइवात्ममन्यतः॥४९॥ततोनुपूर्वायतवृत्तबाहुःश्रीमान्सुरद्भ्रोहितयानुदिग्धः॥आलोकदवेगेनविमुक्तनादःक्षितिंविधुन्वन्निवपार्ष्णि
मार्गैः॥५०॥सायंगतेनाशनिनामघोनःशशांकलेखाकृतिपांडुरेण॥शंभुंविभित्सुर्धनुषाजघानस्तंभंविषाणेनमहानिवेभः॥
पा॥५१॥सुरंहयेणासांसंतनिद्धवेपतंतीभवोद्भवेनामनिचापयष्टिः॥समुद्धतासिंधुरनेकमार्गापुराधृतेवोजसिजह्नुनेव॥५२॥विका
मुकःकर्म्मसुशोच्यरूपःपरिच्युतोदार्यइवोपवारः॥विचिच्छिपेशूलभृतामसौलीलंसपत्रिभिर्दूरमहूरपातैः॥५३॥उपोढकल्याण
नैः२ फलोभिरक्षन्गवीरव्रतंपुण्यपराश्रमस्य॥महोपवासैरिवसंयतात्मातेपेमुनिक्लेशिषुभिःशिवस्य॥५४॥ततोग्र्यभूमिंव्यवसायसिद्धेःसी
मानमान्यैरतिदुस्तरांसः॥तेजःश्रियामाश्रयमुत्तमासिंसाक्षादहंकारमिवाललंबे॥५५॥शरानवद्यानवद्यकर्माविचारचित्रंप्रवि
चारमार्गैः॥हस्तेननिस्त्रिंशभृतातिदीप्तःसार्कांशुनावारिधिरूर्मिणेव॥५६॥यथानिजेवर्त्मनिभातिभाभिःछायामयस्याप्सुस

कि०
८६
८१

हसराशिभिःतथानमस्याशुनगाङ्गुलीषुस्पष्टंह्विमूर्त्तिर्ददृशेसमुद्भूतैः॥५७॥सरूप्रदेशादपवर्जितांगःशिवप्राणहन्नेनशिलीमुखेन।
ज्वलन्नसिष्कस्यपपातपाणेर्घनस्यवप्रादिववैद्युतोग्निः॥५८॥आक्षिप्तचापावरणेषुजालैःछिन्नोत्तमासिःसमृधेववधूतः॥रिक्तःप्रका
शश्चबभूवभूमेरुत्सादितोद्यानइवप्रदेशः॥५९॥सखंडनांप्राथ्यपरामर्षवान्भुजद्वितीयोपिविजेतुमिच्छया।ससर्जपुष्टिंप
रिरुग्णयाद्रूपंजवेनमेघःपयसामिवाश्मनां॥६०॥नीरंध्रैरुपगमितेद्वयंपृषत्कैर्भूतानामधिपतिनाशिलावितेनोउछ्राय
स्थगिततनभोदिगंतरालंविदंपद्धितिरुहजोर्मिलीनमिंस्मृतः॥६१॥निःशेषंशकलितवल्कलांगसारैःकुर्वद्भिर्भुवमभितःकषाय
चित्रां।ईशानःसकुसुमपल्लवैर्नगैस्तैरातेनेवलिमिवरंगदेवताभ्यः॥६२॥उन्मज्जन्मकरइवामरापगायावेगेनप्रतिमुख
मेत्यबाणनद्याः।गांडीवीकनकशिलानिभंभुजाभ्यामाजघ्नेविषमविलोचनस्यवक्षः॥६३॥अभिलषतउपायंविक्रमंकी ८६

र्विलङ्घ्योरसुगाममरसैन्यैरंकमभ्यागतस्यजनकाइवशिशुत्वेसुप्रियस्यैकसूनोरविनयमपिसेहेपांडवस्यस्मरारिः॥६४॥इतिश्री
भारविकृतौकिरातार्जुनीयेमहाकाव्येसप्तदशःसर्गः॥१७॥ततउदग्रइवद्विरदेमुनौरणमुपेयुषिभीमभुजायुधेधनुरपास्यस
बाणधिशंकरःप्रतिजघानघनैरिवमुष्टिभिः॥१॥हरपृथासुतयोर्ध्वनिरुत्पतन्नमृदुसंवलितांगुलिपाणिजः।स्फुटदनल्पशिला
स्वदारुणःप्रतिननाददरीषुदरीभृतः॥२॥शिवभुजाहतिभिन्नपृथुक्षतःसुखमिवानुबभूवकपिध्वजः।कइवनामवृहन्मनसो
भवेदनुकृतेरपिसत्ववतांक्षमः॥३॥व्रणमुखच्युतशोणितशीकरैःस्थगितशैलतटाभभुजांतरः।अभिनवोषसरागभृता
बभौजलधरेणसमानमुमापतिः॥४॥उरसिशूलभृतःप्रथितामुहुःप्रतिहतिंययुरर्जुनमुष्टयः।भृशरयाइवसह्यमहीभृ
तःपृथुनिरोधसिसिंधुमहोर्मयः॥५॥निपतितेऽधिशिरोधरमायतेसममरत्नियुगेयुगचक्षुषः।त्रिचतुरेषुपदेषुकिरीटिनालु

कि० लितदृष्टिमदादिवचस्खलो॥६॥अभिभवोछितमन्युविदीपितःसमभिसृत्यभृशंजवमोजसाकरधुणाविभङ्पसमादहे
८१ शशिकलाभरणस्यभुजद्वयं॥७॥प्रववृतेथमहन्नियोरलंचैसंचै नाहरणेरणः॥करणशृंखलसंकलनागुरुर्गुरुभुजायुधयोर्गे
नयोद्वयोः॥८॥अयमसौभगवानुतपांडवःस्थितमवाङ्मुनिनाशिवमौलिनासमभिरूढमजेनतुजिष्णुनास्थिरदितिवेग
87 पशान्मुमुहेगणैः॥९॥प्रचलितेचलितंस्थितमास्थितेविनमनेनतमुन्नतमुन्नतौ॥वृषकपिध्वजयोरसहिष्णुनामुहुरभाव
भयादिवभूभृता॥१०॥करणविभ्रमनिःसृतयोस्तयोःकृतभुजध्वनिवल्गुविवल्गतोः॥चरणपातभियातितरोदसःसमसु
पुःसरितःपरितःस्थलीः॥११॥वियतिवेगपरिप्लुतमंतरासमभिसृत्यरयेणकपिध्वजः॥चरणयोश्चरणानमितक्षितिर्निज
गृहेतिसृणांजयिनंपुरां॥१२॥विस्मितःसपदितेनकर्मणाकर्मणांक्षयकरःपरःपुमान्॥क्षेप्तुकाममवनौगतक्षमंनिष्पि ८१

पेषपरिरम्भवद्वसा।।१३।।तपसा तथा न मुदमस्य ययौ भगवान्यथा विपुलसत्वतया।गुणसंहतेःसमतिरिक्तमहो।निजमेवस
त्वमुपकारिसतां।।१४।।अथहिमशुचिभस्मभूषितंशिरसिविराजितमिंदुलेखया।स्ववपुरतिमनोहरंहरंदधतमुदाहृत न
नामपांडवः।।१५।।सहशरधिनिजंतथाकार्मुकंवपुरतनुतथैवसंवर्मितं।निहितमपितथासपश्यन्नसिंवृषभगतिमुपाययौवि
स्मयं।।१६।।सिषिचुरवनिमंबुवाहाःशनैःसुरकुसुममियायचित्रंदिवः।विमलरुचिभृशंनभोदुंदुभेर्ध्वनिरखिलमनोह
तस्यानशे।।१७।।आसेदुषांगोत्रभिदोनुवृत्त्यागोपायकानांभुवनत्रयस्य।रोचिष्णुरत्नावलिभिर्विमानैर्द्यौराचिताता
रकितेवरेजे।।१८।।हंसाबृहन्तःसुरसद्मवाहाःसंह्रादिकंठाभरणाःपतंतः।चक्रुःप्रयत्नेनविकीर्यमाणैर्व्योम्नःपरिक्षाममिवा
यपक्षैः।।१९।।मुदितमधुलिहोवितानीकृताःस्रजउपरिवितत्यसांतानिकाः।जलदइवनिषेदिवांसंवृषंमरुदुपसुखयांबभू

कि० वेश्वरं ॥२०॥ ज्ञातदृतिपरिहृंहितोव्यकैर्गणपतिभिरभिन्नरोमोद्गमैः तपसिकृतफलेफलज्यायसिस्मृतिरितिजगदेह
८८ रेःसूनुना ॥२१॥ शरणंभवंतमतिकातरतीकंभवभक्तिगम्यमविगम्यजनाःजितमृत्यवोजितभवंतिभयेसुरस्यजगतः
४४ शरणं ॥२२॥ विपदेतितावदवसादकरीनचकामसंपदभिकामयते।ननमंतिचैकपुरुषंपुरुषास्तवयावदीशनन
तिःक्रियते ॥२३॥ संसेवंतेदानशीलाविमुक्त्यैसंपश्यंतोजन्मदुःखंपुमांसः।यन्निःसंगत्वंफलस्यानतेभ्यस्तत्कारणं
केवलंनत्वकार्यं ॥२४॥ प्राप्यतेयदिहदूरमगत्वायत्फलंतुपरलोकगताय।तीर्थमस्थितभवार्णववेवात्ययंसार्वकामि
कंमतेभवतस्तत् ॥२५॥ व्रजतिशुचिपदंत्वयिप्रीतिमान्प्रतिहतमतिरेतिघोरांगतिं।इयमनघनिमित्तशक्तिःपरातवक राम
रदनचिह्नभेदःक्वचित् ॥२६॥ दक्षिणांप्रणतदक्षिणमूर्तिस्त्वतःशिवकरीमविदित्वा।रागिणापिविहितातवभक्त्यासं ८८

स्मृतिर्भविभवत्पभवायाः॥२६॥ हृद्यं हृद्रूपात्पावरणीयानिविवायप्रेक्षाकारीयातिपदं मुक्तमुपायैः समस्तश्रुषि सासपरंप
रूपातियत्त्वां यस्योपास्ते सानुविधेयं सन्निधत्ते॥२८॥ मुक्ताः स्वशक्त्यास्तुनयः प्रजानां हितोपदेशैरुपकारवंतः॥ स
मुद्धिनन्निसिद्धमचिंत्यधामा कर्माण्यपेतस्पृहरुतराणि॥२९॥ मन्निबद्धमपहन्तुमहार्यं भूरिदुर्गविभयांभु
वनानां॥ अद्भुताकृतिमयीमतिमायस्त्वं विभर्षि करुणामयमायां॥३०॥ नराणि चेतःपरमाविलानि
तापच्छटः शरीरं नवनाशिमन्नमर्थः नमस्त्रियाचोषसिधातुरित्याहानिसर्गडवीर्यमिदं तवेहितं॥३१॥
तवोत्तरीयं करिचर्मसांगजं ज्वलन्मणिः सारसमं महानहिः॥ स्रगस्यपंक्तिः शवभस्मचंदनं कला हिमांशोश्चसमं च
कासति॥३२॥ अविग्रहस्याप्यनिलेन हेतुना समेतिभिन्नद्वयमूर्तितिष्ठतः॥ तपैच नान्यस्य जगत्सु विद्यते विरुद्धवे

कारणकारणा २

कि०
८९

षाभरणस्य कांतता ॥३३॥ आत्मलाभपरिणामनिरोधैर्भूतसंघइव नन्वमुपेतः ॥ तेन सर्वभुवनातिगलोकेनोपमास्
मसि नाप्युपमेयः ॥३४॥ त्वमंतकः स्थावरजंगमानां त्वया जगत्प्राणिति देव विश्वं । त्वं योगिनां हेतुफले रुणत्सि वैकार
णानां ॥३५॥ रद्धोभिः खुरमनुजैर्द्दुहितैः स्तुतैर्नीयद्ध्नोकेष्वविकलमाप्नमाधिपत्यं । पावन्याः शरणागतार्त्तिहारिणे
तन्माहात्म्यं भव भवते नमो स्त्रियायाः ॥३६॥ तरसा भुवनानि यो बिभर्त्ति घनति व्रह्मयतः परं पवित्रं । परितो दुरिता
नियः पुनीते शिव तस्मै पवनात्मने नमस्ते ॥३७॥ भवतः स्मरतां सदासने जयिनि व्रह्ममये निषेदुषां । दहते भव
वीजसंहतिं शिखिने ऽनेकशिखाय ते नमः ॥३८॥ आबाधवासरणभर्यार्चिषा चिराय क्षुधेभ्यः शिव महता भव
नलेन । निर्वाणं समुपगमेन यक्षतेतेजा वानां प्रसवनमोक्षजीवनाय ॥३९॥ यः सर्वेषामावरीता वरीवा

८९

न्सर्वैः शश्वन्नाहतोनादिनिष्ठः॥ मार्गातीतायेंद्रियाणां नमस्ते विज्ञेयाय व्योमरूपाय तस्मै॥ ८०॥ अणीयसे विश्व
विधायिने नमो नमोंतिकस्थाय सते दवीयसे॥ अतीत्य वाचां मनसां च गोचरं स्थिताय ते तत्पतये नमो नमः॥
८१॥ असंविदानस्य ममेश संविदां तितिक्षितुं दुश्चरितं त्वमर्हसि॥ विरोध्य मोहात्पुनरभ्युपेयुषां गतिर्भवानेव
दुरात्मनामपि॥ ८२॥ आस्तिक्यशुद्धमवतः प्रियधर्म धर्मं धर्मात्मजस्य विहतापदि शश्वदुर्व्यां॥ संप्राप्नुयां
विजयमीश यया समृद्ध्या तां भूतनाथ विभुतां वितराहवेषु॥ ८३॥ इति निगदितवंतं सूनुमुच्चैर्मघोनः
प्रणतशिरसमीशः सादरं सांत्वयित्वा॥ ज्वलदनलपरीतं रौद्रमस्त्रं दधानं धनुरुपपदमस्मै वेदमभ्यादिदेश॥
८४॥ स पिंगाक्षः श्रीमान्भुवनमहनीयेन महसा तनुं भीमं बिभ्रत्त्रिगुणपरिवारप्रहरणः॥ परीत्येशानं त्रि

कि० कृतिभिरुपगीतंसुरगणैःसुतंपांडोर्वीरंजलदमिवभाखानभिययौ॥४५॥अथशशधरमौलेरभ्यनुज्ञाम
९० वाप्यत्रिदशपतिपुरोगाःपूर्णकामायतस्मै।अवितथफलमाशीर्वादमारोपयंतोविजयिविविधमस्त्रंलो
कपालावितेरुः॥४६॥असंहार्योत्साहंजयिनमुदयंप्राप्यतपसाखुरंगुर्वीविद्वोढुविहितमनवसादायजग
9r तः।स्वधाम्नालोकानामुपरिविहितस्थानममराक्षपोलक्ष्मपादीशंदिनकृतमिवोच्चैरुपजगुः॥४७॥व्रज
जयरिपुलोकंपादपद्मानतासंगदितइतिशिवेनश्लाघितो निजगृहमथगत्वासादरंपांडुपुत्रोगुरु इतः
जयलक्ष्मीर्धर्मपुत्रंननाम॥४८॥इतिश्रीकिरातार्जुनीयेमहाकाव्येश्रीभारविकविराजकृतेऽष्टादशः
सर्गः॥१८॥ ॥शुभमस्तु॥ श्रीसिद्धेश्वर्यैनमः॥ ॥श्रीविश्वनाथायनमः॥ [illegible] ९०

लोकपालैः

कि०
८१
९१

गेणाक्वेति ॥ ८६ ॥ ॥ श्रीविक्रमवेडायचेवमळ ॥ ॥ गा मिश्रो चि ॥ रेह ॥ गे ॥ राम ॥ ॥
संवतविरद्द ॥ ॥ शाके पेस्था ॥ स्मिन उत्तरायणे ॥ ॥ पेवेस्पा पौ ॥ वोप्रमकनिरं ॥ ॥
र्भजी ॥ ॥ ॥ कु ॥ ॥ ॥ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ राम ॥ ॥

वि[illegible] [illegible]तो[illegible]स्म

[illegible]गद[illegible] [illegible]धानाय

भो:प[illegible] [illegible]ब[illegible]

मि[illegible]य[illegible] [illegible]

विद्वातां [illegible]यायुक्तं [illegible]यें [illegible]

श्रीतिर्व मितत्त्वेन [illegible]

नाथोपविष्टु[illegible] [illegible]

हस्यामहे[illegible] वाययया[illegible] [illegible]

[illegible] क्रोपाद्यः पात्र[illegible] [illegible]

ता: [illegible]तराज[illegible] [illegible]

श्रीध्रुपा[illegible] याघाम [illegible]।

वीरचक्रपालि

श्रीगणेशायनमः॥

किरात मूर्त्ति

१८००

नं २

